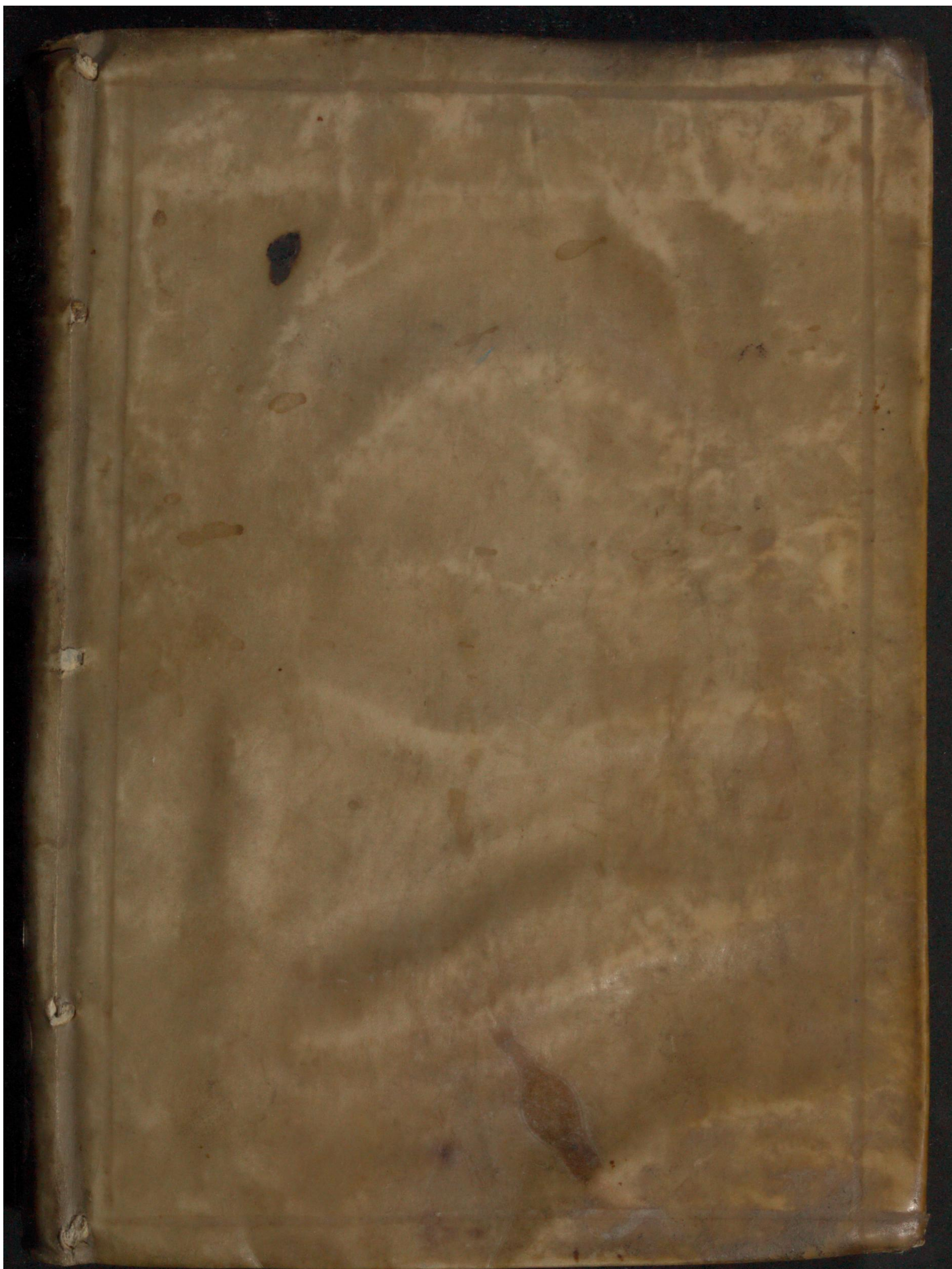
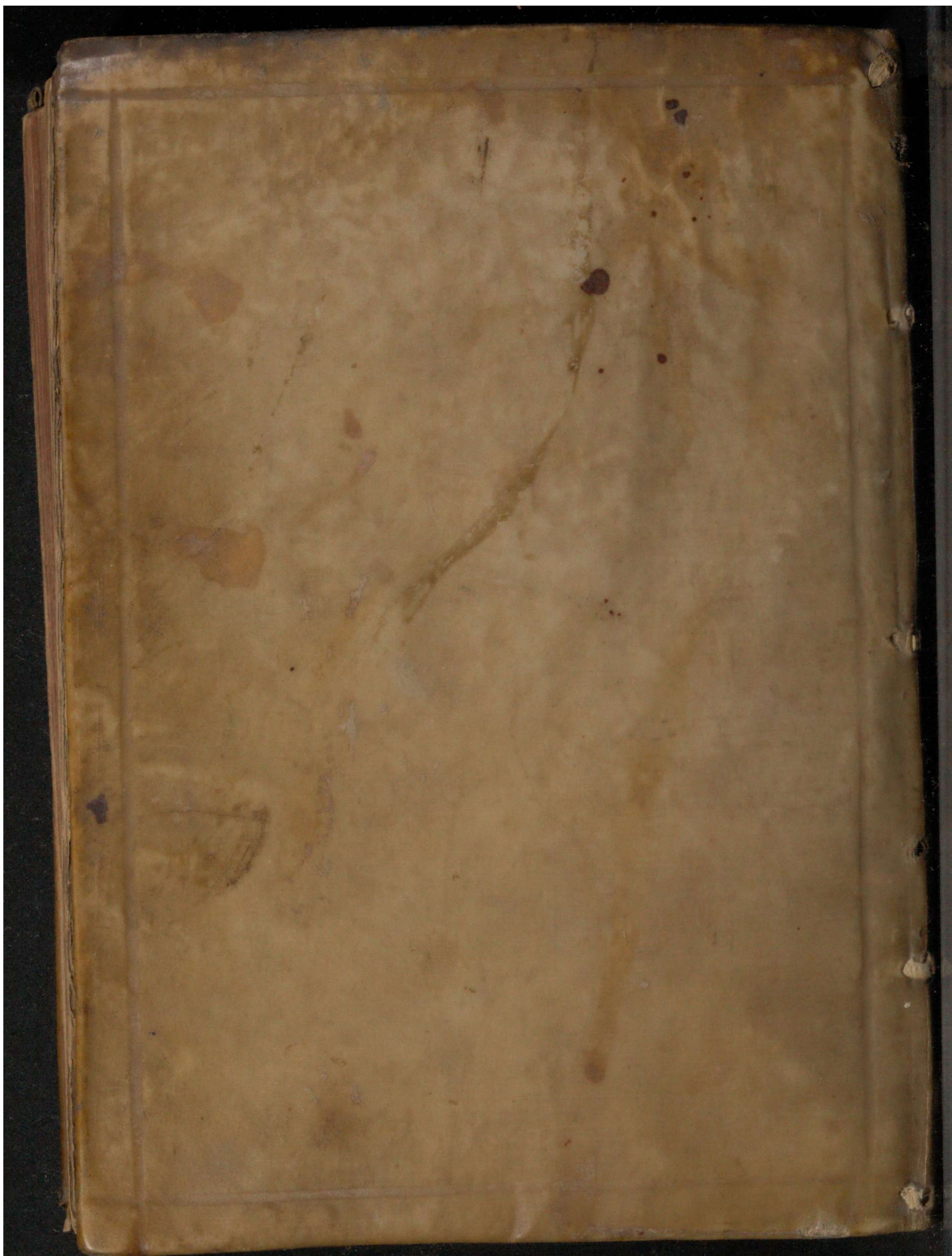
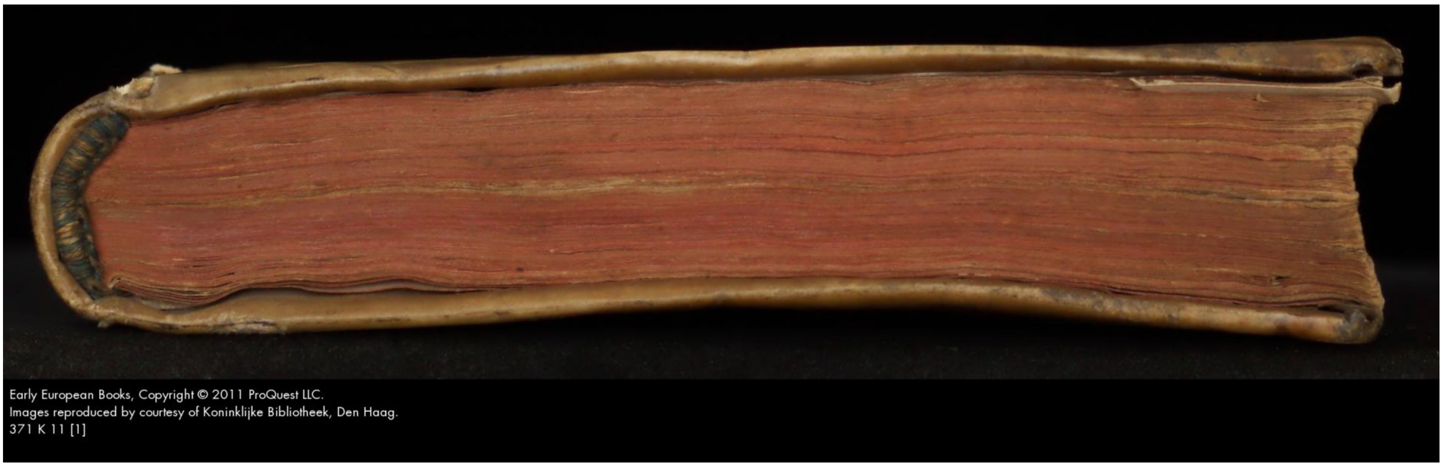

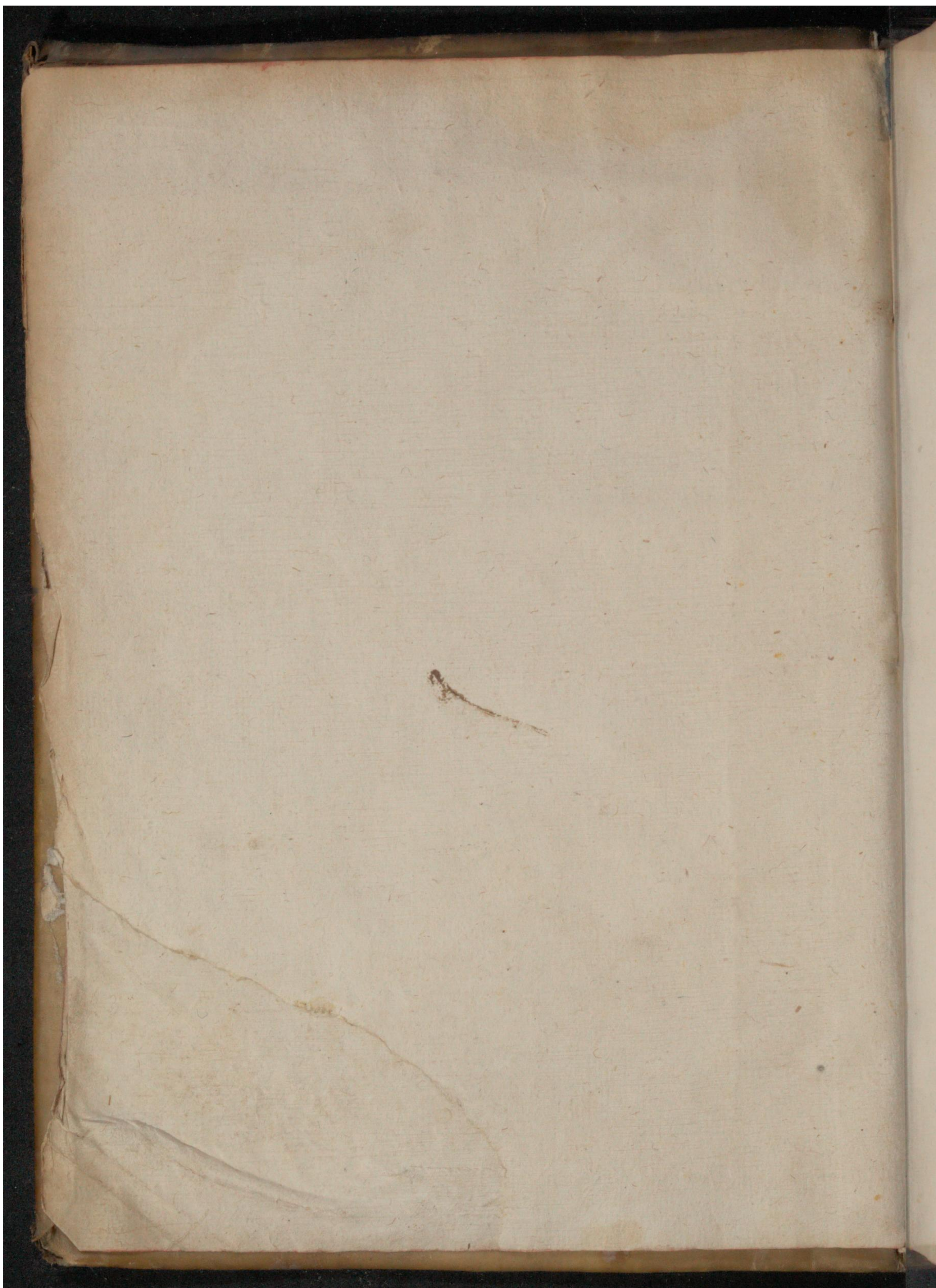

371
K
11
1

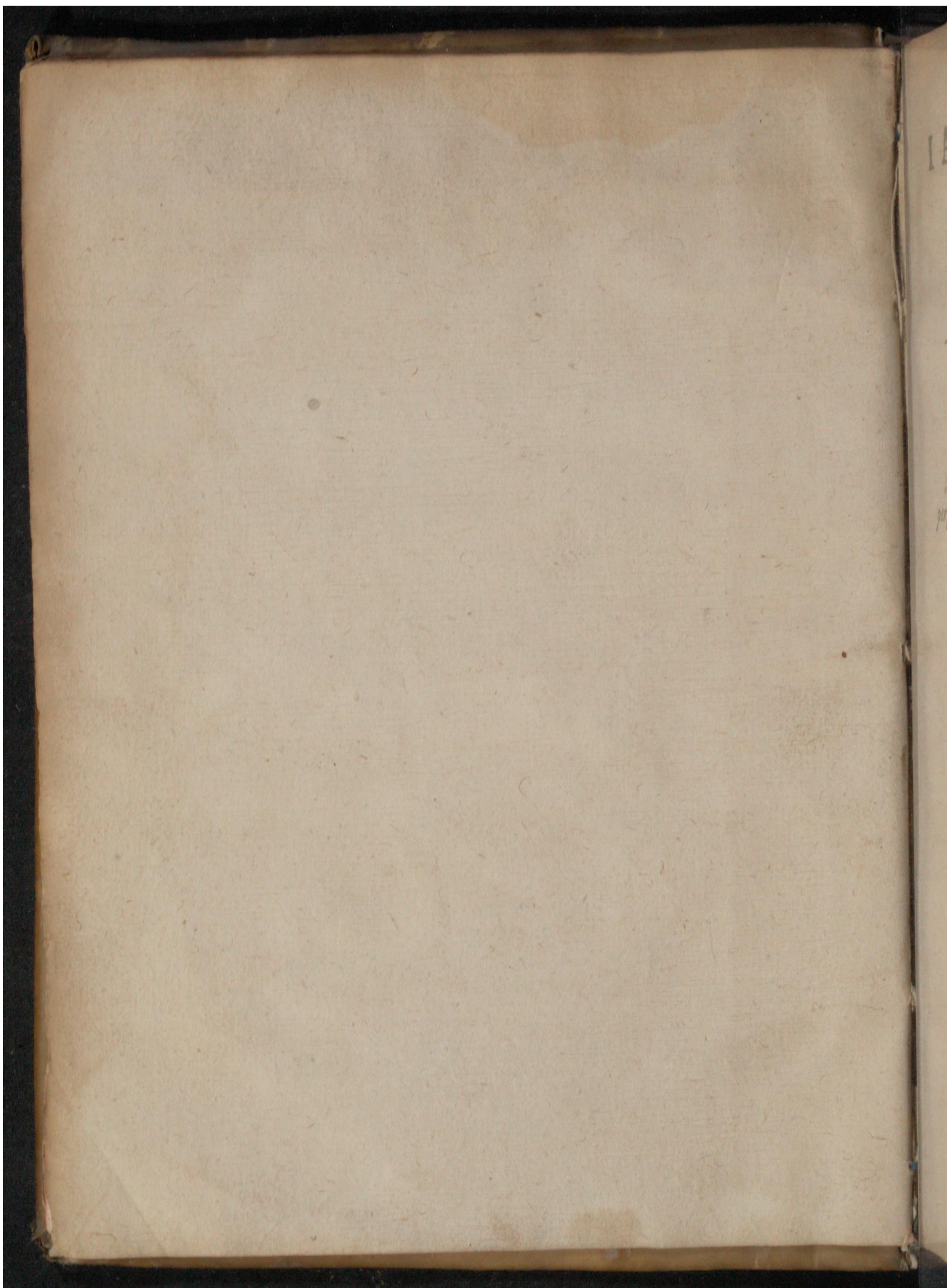

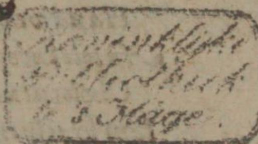
IACOBI BOVRICII IC. Frisii

ADVOCATVS.

Danielis cap. 12.

Qui ad justitiam erudiunt multos quasi stellæ fulgebunt in perpetuas æternitates.

Leovardiæ in Officina
AEGIDII RADAEI,
Ordinum FRISIAE Typographi.

1606.

I. BOVRICIO ICto.

QVis labor est veterum obscuras involvere lites.
Quas movet Antisti schola quasque Atteius; & illis
Conturbari ubi quæsitor tonat horrida verba,
In caput anquirens delati? ut serviat omnis
Bibliotheca tibi, ut faveat quamplurimus author,
Actio si languet nihil est. Peccatur in usu;
Formáque inexperti suffundit nubila menti
Ne videat dicenda & ne prævisa loquaris.
Hoc senio gravis, & donatus jam rude norâs
BOURICI *egregie; & casus fictturus ad omnes*
Nutantem patroni animum studio exigis horas
Nocte pruinosas, ita dii tibi maxima donent.
Ingenium nam quis profudit largius! ergo
Non totus monumenti expers morière; sed ille
Ille liber Latii decurso nominis orbe
Iam Gangis Serúmque petit confinia & ingens
Oceanus quidquid citra & circumsonat ultra.

Vendibili ut ajunt vino nil hedera est opus
Nec iste lenocinis
Laudum libellus indiget, sibi ipsemet
Haud vile præmium sui;
An sole lucem candido requirimus!
Obe locutus sum nimis.
Iam brachiis captatur omnium obviis
Iamq; advocatis quæritur
Per officinas; & infrequentibus,
Armariis tenet sophûn.

IOAN. LENSII ICti & Advocati.

EA rerum humanarum conditio est, GISBERTE fili, ut hominum vulgus, de omnium artium ac scientiarum præstantia ac vilitate, sibi sumat judicium, & ut plurimum propter abusum hominumque malitiam, scientiam artémque humanæ societati utilissimam maximéque necessariam, rejiciat atque contemnat: perperam certè de rebus ipsis judicans. Neque enim, ut rectè quidam dixit, propter sycophantas, & sophistas, cæterarúmque rerum abusum, eloquentia, & ipsæ res, sed illi qui bonis rebus abutuntur, in crimen vocari debent. Cùm nulla res tam sit bona ac salutaris, quæ malè utendo, depravari non possit: Quemadmodum quoque nihil in rebus humanis tam sanctum, tam pium, deniq; tam cæleste est, quod hominum corruptissimi mores, sibi non vertant in perniciem. Exemplo sunt scientiæ illæ primariæ, Theologia nimirum, Iurisprudentia, & ars Medica: quæ licet in humana vita, & ad rempublicam benè fœliciterque administrandam, usqueadeò necessariæ sint, ut iis pulsis atque remotis, summa rerum omniũ confusio, quam ἀταξίαν græci vocant, successura sit: quotidiana tamen docemur experientia; præclaras istas scientias, hominum malignitate ac vicio tantopere perverti, ac abusu fœ-

dari, ut loco salutis, & præsentis & futuræ, quam adferre possunt & debent, hominem in malorum lernam æternumque interitum præcipitent atq; demergant. Etiamsi en. Theologiæ præpotentis illius & gloriosæ omnium artium reginæ scopus finísq; sit, hominem ad veram Dei notitiam adducere, qua ad sui ipsius quoq; notitiam pervenit timorem divini numinis, hominũ animis incutere, quo à peccatis avertantur, & ad immortalis vitæ beatitudinem assequẽdam hominem præparare: Ea tamen impietate & perversitate, in literis sacris docendis explicandísque, à multis retro sęculis, Spiritus quidam erroris, ac mendaces magistri (ita en, eos vocat D. Paulus) versati sunt, & versantur etiamnum hoc seculo corruptissimo, sacræ scripturæ locis, ad errores suos stabiliendos, ac prava dogmata detortis abutentes, ut magna pars hominum, hoc nostro, heu nimis infœlici ævo, non solùm ad pernitiosas, damnatásq; hęreses, & dogmatum monstra fidei simul ac cõcordiæ Christianæ venena, sed ipsissimum Atheismũ decurrat atque delabatur: Cùm tamen nemo sit tam obesæ naris corruptique iudicii, qui id Theologiæ sacræ imputandum asscribendúmq; arbitretur. Et quidam rectè dixit, non ideò damnandã esse sacrarum literarum exactam cognitionem, si quidã suo vitio, sibi vertãt in perniciem, quod suapte natura bonum est ac salutiferum. Consimiliter quoq; de Iurisprudentia &

arte

arte Medica dici potest; quarum illa licet dicta factáq; hominum, ad Iuris justitiæq; normam componat, certisq; regulis preceptísq; cõstringat, & ut unicuiq; quod est suum tribuatur, efficiat: Hæc corporis sanitatem aut à morbis præservet aut amissam restituat atq; restauret; Lippis tamen & tonsorib. notum est, homines improbos omni ætate inventos fuisse permultos, & nunc quoq; non paucos reperiri, qui & Iurisprudentia & arte Medica ad pernitiem, ad corruptelam, deniq; ad magni parviq; mundi conturbationem, abutuntur: Quis queso sanæ mentis prædictis scientiis artibúsq; propterea debitum honorem laudémq; abrogandam detrahendámq; existimabit? Iniqua siquidem (teste Cicerone) in omni re accusanda, prætermissis bonis, malorũ enumeratio vitiorumque selectio: Nam isto modo, ut idem Cicero ait, vel consulatus vituperabilis est, si consulum, quos enumerare nolo, peccata collegeris Quod & de rebus omnibus ac Dei donis ad usum vitæ suppeditatis ac necessariis, dici potest, quę tamen propter abusum non rejiciuntur neq; damnãtur. Deniq; quid est in rebus humanis tam fœlix cui non suæ pestes sint additæ. Quid tam malũ quod non aliquam utilitatem adferat? nam & ex viperę carne singulare morbis remedium fit, quod theriacam appellant. Quòd si ita se res habet, uti revera se habet, nõ te turbare debet Gisberte fili, vel alium quemcũq; Advocatum probum, quòd

advocationẽ rem pulcherrimam (teste Plinio Secundo in Epistolis) tantopere plerique homines insectentur, probrisq; excipiant, quorundam improborum advocatorum perfidia commoti: In quos & veteres Iurecósulti, & moderni meritò invehuntur, conviciaq; projiciunt: Digni siquidem sunt qui traducantur, ac perstringantur, & non foro tantùm, sed hominum quoq; societate pellantur, & ad Scythas, aut Sauromatas, & si quæ sunt aliæ magis barbaræ nationes, relegẽtur, nunquam redituri. Te itaq; moneo, Gisberte fili, uti professionis tuæ dignitatem præ oculis habeas, nec à tramite recto, ullius vel hominis, vel rei gratia, unquam deflectas, clientes tuos in causis justis, fortiter diligentérq; tuearis atq; defendas: Id quod te facturum spero, si monita præceptionésq; meas in hoc tractatu libenter legeris atq; relegeris, nec cujusquã exemplo malo, à via virtutis abduci te patiaris: Tibi siquidem, & fratri tuo consanguineo Hectori, si quando ad hanc professionem illum pervenire contingat, hunc qualemcumq; laborem sumpsi, mihi gratulaturus, si ad alios quoq; utilitatis aliquid inde promanaverit. Nec verò existimo, quemquam tam morosum ac iniquum cẽsorem fore, qui mihi vitio vertendum arbitrabitur, quod ipsemet Advocatus de Officio Advocati, ad filium Advocatum scribam, eumque præceptis salutaribus instruam, qui exactis in hac professione annis triginta tribus litibúsque

que propemodum cõtritus, Homericum illud de me prædicare non verebor, νοέω ϗ οἶδα ἕκαστα καλὰ τὲ ϗ τὰ χερῆα: imò teste Nasone, seris venit usus ab annis. Praxis quidem forensis scientiam multò fœlicius perfectiusq́, ex Tancredo, Speculatore, Ferrariensi, Maranta, Schenck aliisq́; consummatissimis practicis hauries, sat scio, sed hujus Curiæ stylum formámq; procedendi in causis, tum civilibus, tum capitalibus, & quæ in iis tractandis vel observanda, vel fugienda vitandaq; sunt hic tractatus noster, aliquatenus tibi suppeditabit, nisi me fallit animus. Vt ut sit tibi gratum fore hunc laborem meũ nihil addubito, certus nihil à me proficisci, quod tu gratissimo animo ac peramanter non sis amplexurus; vale, Gisberte fili, & ethnici Poetæ sententiã hanc planè Christianam: Est profectò Deus, qui quæ nos gerimus, auditque & videt, menti tuæ imprimas infixamq́ue retineas, quæ sæpiùs ruminata efficiet, ut nihil dicturus facturusq́; sis, imò ne quidem cogitaturus, quod Deum ex alto res actionesq́ue hominum prospicientem, ac corda renesq́ue scrutantem offendere queat Leovardiæ ipsis Calendis Ianuariis anno reparatæ salutis humanæ millesimo sexcentesimo quarto,

ERRATA SIC CORRIGENDA.

Pagina 1. linea 14. Scyllam. 25. 14. merita. 26. 13 perceperint. 28. 20. faciunt quod. ibid. 28. defendentis. 29. 5. senatu. 36.6. contentione abstinentes. 39. 6. Albericus. 40. 2. Consimiliter. ibid. l. 29. facturi. 44. 1. quem. 49. 16. judicando solùm. ibid. l. penult. vitiis carere debet, & elapso. 51. 11. præmissa. 52. 25. pudorem. 53. 20. repertorio. 56. 14. author esse cupiam, 57. 7. aliquot. 58. 8. limitatione. 60. 25. erroneè. 63. 9. fuit, ac in. 66. 17. proferri. 71. l. antepenult. Ordinatione. 76. 5. nes sciant. ibid. 8. ut repertorium. 80. 14. amore. 94. l. 21. confirmat. ibid. 25. si sui. 95. 11. executione. ibid. 22. bus dicit. 101. lin penult. adquisierint. 109. 10. aperiri 124. 9. Cap. 41. 141. 16. cesset. ibid. 23. cecideris. 143. 16. demisso. 144. 28. circ. delissimo.

Benevolo Lectori S.

MEditationes hasce meas de Officio Advocati in suprema Curia Frisiæ, ante complures annos quasi delineatas ac adumbratas, & paulatim ad instar fœtus Ursini, lambendo in formam præsentem effigiatas, ac tandem ad umbilicum (quod dici solet) perductas, in manus hominum emittendas existimavi: Non quidem eo, quòd pro dignitate Advocationem à me tractatam, aut non ab aliis plenius doctiusq; pertractari posse, confidam, (cùm hoc seculum nostrum, doctissimorum & exquisitorum hominum, in qualibet facultate copiam, proferat) sed potius, ne caducis tantùm laboribus, vitam hanc brevem fluxámque fatigasse, silentioq; transegisse videar: Maximè verò, ut iis qui praxim forensem hujus Curiæ aggressuri sunt, tanquam veteranus nauclerus, multis variisq; naufragiorum periculis ereptus, viam modumq; commonstrem, ut scopulos quosdam effugere, ac veluti Sclylam Charybdimq; præternavigare & evadere queant. Scio equidem & fateor, ac non sine animi dolore errores meos, quibus in praxi, tanquam undoso & æstuoso pelago exagitatus ac involutus fui, quotidie recolo: sed quid facias? conqueri licet, mutare vel corrigere non licet. Illud certè Christiana postulat charitas, quam Christus Dei filius servator noster, tantopere nobis præcipit & inculcat, ut alios idem iter ingressuros, meis periculis cautiores reddam, ne in consimiles aliquando scopulos impingant. Quod si verò non eo verborum ornatu styloq; terso ac limato hasce meditationes conscriptas quisquam arbitrabitur, aut alicubi à me erratum putabit, (nihil enim tam humanum quàm labi & errare) dabit, ut spero, mihi in salebrosis practicorum traditionibus annis ferme triginta tribus versato, litibusq;, tum exercendis, tum in tribunalibus inferioribus decidendis, penè detrito, veniam. Neque enim alium mihi scopum propositum habui, quàm ut iis, qui deglutitis in schola legibus, scabrosam illam difficilemq; praxim forensem, (quâ velut aspera quadam tempestate relicta, in tranquillum quendam, & securum jam portum confugi, ut intra cor meum arcam salutis ædificem) auspicaturi sunt, in qua leges, ut ita dicam, digeruntur, ac in nutrimentum vertuntur, præceptionibus monitisq; datis prosim eorumq; commodis inserviam. Quo fit ut in spem certam adducar, fore, ut benevolus lector & symmystæ mei operam hanc studiumq; meum æqui boniq; consulturi sint, versiculi illius Flacciani *me-*

meres

mores, Est aliquid prodire tenus si non datur ultra. *Neque verò quemq; fore reor tam iniquum rerum æstimatorem qui me reprehendendum existimabit, quòd alicubi data occasione, quosdam Advocatorum errores vitiaq; liberius insector, cùm id sine cujusq; fiat reprehensione (neq; enim quisquam nominatim perstringitur) & materia ipsa istiusmodi taxationem interdum postulet. Ut ut est, è multis doctissimis practicis, quos habet hæc ætas, qui mihi & ingenio, & dicendi facultate præstant, aliquem hisce meditationibus excitatum iri spero, qui de Officio Advocati, ex professo doctius, elegantiusq;, Ciceronem, aut Fabium illum Quintilianum secutus, scripturus sit, ac rem pro dignitate, verborúmq; pondere pertractaturus. Id si factum fuerit, bene mecum actum putabo, nec me studii laborisq; hisce meditationibus insumpti, unquam pœnitebit. Quòd si verò quisquam sit, qui aliqua parte à me erratum putabit, eum obnixè oratum volo, ut liberè candideq; errores aperiat atq; demonstret. Is enim sum, qui mediocritatis meæ curtæq; suppellectilis, non ignarus, labi & errare me posse, libens profiteor, & errores commonstratos promptissimè sum agniturus, & correcturus. Proinde hac præsenti epistola, coram omnibus protestor, nihil mihi, qui veritatem justitiæ matrem rebus omnibus anteponendam agnosco, & hujus tractationis patronam constituo, gratius accidere posse, quàm si errores mihi declarati fuerint. Quem non solum humanæ fragilitatis communis sors ab omni probro tuebitur, sed & illa celebris apud Xenophontem sententia quæ habet:* Haud facilè opus aliquod reperias, cujus nullam partem quisquam reprehendat: difficile namque est, ita quicquam peragere, ut nihil erres. Et quod Imperator Iustinian. ipsemet quoque declarat, Omnium habere memoriam, & penitus in nullo peccare divinitatis magis quàm mortalitatis esse, ab omni reprehensione contemptúque facili negocio me vindicabit. *Vale Benevole Lector & quicquid tandem est quod offertur, hilari fronte, & in bonam partem accipe. Ipsis Cal. Ianuariis 1605.*

De Etymologia vocabuli & variis Advocati appellationibus.

CAPUT PRIMUM.

NTEQUAM ad ipſam tractationem accedamus operæpreciū facturos nos arbitramur ſi vocabuli etymon explicemus, ac præmittāus, quod in aliis omnibus diſciplinis factitandum eſſe ſuadet Vlpianus L. 1. ff. De juſtit. & jure. Et nemini quidem dubium eſt, quin à compoſita dictione Advoco derivationem habeat: Advocare ſiquidem ſignificat, aliquem ad ſe vocare, alicujus rei gratia: In hac noſtra materia, ſignificat aliquē ad ſe vocare, ut ope conſilióque adſit, ac in Iudicio patrocinium præſtet: Hinc Advocatus, qui in exercenda lite, alicui jus ſuggerit ac preſentiam commodat. Varias autem eſſe Advocati appellationes, extra controverſiam eſt: Aliquando enim cauſarum patronus [a], nonnunquam cauſidicus [b], ſubinde orator, ſæpè togatus dicitur [c]. Eſſe verò nomen honoris ac dignitatis, teſtantur Imperatores Tit. ſuis De Advocatis diverſorum Iudicum, & de Advocatis diverſorum judiciorum: Quod uſque adeò verum eſt ut Zaſius [d] dicat & colligat Iudæos doctores & Advocatos eſſe non poſſe, ob id quòd Advocatum eſſe dignitas ſit [e], unde & infames ab Advocatione repelluntur [f], qui tamen ut & Iudæi Procuratores eſſe permittuntur, quod vile munus ſit procuratoris [g]. Porrò & Syndici univerſitatum Advocati dicuntur ac defenſores, quos vulgus impropriè Penſionarios appellat, ex eo quòd ſa-

a *l. 4. ff. de postulando l. advocati C. de advoc. divers. judic.*
b *l. 6. C. de postulando l. 2. C. de Advoc. divers. jud.*
c *l. 3. 5. 6. 8. 9. C. d. Tit. Ambros. Epist. ad Marcellum. 24.*
d *ad Tit. de just. & jure.*
e *l. laudabile C. de Advoc. div. jud. l. finali C. de postulãdo.*
f *l. 1. & 3. ff. de postulãdo.*
g *§. fin. Inst. de excep glossa & Bart.*

larium è publico percipiant, quod abusivè pensionem nominant: cùm pensio apud classicos sit id, quod pro alicujus rei usu solvitur, veluti domus, vel agrorum pensio, quam conductores solvunt locatoribus suis [g]. Imperator verò Iustinianus, honorificis nominibus Advocatos appellat, quos nunc judiciorum athletas, nunc oratores maximos & justitiæ satellites appellat [h]. Alciatus [i] eos nominat patronos & oratores causarum, qui in foro, & viva voce causas tuentur.

g *l. lecta §. igitur ff. de rebus creditis*

h *in procem. Pandectarũ versic. discip.*

i *l. credimus C. de pactis.*

De Definitione seu descriptione Advocati. *Cap. 2.*

ETymologiam vocabuli, variásque Advocati appellationes, cap. primo retulimus, ex quibus definitionem non difficulter colligere licet, quem his verbis definimus: Advocatus est, qui in judicio, apud eum qui jurisdictione præest, causis agendis vacat operámque navat, atque præsentiam suam vocatus commodat [n]. Nam qui excusat eum, qui ipsemet in jus venire nequit, nec aliũ mittere potest, propriè excusator dicitur. Quod plerumque in causis judiciisque capitalibus contingere solet, in quibus admittitur aliquis, ut reum absentem excuset. Definitioni autem prædictæ congruit ea descriptio quam ponit Vlpianus [o] his verbis: *Advocatos accipere debemus omnes omnino, qui causis agendis, quoquo studio operantur.* Qua quidem larga descriptione & Procuratores comprehenduntur. Nam & illi litibus in judicio peragendis, dant operam. Inter eos autem licet magna sit vicinitas; duobus tamen potissimùm secernuntur: quod

n *c. dilect. de dolo & contumacia.*

o *L. 1. vers. advocatos ff. de variis & extraord. cognit.*

quòd nimirũ procurationẽ nemo invitus suscipere teneaturp, hi dignitatẽ habeant illi nullã, cùm & viles esse Procuratores possint ut antè dictũ est. Deinde quod in Advocato prætereà requiritur juris scientia tẽpore ab Imperatore Iustiniano præfixo q acquisita, titulisq; Doctoratus vel Licentiæ insignita atque comprobata: Quorum neutrum in Procuratore requiritur, sæpe idiotis ac latinæ linguæ imperitis, apud judices inferiores causas agentibus. In hac patria nostra, in suprema curia, Procuratores causas in foro dicere nunc non permittuntur, licet ex antiquis Curiæ prædictæ Commentariis, liquidò pateat, Procuratores quoque admissos fuisse, sicut etiamnum in Curia Hollandica fieri videmus, & nos, cùm in magno Senatu Mechliniæ Advocati munere fungeremur, fieri quoque conspeximus. Vt autem revertamur unde digressi sumus, dicimus, ut ante quoque diximus, Advocatum esse eum, qui jus suggerit, ac præsentiam suam amico vel cuilibet alii patrocinium opémque ejus desideranti, commodat. Omnium autem optimè ac honorificentissimè, non tam definiunt quàm describunt Advocati munus, utilitatem & necessitatem Impp. Leo & Anthemius r, quorum hęc verba sunt, *Advocati qui dirimunt ambigua fata causarum, suæque defensionis viribus, in rebus tam publicis, quàm privatis lapsa erigunt, fatigata reparant, non minus providentes humano generi, quàm si prœliis, atque vulneribus, patriam parentésque salvarent, qui gloriosæ vocis confisi munimine laborantium spem, vitam & posteros defendunt.* Qua quidem descriptione periphrastica, non solum munus officiúmque Advocati graphicè declarant prædicti Impp. sed & dignitatem amplitudinémque omnibus numeris absolutam, ob oculos po-

p *L. invitus C. hoc tit. Advocatus verò etiamsi nolit à prætore dari possit l. 1. §. ait prætor ff. de postulando.*

q *§ sed quia vero solutum in Proœmio Pãdectarũ.*

r *L. Advocati C. de Advoc. divers. judiciorum.*

nunt ac prædicant. Quam legem, nos aliquando, si Deus permiserit, latiùs persequemur, ac de dignitate Advocationis, ex professo tractabimus, ut eorum qui huic professioni parum æqui, imò inqui planè sunt, hoc ævo, contradictiones contemptionésque redarguamus ac revincamus. Quamvis autem in jure, promiscuè Advocati dicantur, & causarum patroni, & causidici, & oratores, & Procuratores, atque etiam cognitores, distinguuntur tamen apud classicos autores [f], qui pratronum dicunt esse eum, qui defendit alium in judicio, qui & orator dicitur: Advocatum qui jus suggerit: Procuratorem qui negocium suscipit mandato etiam absentis: Cognitorem verò qui præsentis causam novit & sic tuetur ut suam. Quid autem inter Cognitorem & Procuratorem intersit, tradit Alciatus [t], quem consulere licebit. Nos superiùs adductis contenti, non putamus necesse esse hisce diutius immorari.

f Budæus in adnotat. ad Pandectas.

t lib. 2. pa- rerg. cap. 5.

Quod sit officium Advocati in genere erga Deum & homines. Cap. 3.

QVid sit Advocatus, & quemadmodum describatur, suprà diximus: nunc ordo nostri instituti postulat, ut de officio partibúsque ejus dispiciamus. Vt autem hoc ritè tractetur, distinctione opus est, & per partes describendum. Antequam autem ad istam Tractationem descendamus ac progrediamur, illud præmittendum arbitramur, Advocati nimirum ut cujuslibet hominis Christiani munus ac officium, duabus potissimùm virtutibus contineri: Quarum prior est, ut rectè de Deo

sentiat:

ſentiat: Altera ut rectè inter homines agat. Niſi enim Advocatus, ut Chriſtianum decet, de Deo ac religione ritè ſentiat non eſt in numero Advocatorum recipiendus[u] aut tollerandus: Et quidem meritò, cùm præſumptio contra talem militet, quòd bonâ conſcientiâ cauſas non ſit acturus, ſed potiùs operam daturus, ut turpis lucri gratiâ, homines adverſus ſe invicem tanquam canes committat: quod ii facere conſueverunt, qui litium concinnatores appellantur, quos Salomon in Proverbiis[x] dicit lites ſuſcitare. Horũ quoq; meminit Vlpianus[y], quos Alex. ab Alexandro[z] deſcribẽs, dicit eſſe homines improbos, qui novas lites, ſimulatis captionibus, & cavillis improbis in longum ducere ſtudent. Iſtiuſmodi Advocatus non verebitur quoque, lites effictis mendaciis, verborúmque lenociniis perpolire. Non erubeſcet quoque lites redimere quotidianas, atque pecuniâ mercari, illaſque pactionibus muneribúſque pellicere, qui & Vitilitigator, id eſt vitioſus litigator, fucatis argumentis, Iudici imponens, ac alienæ litis interceptor, dicitur: Quales, leges omnes, omniáque jura exoſos habent, ac foro & Advocatione prohibendos ac tanquam reipub. peſtes ulceráque nocentiſsima peſtes inquam atque carcinomata pellendos fugandóſq; cenſent. Non ceſsabit quoq; iſtiuſmodi impius Advocatus prævaricari, id eſt, clientis ſui jus cauſámq;, parti adverſæ prodere, & ut Vlpianus inquit diverſam partem adjuvare proditâ cauſâ ſua; & ut Saturnini verbis utamur, infidas advocationes exercere[a]: Deniq; excuſſo divini numinis metu, ſacra prophanis, divina humanis miſcere, & totam rempub. conturbare non deſinet. Et ſanè de iſtiuſmodi Advocatis, accipiẽdus eſt locus

Taciti.

[u] l. fina. C de poſtulando.

[x] cap. 16

[y] L. nequicquam § circa advocatos ff. De offic. proconſulis.

[z] lib. 4. genialium dierũ cap. 15.

[a] L. Athletas ff. De his qui not. infamia.

Taciti à Lipsio allegatus in politicis[b], dicentis publicę mercis, nihil tam venale esse, quàm Advocatorum perfidiam. Cui congruit locus ibidem ex Columella citatus, qui infidam Advocationem concessum dixit esse latrocinium. Quæ convicia & dicteria, utique Advocatos probos non tangunt; quos bonæ testimonium conscientiæ, quæ ab homine divelli nequit, ac mille testium instar est, quamque D. Paulus Apostolus, gloriam dicit esse Christianorum, abundè solari poterit. Illi siquidem persuasum sibi habent, in occultissimis recessibus, & procul ab omnium oculis, atque adeò in corde ipso atque animo, se habere ac circumferre Deum arbitrum, testem, & judicem, omnium etiam cogitationum suarum, cujus præsentiam reveriti, nihil non modò faciunt, sed ne in animum quidem admittunt, quod est nefarium ac turpe.

b *lib.* 2. *cap.* 11.

Quomodo rectè inter homines aget Advocatus. Cap. 4.

RECtè inter homines agere, ut est cujuslibet hominis Christiani, ita vel maximè Advocati. Nam cùm virtutis laus omnis in actione consistat, (teste Cicerone) & eum sibi scopum propositum habeat Advocatus ut in judicio laborantibus suo patrocinio adsit, opem subsidiúmque præstet, judicem de causæ meritis, bonâ fide rectáque conscientiâ instruat, quo id quod justum legibúsque subnixum est, decerni, atque ea via reipub. tranquillitas conservari possit. Vtique Advocato adlaborandum enitendúmque est, ut quoad fieri potest, juris legúmque scientiam sibi comparet, ne illius ignoratione,

aut

aut Iudicem in errorem inducat, aut clientem amissa lite, in inutiles sumptus cōjiciat. Proinde operam dare debet Advocatus, ut hac parte sibi prospiciat, jurisq; cognitionem exquisitam comparet: Quam nisi pertinaci nixu, labore indefesso, teste Zasio, non cōsequetur, qui si in legib. non addiscit dediscit. Nam ut exercitatio cōtinua confirmat scientiam, ita inexercitatio ignorantiam parit. Quod usq; adeò Ioanni illi Andreæ cordi fuit, ut annis viginti in lecto dormire noluerit, quo solidam juris scientiam sibi compararet, quam omnium quoq; testimonio, summam cōsecutus est. Ad quam licet cuilibet adspirare non detur, operam tamen hanc dare debet Advocatus ut quatenus licet, jura legesq; addiscat, non ignarus, improbo labori cuncta cædere, ac pręterea *altius ituros* teste Fab. Quintil.[a] *qui ad summa nituntur, quàm qui præsumpta desperatione, quò voluerint evadendi, protinus circa ima substiterint.* Neque verò reprehensionem tantùm meretur Advocatus, si jus, in quo versatur ignoret, quod & turpe est[b], sed insuper quoq; pœnis legum obnoxius redditur. Tritę siquidem juris regulæ sunt, quòd quisque id scire teneatur, quod ad officium suum pertinet. Et quod imperitia culpæ adnumeretur[c]. Quod quidem usque adeò procedit, ut communi Doctorum calculo receptum sit, Advocatū si notabili ignorantia, aut negligentia causam clientis sui justam perdat, tam in foro fori, quàm poli ad refundenda parti damna teneri[d], cùm is damnum dare dicatur, qui damni causam præbet, vulgata juris nostri regula. Deinde quoque summa ope adniti debet Advocatus, ut juris præcepta, quod profitetur, in omni vita observet. Quorum illud primum est, ut honestè vivat, id est sobriè & continenter, neminem exemplo suo malo offendat. Nihil enim ma-

a *In proœmio Instit. Oratoriarum.*

b *l. 2. §. servus, Sulpitius ff. De orig. juris.*

c *§. præterea Instit. de l. Aquilia.*

d *Spec. tit. de Advocatis: argumento l. idem juris ff. ad l. Aquiliam*

gis mores vulgi corrumpit, quàm si videat viros doctos ingenuisque artibus imbutos, ac in dignitate quoque constitutos, (advocatum siquidem esse dignitas est) [d] dissolutè vivere, aleâ tempus terere, luxúque diffluere: Vt è contrario nihil efficacius ad componendos hominum mores, quàm probata eorum vita, qui scientia & honore in repub. præfulgent, ac conspicui sunt. Quæ ipsa quoque efficiet, ut nemo ad injustæ causæ patrocinium ipsum advocaturus sit. Solent enim homines improbi, calumniosas injustasque causas, iis advocatis committere, quos norunt, solius lucri, è re qualibet redacti spem sibi propositam habere, & absque ullo discrimine, passim clientibus operam suam locare, quos divinus ille Philosophus Plato accipitres pecuniç appellat, qui tamen ipsi justum ac tenacem propositi virum ita reformidant, ut limen domus illius subintrare erubescant. Quod si omnes Advocati ea integritate, & constantia, qua debent, lites tractarent, non ita malè ordo noster apud populum audiret. Sed quia cum perfectis (teste Cicerone) non vivitur & præsens seculum nequam [e] est, teste Apostolo, unusquisq; qui vocationi suæ satisfacere, spartamq; quam nactus est, ornare cupit, hanc dabit operam, hoc aget, hoc studebit, ut vitæ integritate nomē famamq; sibi cōparet talem, ut credant homines, nihil inhonestè, nihil injustè, nihil malitiosè facturū, etiamsi Deum hominesque fallere posset, quippe qui scit & firmiter credit, Deum nihil vel dictum, vel factmu, vel cogitatum, latere posse.

d d l. laudabile C de advoc divers. judic.

e Galat. I.

Quod non sufficiat si Aduocatus honestè vivat, nisi ab alterius

alterius læsione abstineat, & unicuique quod suum est tribuat. Cap. 5.

PRæcepta juris prædicta, ut ad omnes in universum homines, nemine excepto, ita quoque ad Advocatum pertinent: Et eo quidem magis, quód professio in qua versatur, illorum trium præceptorum observantiam ab eo postulet. Nam si Advocatus est Iustitiæ minister, imò & sacerdos, Vlpiano teste [a], justitiam colens, æquum ab iniquo separans, licitum ab illicito discernens, certè nemo dubitare potest, quin Advocatus, tum demum officium facere censebitur, si Deo quod Dei est λατρίαν, id est adorationem tribuat, magistratui ejus ministro omnem honorem, reverentiam atque obedientiam deferat, concivibus verò suis fidelem operam patrociniumque in civili & capitali causa postulantibus præstet. Id enim in Advocato propriè est unicuique quod suum est tribuere, quod Psalmista [b] vocat operari justitiam, & in iis, qui in monte sancto Dei habitaturi sunt, requirit, non contentus si ingrediatur sine macula, quod vitæ honestatem designat, quæ ad beatitudinem vitæ immortalis consequēdam non sufficit, sed insuper proximo charitatis officia præstari vult, quod idē Psalmista [c] vocat bonū facere: Illa siquidem conjungit alibi [c], *Diverte, inquit, à malo, & fac bonum, inquire pacem, & persequere eam; Solvere autem quod alteri debeas, ad omnes in universum homines spectat, (teste D. Paulo Apostolo* [d], qui prçcipit ne cuiquā quicquam debeamus, nisi ut invicem diligamus: Ad hæc præstabit Advocatus, nequenquam vel dicto, vel facto lædat, quod futurum est, si caveat, ne infida advocatione, proximum damno

a *l. 4. ff. De justit. et jure.*

b *Psal. 14.*

c *Psal. 33.*

d *ad Romanos. 13.*

afficiat, propriam conſcientiam peccato vulnerans. Nam ſi clienti ſuo injuſtam cauſam foventi, patrocinium præſtet, & adverſarium jus ſuum perſequentem, doloſis ſubterfugiis & fruſtratoriis dilationibus impediat, ac remoretur, non ſolùm proximum ac rempub. ſed ſemetipſum lædit, iramque divinam in ſe provocat: Qui enim malum bonum, & bonum malum, lucem tenebras, & tenebras lucem appellat (teſte Propheta [c]) abominabilis apud Deum reputatur.

c Eſaia cap. 10.

Quomodo in litibus exercendis generaliter ſe gerere debeat Advocatus. Cap. 6.

PRæmiſsis officiis generalibus, ad omnes omnino homines pertinentibus, reliquum eſt, ut de officio Advocati, in exercendis litibus in genere diſſeramus & explicemus. Et ante omnia Advocato conſiderandum eſt: Deum opt. max. ad conſervandam inter homines concordiam, amicitiæ fontem, conſtituiſſe Reges, Principes, ac magiſtratus, jura legeſque dediſſe ut populo diſsidenti jus reddant, juſtitiam adminiſtrent, omnem vim atque injuriam prohibeant, ac ne ad arma veniant, ſuas partes interponant: Sed cùm aliqui ingenio, prudentiâ, conſilioque deſtituti, ſibi ipſis in judicio ſupereſſe non poſſunt, nec quid juſtum ſit, aut ſecus, indagare valent; neceſsitas rerum coegit, ut quorundam hominum, ingenii, ſcientiarumque dotibus præditorum, opem ſubſidiumque implorarent: hi Advocati ſunt: quorum eſt officium omnes ingenii nervos intendere, ut hominibus diſcordibus, ac ad judicium vocatis, vel convolantibus, ſalutari

ſalutari conſilio adſint, quo ſuum conſequi, aut iniquam petitionem refellere atque avertere queant: Antequam verò cauſam in judicium deducant Advocati, omnem operam dabunt, ut, quatenus fieri poſsit, animos hominum, ad lites propendentes, ad pacem & concordiam inflectant, maximis multiplicibuſque litis incommodis, ob oculos poſitis; ut nimirum dicat Advocatus, ad cauſæ patrocinium vocatus: Negocioſam rem eſſe litigare, & non raro ſuſcepta lite, periclitari amicitiam, ac dilectionem mutuam tantopere Chriſtianis commendatam à Servatore noſtro, ſcindi atq; divelli, temporis quàm plurimū perire, facultates atteri, & quod omnium maximum eſt, animi tranquillitatem, cunctis rebus præferendam, perturbari; denique litem ἰλιάδα κακῶν ſecum trahere ac comitari; quod uſq; adeò verum eſt, ut Vlpian.[a] *verecundam cogitationem ejus, qui lites execratur, non eſſe vituperandam* aſſerat: præterquam, quòd litis, ut belli eventus dubius ſit[b], ac non raro major pars meliorem vincat: Quæ quidem uſque adeò vera ſunt, ut Poeta[c] inter ea, quæ vitam faciunt beatiorem, quoq; connumeret nunquam litem habere. Quibus omnibus incommodis moleſtiiſque enarratis atque propoſitis, ſi conſultor deterritus à lite abſtinuerit, ac ad transactionem, amicabilemque compoſitionem animum converterit, benè ſe res habet, & fecit Advocatus quod debuit; eo ipſo declarans, ſe non proprium compendium, ſed conſultoris utilitatem ſolam reſpicere. Quod ſi verò ſpretis omnibus prædictis, conſultor omnino ſibi litigandum arbitretur, multi ſiquidem in Friſia quaſi morbo quodam litigandi detinentur, proxima cura erit Advocati, ut cauſæ propoſitæ merita diligenter excutiat, & ſi juſtam legitimiſque proba-

a *l. 4 ff. De alienat. judicii cauſa facta.*

b *l. quod debetur ff. De peculio.*

c *Martialis.*

tionibus fultam (si facti quæstio fuerit) subnixamque perspexerit, suo patrocinio defendendam tuendamque suscipiat, observatis iis quæ juris scripti decisiones, ac stylus curiæ ordinationésque observari præcipiunt, prout in sequentibus latiùs declarabitur. Quod si verò causam injustam, aut legitimis probationibus destitutam intellexerit, omnibus modis ab ea intentanda eum dehortabitur, propositis animi periculis longè maximis, cujus jacturam facturus sit, si in malitia perseverans, proximo molestiam creaverit sine causa, non evasurus quoque curiæ censuram, quæ notorias litigatorum calumnias, in processu deprehensas, mulcta pecuniaria coercere consuevit, ut ex duabus antiquis hujus Curiæ sententiis 20 *Observatio.* Decembris anni 1549 pronuntiatis cognovimus. Quo casu consultori si urgeat ac instet, patrocinium denegare ac periculi prædicti cõmonefacere debet, ne peccati contagione inquinetur, quod futurũ est, si eum falsa victoriæ spe lactatũ, in litem præcipitaverit, magnis incommodis sumptibusq; obnoxiam, non ignarus quòd si superior evaserit, parti adversæ, ad restitutionem damni, sin succubuerit, clienti quoque suo omnia quæ injusta lis abstulit, resarcire teneatur.

Vtrum justam causam foventi liceat adversarium injustè litigantem dolo circumvenire. Cap. 7.

APud interpretes quæsitum meminimus, utrum Advocato justam causam foventi permissum sit, adversarium injustè litigantem, dolo technisque circumscribere: Et prima quidem fronte affirmativa pars defendi posse videtur, ob id quòd reipub. expediat atque intersit, cau-

causam injustam persequentẽ, tanquam improbũ civem, & justitiæ perversorem, reprimi ac quoquo modò succũbere, ut ea via justitia, omnium rerumpub. salus & conservatio vigeat atque floreat: injustitia societatis humanæ putredo, repellatur atque exterminetur. Quam Advocati intentionem, justam probatamque utique nemo diffitebitur, ac proinde laude ac commẽdatione dignam: Nam & in Canonibus, & legib. civilibus reperiuntur regulæ quædam & axiomata huic affirmationi patrocinantia, nimirum permissum esse uti dolo adversus dolũ adversarii, ac versutiam eludere [a]. Et in Reo, qui in veritate justam habet causam, omnino permissum esse asserunt DD. allegantes Auth. quod attinet C. de probat. & L. si quis in gravi Ad senatus cons. Syllanianum: Quod & Alciatus [b] defendit, imò & D. Augustini de bello exstat sententia hæc: *Cùm justum bellum suscipitur, ut apertè pugnet quis, aut ex insidiis, nihil ad justitiam interest.* Quibus tamen non obstantibus, Euangelica lege quæ omnibus nobis Christianis mordicus observanda est, & retinenda in omnibus actionibus nostris, si divinam gratiam promereri velimus, id nequaquã, nec in reo quidem permissum censemus. Disertis siquidem verbis Moses [c] omnibus sive in judicio, sive extra judiciũ negocia tractantibus præcipit: *Justè quod justum est persequeris, ut vivas, & possideas terram quam dominus Deus dederit tibi.* Quinimo & apud Ethnicos ea in legibus duodecim tabularum extat de gerendis bellis sententia, his verbis: *Duella justa justègerunto.* Intelligebant siquidem viri isti summa prudentia præditi, istarum legum autores, licet Ethnici, posse bellũ esse justũ, & tamẽ non justè geri. Cõsimiliter quoq; de litib. quæ privatorum sunt bella, dici potest quæ licet justæ sint, injustè tamen exerceri possunt.

a c. dominus 3 q. 2. ibi glossa in verbo malignãtiũ. Archid. Et Gemma. in c cupientes De Elect. in 6

b in tractatu præsũpt. Reg. 2. præsumpt 31.

c Deuter. 16.

possunt. Quapropter Advocati ista considerãtes, cavere debent, ne sub hujusmodi colore, Adversariũ clientis sui, licet injustè litigantem, dolo circumveniant, vel supplantent. Id enim si fecerint, non solùm laudem apud cordatos piosque viros nullam inibunt, sed famam nomenque suum denigrabunt ac semet conviciis probrisque objicient. Denique iram & indignationẽ divinam, ut simulatores & callidi, in se provocabunt. Neque enim patitur Deus, justitiam sacrosanctam, (quæ virtutum regina est, & virtutes in se continet omnes) technis, machinationibus ac mendaciis inquinari & contaminari, sed vult eam veris, legitimisque defensionibus, sustineri atque defendi, non eget subdolo patrocinio ac fulcro, seipsam tuetur ac vindicat, premitur quidem ad tempus nonnumquã, sed non prorsus opprimitur, imò cum matre veritate, ut palma contra impositum calumniarum onus assurgit. Ac proinde causa etiam justissima in judiciis non nisi veris, justis legitimisque modis & mediis est asserenda & promovenda. Quod si dicas, non posse te obtinere quod rectum ac justum est, nisi istis artibus ac dolosis machinationibus utaris, respondebitur, generalẽ esse regulam, Non esse facienda mala ut eveniant bona, & non licere tibi injustè agere, non magis quàm Adversario, Præceptũ enim Dei, omnes sine ulla distinctione homines stringit, prohibentis omnem injustitiã dolúmque malum [a]. Cui consonat D. Pauli [b] Apostoli prohibitio disertis verbis concepta: *Ne quis circumveniat (inquit) in negocio fratrem suum*, qui generalẽ quoq; regulam Dei Corinthiis [c] in memoriã revocat. *An nescitis (inquit) quia iniqui regnũ Dei non possidebũt*. Vnde non excusabit te iniquitas adversarii tui si eam imitatus fueris, ad excludendã illius

a Deuter. 25 Marci 10.
b Epist. 1. ad Thess. c. 4.
c Epist. 1. cap. 6.

illius iniquitatem & injustitiã, diffidens de potentia Dei, qui vera justitia & veritas ipsa cùm sit, facile, si volet, effecturus est, ut causa justa ad optatum finem perveniat. Quod si tu justa causa, veris legitimisque defensionibus usus, cecideris, quod aliquando fit, Iudicibus per sordes, aut imperitiam lapsis (homines enim sunt, labi & errare possunt) cogitare debes, mundum hunc in maligno positum esse totum, teste Apostolo [a], & cum imperfectis tibi rem esse, qui quod æquum aut iniquum est, non intelligunt, aut licet intelligant, sequi recusant. Deinde & illud tibi persuasum habere debes, Deum opt. max. qui ad salutem nostram cuncta dirigit, velle, ut cum patientia (in qua animas nostras possidere debemus teste Christo [b]) injustam sententiam tanquam hujus seculi afflictionem, excipias, ut hujus vitæ pertæsus, discas Deum cum affectu orare, ut illius regnũ justitia, veritate, ac pace plenum, adveniat tibi in hac lachrymarum valle peregrinanti. Quod si verò justam causam, injustis modis ac mediis non licet tueri, prout ex literis sacris ostendimus: quid his advocatis exspectandum erit, qui injustas causas (quas Zasius iniquorum advocatorum pascua vocat) ex professo agunt & tuentur, exiguo lucello redempti. Profectò pessimè sibi tales Advocati consulunt: Nam & conscientiam perjurio vulnerant, hominum odium ac vituperationem sibi comparant, & famæ jacturam irreparabilem faciunt, ac velut abjectamenta populi contemnuntur, etiam ab iis, quos malis artibus ac dolis defenderunt atque tutati sunt. Vtinam hæc Advocatorum mentibus insculpta impressáque hærerent, ac nobilitatem professionis [c] suæ ipsi perpenderent. Certè non tam malè audiret apud vulgus hominum ordo noster, odio plus

a *Ioan. epist. 1. cap. 5.*

b *Lucæ 21.*

c *L. 7. C. de postulando.*

quàm vatiniano, doctis infensum infestúmque. Sed quia multi reperiuntur (proh dolor) Advocati, qui prædictorum obliti solùm lucrum quo jure quáve injuria partium, tanquam scopum sibi propositum habent, ad quem collimant, hinc illæ lachrymæ, hinc in Advocatos convicia viris bonis honestísque non ferenda, quæ nunquam evitabunt, nisi bona fide ac conscientia causas agentes, ac ea gravitate atque modestia praxim exercentes, qua debent, ipsis factis ostendant, timorem Dei præ oculis se habere, ac operam dare, ut virtutis ac probitatis famam & existimationem apud homines sibi comparent. Atque huic quidem sententiæ nostræ adstipulatur quoque amplissimus vir Ioachimus Hopperus Eques auratus & Status Belgici apud Philippũ 2. Hisp. regẽ cõsiliarius, singulare Frisię decus & ornamẽtũ, sũmus & philosophus & Iurecons. qui in libello cui titulũ fecit Ferdinandus sive de institutione Principis his verbis utitur: *Haud satis est bonum facere, nisi id ipsum benè facias, hoc est, ea ratione ac via, qua oportet: Unde in sacris literis judicia Dei justè judicari jubentur. Estque non minus vitiosum rem justam facere injustè quàm ipsum facere injustum.* Proinde non est ꝙ quisquam sibi blandiatur, si dicat bonũ esse dolum quo utitur, eúmque legibus Civilibus, quinimò & Canonicis permissum esse, solertiámque vocari à Iurisconf.[a] Lex enim divina clara est ac rotunda, omnibus Christianis mordicus observanda, quæ omnem omnino dolum, fraudem, ac circumventionem proximi prohibet, absque ulla distinctione & exceptione, si iram ac vindictam divinam incurrere nolint. Deus enim non irridetur; cujus regnum aut synceris animis adeundum est, aut æternum supplicium accipiendum.

a l. 1. § 2 ff. de Dolo malo

De Cautionibus quas Cautelas vulgo appellant, & quatenus Advocato usus earum permissus sit. Cap. 8.

CVm nemo ignoret, passim eos, qui forensem praxim exercent, malè audire, cùm ob alia, tum eo quoque nomine, quòd vulgus hominum jactitet ac spargat, nihil ferè in exercēdis litibus advocatos agere, quàm ut adversarium, certis quibusdam verborū formulis, tanquam decipulis, callidisque machinationibus ac tricis circumscribant, cautiones nempe denotans, veri earum usus ignarum: operæ precium nos facturos existimamus, si & hanc ab Advocatis calumniam, sinistramque opinionem, amoliamur. Illud quidem negare non possumus, exstare multorum scripta, quibus cautelarum materia pertractatur ex professo, quæ in omnium manibus sunt. Inter quos celeberrimus est Bartolomæus Cæpolla Veronensis, insignis autor, qui in hac materia primas facilè tenet. Cujus in causis criminalibus responsa, quæ consilia vulgò dicuntur, per totam Europam omnium manibus teruntur. Hunc secuti sunt complures alii [a], qui in diversis hominum judiciorumque actionibus varias cautiones clausulásque literis mandarunt. Quarum aliquæ non solùm ineptæ sunt, atque ridiculæ planè, sed quoque impiæ reperiuntur, homine ethnico, imò Barbaro, Gotho ac Vandalo, nedum Christiano indignæ, quæ expungi perpetuóque premi silentio merentur. Quas nos vulgi dicteriis contumeliosisque Advocati appellationibus, occasionem præbuisse arbitramur, ut nunc rabulæ forenses, modò vulpes, nunc pilorū sectores ac Curiarū canes & harpyiæ dicamur, aliisque probrosis nominibus passim traducamur. Hæc ut effugiant Advocati, operam dare de-

[a] *Thomas ferratius, Ioannes de Arnono, Marc. Ant. Blanc. Raimondus Pius Fiskard.*

bent, ut verum legitimúmque cautionum (quæ & remedia à Iurisconsultis appellantur[a]) usum, intelligant atque percipiant, ut ea ratione sibi clientibusque quos in fidem suam receperunt prodesse ac prospicere queant. Id enim Iuris periti munus esse ac officium testatur Cicero eloquentiæ parens[b] his verbis: *In jure cavere, consilio juvare, atque hoc scientiæ genere prodesse quamplurimis, vehementer & ad opes augendas pertinet, & ad gratiam.* Proinde Advocati officium in eo versari existimamus, ut in causis agendis, litibusque exercendis, rectè legitimeque cautionibus atque juris remediis utatur, prospiciens, ne adversæ partis malitia doloque deceptus cliens, damnum accipiat ac in captionē incidat. Neque enim alius cautelarum usus admittendus est: Nam adversarium clientis sui, dolosis ac reprobatis technis, ac machinationibus tricisque circumvenire, & supplantare, Christiano bonæque fidei Advocato permissum non esse, etiamsi injustam ille causam foveat, cap. 7. disseruimus, ac sacræ scripturæ autoritatib. confirmavimus. Nam & D. Paulus Apostolus[b] expresśis verbis monet Thessalonicenses: *Ne quis* (inquit) *fratrem suum in negocio supergrediatur ac circumveniat.* Et Colossensib. prædicit *eum qui injuriam facit recepturū id quod iniquè gessit.* cap. 3. Vtetur itaq; Advocatus circūspectus cautionibus licitis, remediisque juris permisśis, à Cępolla, aliisque autoribus traditis, tanquam pharmacis quibusdā, à morbis impendētibus corpus præservantibus, non verò ut venenis malis (sunt enim & venena bona teste Cajo[c]) adversario clientis sui damnum præjudiciumque, tanquam perniciem inferentibus: Id enim nec Advocato Christiano, nec viro vel politicè probo, licere antè diximus: Interim tamen non imus inficias, ad munus officiumque providi Advocati quoque pertinere, ut istas cautelas

a l. statuliberos, § idē Servius ff. de stat. liberis l. si quis duos ff. De solut.

b libro 2. De officiis.

b Epist. 1. cap. 4.

c l. qui venenum ff. de verb. significat.

ſas reprobatas, vafriciaſque captioſas notas perſpectaſque habeat, ut ea ratione ac via, adverſarium iſtiuſmodi decipulis utentem, repellere, atque à cliente damnum avertere poſsit. Nam ut Medico non ſolùm ſalubrium herbarum eſt notitia neceſſaria, ſed & noxiorum quoque pharmacorum ac venenorum, ut à ſe aliiſque opem illius implorantibus, malum arcere ac fugare poſsit: Ita quoque Iuriſperito & Advocato in foro verſanti, (cui Vlpianus [c] juſti injuſtique ſcientiam tribuit) harum cautelarum reprobatarum notitia neceſſaria eſt, ne illarum ignoratione, in captionem incidant, quos patrocinio ſuo defendendos ſuſcepit. Et ſanè rectè Vlpianus injuſti ſcientiam juriſperito tribuit [a], praxim verò minimè, utpote qui non ignorabat legum ſcopum eſſe unicum, pœnarum metu homines in officio continere, & à delictis deterrere. Tametſi juxta Plinium ſecundum, in Epiſtolis [b], *Nos qui in foro verſamur, verisq; litibus terimur, multum malitiæ, quamvis nolimus, addiſcimus.* Concludendum itaque in hac materia eſt, licere non tantùm Advocato, ſed & expedire, ut cognoſcat, quid ſit reprobatum, quid noxium, ſed proximo nocere damnumque dare, artibus illis reprobatis, & lege charitatis à Chriſto nobis traditæ [c] vetamur, & honeſtati politicæ, quam ethnici quoque ſervarunt, minimè conſentaneum eſt; quod Cicero eleganter & latè in libris de officiis tractat. Ad quam charitatis legem tanquam ad Lydium lapidem (quod dicitur) hominum actiones examinabuntur. Vt autem revertamur unde digreſsi ſumus, dicimus ſcientiam eorum quæ prava noxiaque ſunt, improbari non poſſe, quando non in hoc nobis mala proponuntur, ut ea ſequamur, ſed ut cognita vitemus ac deteſtemur. Alioqui enim nec venenatæ rerum materiæ, nec

c *l. juſtit. verſic. finali ff. de juſtit. & jure.*

a *d. l. juſtit.*

b *lib. 2 Epiſt. 27.*

c *Math. 7.*

virus ejaculantia reptilia, ſcripto prodenda eſſent, ne aliqui his ad perniciem utantur. At cùm venenatorum cognitio hoc commodi præbeat, ut ne ignari ab illis lædamur, aut vitæ damnum incurramus, non mirum eſt, ſi Advocato reprobatarum cautionum notitiam neceſſariam eſſe concludamus.

Quod ſit officium Advocati in tractandis litibus coram hac ſuprema Curia. Cap. 9.

HOc membrum capite ſexto tractare cœpimus, ſed non plenè diſcuſsimus: ideoque conſultum eſſe arbitramur, illud paulò plenius excutere. Diximus prædicto capite, Advocato ante omnia advigilandum, ne quaſlibet cauſas abſque diſcrimine, agendas ſuſcipiat, ſed ut merita ejus, quæ intentanda defendendaque proponitur, diligenter examinet, ac re in omnes partes perpenſa, eam tantùm ſuo patrocinio tuendam adſumat, quam juſtam, legitimiſque rationibus probationibuſque fultam perſpexerit. Vt autem id conſequatur, adniti debet ut animum ab omnibus affectibus habeat liberum: Nam ſi vel amore vel odio, vel ſpe, vel metu præoccupatus fuerit, nullo modo quod juſtum æquúmve aut ſecus eſt, percipere poterit. Quod eleganter Boetius in libro de conſolatione philoſophiæ [a], his verſibus deſcribit:

Tu quoq; ſi vis, Lumine claro
Cernere verum, Tramite recto
Carpere callem, Gaudia pelle,
Pelle timorem, Spémque fugato,
Nec dolor adſit, Nubila mens eſt,
Vinctaq; frenis, Hæc ubi regnant.

[a] lib. 10. c. metro 7.

Liber

Liber enim in deliberatione debet esse animus, nec ullis affectibus abripi, liber autem esse nequit cui affectus imperant & cupiditates dominantur. Quem quia aliqui Advocati ad causam concreditam non adferunt, fit ut non tam quid justum æquumque sit, quàm quid ad victoriam causæ, quam susceperunt obtinendam expediat, inquirant, & si spes victoriæ nulla supersit, hoc agunt, hoc moliuntur, ut adversarium litemque, dilationibus pluribus, ac tergiversationibus extrahant, moraśque injiciant, & quantum fieri potest, immortales reddant. Quo nomine pessimè noster ordo apud populum audit, atque traducitur, adeò quidem, ut in proverbium ferè abierit: Hoe beter jurist/ Hoe booser Christ. Durissimum quidem & abominandum est istud dicterium, & viris honestis non ferendum: sed si verum fateri velimus, reperiuntur aliqui, qui absque ullo discrimine, si modò spes dolosi affulserit numi, causas agendas suscipiunt, & quominus habent in jure fundamenti, eo plus diligentiæ impendunt, ut eas ad optatum finem perducant. Quòd si palmam, judicibus circumventis, tenebrisque objectis per fas nefásque obtinuerint, quod nonnunquam fit (sunt enim homines, labi & falli possunt) quasi re benègesta, gloriantur in malitia, & fertiliorem sibi in posterum praxim pollicentur, qui tamen magis probare debebant honestè vinci quàm vincere malè per contrarium spiritum, cùm animam lædat conculcata justitia. Hi & consimiles Advocati, in bonis viris connumerandi non sunt, sed potiùs tanquam carcinomata, pestésque reipub. hominum commercio atque societate, ut antè diximus, pellendi. Nam ut Nilus Episcopus & Martyr inquit: *Qui malis præstant patrocinium, non solùm scelerum adjutores sunt, sed &*

peccati communione inquinantur. Quod genus hominum Plato ille divinus usque adeò execratur [a], ut lege lata, civem in rep. bene constituta morte plectendum censeat, si avaritiâ, justitiæ vires in animis judicum in contrarium vertisse, ac præter opportunitatem multa litigia movisse, aut moventibus adfuisse, convictus fuerit. Et in hujusmodi ritè quadrat germanicum seu belgicum probrosum dicterium antè relatum. De bonis & integris Advocatis non accipiendum, qui legibus & magistratibus obsequentes, in hoc solùm incumbunt, ut unicuique quod suum est, salvum esse, concordia inter cives retineri, & reipubl. tranquillitas conservari possit, qua conturbata convulsaque, privatorum facultates in tuto esse non possunt. Quemadmodum autem solicitè Advocatum prospicere debere diximus, ne injustæ causæ patrocinium ullatenus suscipiat, alioqui gravissimè Deum offensurus: Ita quoque cavere debet, ne justæ causæ defensionem requisitus deserat, præsertim si pauperem, viduam, vel pupillum, vel aliam personam miseratione dignam, causa concernat. Istiusmodi enim personis, omni humano præsidio subsidioque destitutis, in judicio laborantibus, adesse, opemque ferre gratis, si paupertate premantur, tenetur, etiamsi à judice non injungatur: quo jubente si recusaverit, advocationibus sibi interdictum iri non dubitabit [b]: Cùm certum sit, ad officium judicis quoque pertinere, ut pauperi adversus potentiorem litiganti, & advocatum habere non valenti, aliquem det atque constituat [c], qui illius defensionem, & quidem gratis ad litis eventum, si inopem se esse, & fidejussorem invenire non posse, jurejurando affirmet, suscipiat. Ea siquidem declaratione facta ab impendiis Curiæ ad litis eventum, liber

a Dialogo 11. de legib. in fine.

b L. Providendum. C. de Postulando.

c L. nec quicquam. § observare ff. De offic. proconsulis.

liber erit. Proinde Advocatus, cujus partes sunt quàm plurimos consilio juvare, si nomini famæque consulere volet, ac conscientiam liberare, enitendum sibi putabit, ne unquam sit, qui sibi denegatum ab eo patrociniū fuisse, aut causam non pro dignitate pleneque tractasse, sed dicenda transisse, & quæ inculcanda, infigenda, repetendáque fuerant, cursim breviterque (quod Plinius prædictus prævaricationem vocat[d]) attigisse meritò conqueri posit.

d lib. 1. Epist. Epist. ad Corn. Tacitum.

Quod sit officium Advocati erga proprium Clientem. Cap. 10.

NVnc dispiciendum est, quæ sint Advocati partes apud suum clientē. Suprà diximus esse necessarium, meritę causæ in judicium deducendæ diligenter examinare, justá ne an injusta sit: Id autem nūquam melius percipiet Advocatus quàm si clientem de causa sua perorantem patienter attentéque audiat, omnesque circumstantias causæ cohærentes, diligenter excutiat, ac clienti suo contraria quædā argumenta objiciat: Alioqui enim nisi id fecerit, causæ merita difficulter rescisceet: Solent enim homines magno decepti errore, causæ suæ secreta cælare, imò fictis coloribus ita eam ornare, ut nisi Advocati diligenter attendant, rei veritatem exquirere & indagare nequeant: Quo fit ut iis technis decepti, sæpenumero causa cadant. Quapropter si sibi suóque honori clientisq; commodo consultum prospectúmque velint, operam dabunt, ut omnia causę merita momentáque exactè perdiscant, & excusis probationibus, quas adferre possunt, statuant quid faciendum sit, vel omittendū. Id enim

siomiserint, frustrà laborabunt, & cliẽtes in inutiles sumptus conjicient, qui postmodum amissa causa, de Advocati vel negligentia vel imperitia questuri sunt. Vt autem extra omnem clientis calumniam sese constituant Advocati, & conscientiæ suæ satisfaciant, si causam injustam, aut probationibus destitutam deprehenderint, operam dabunt, ut ab ea intentanda consultorem dehortentur, positis ob oculos litis incommodis damnisque Capite 6 relatis. Id enim facere tenentur, ac clientem suum ad justitiam erudire, ut tanquam stellæ in perpetuas fulgeant æternitates [a]. Quòd si verò justam causam, legitimisque probationibus instructam, (utrumque siquidem requiritur, [b]) perceperit, alacriter eam defendendã suscipient. Ante omnia verò de mandato legitimo sibi prospiciẽt, ac Actis inscribi curabunt: Alioqui enim contingere potest, ut mãdati à cliẽte transmissi, amissione, si bonæ fidei non fuerit, magnis molestiis, quinimo & dãno Advocati involvantur. Quod alicui ex primariis hujus Curiæ Advocatis, viro docto & acuto, olim contigisse intelleximus, cui res erat cum homine versipelle & improbo, qui Curiæ sententia ad certam pecuniæ summam? non modicam condemnatus, negabat se Advocato mandatum dedisse. Qui nisi Curiæ de mandato oretenus dato, fidem fecisset, ex aliquibus indiciis, solutionẽ adjudicatæ pecuniæ, evadere nequivisset. Itaque ne in istum scopulum impingat Advocatus, faciet quod paulo antè dictum est. Nisi mandatum à Notario à Curia approbato, aut coram Iuridicis seu Decurionibus confectum, vel si Prælatus, pastor aut nobilis sit, ipsius sigillo ac subscriptione confirmatum clausula substituendi munitum habeat, istiusmodi siquidem procuratoria, ut loquuntur practici paribus passibus ambu

a Daniel. 12 cap.

b 2. q. 8. c. sciant L. ei eum qui ff. De probat.

ambulant, eandemque vim obtinent quàm ea quæ Curiæ Actis in cripta sunt, ut ex Ordinatione Curiæ liquet Rubr. 10. Lib. 3. Et tanto quidem magis de mandato valido sibi prospicere debent Advocati, quòd inter interpretes magna sit concertatio, utrum is, cujus nomine litigatum est, post latam sententiam ea quæ ipsius nomine absque mandato gesta sunt, rata habere possit, quibusdam id affirmantibus, aliis verò negantibus, ob id quòd post latam sententiam, perempta instantia ratihabitioni locum esse negent: inter quos est Ferrariensis exquisitissimus autor[a]. Deinde curabit Advocatus, ut instructionem à cliente suppeditatam juxta Curiæ Decretum 20 Decembris anno 1541. promulgatum & Enchiridio Statutorum insertum, scriptis mandet, atque penes se conservet, ut requisitus eam Curiæ ostendere possit, ac clientem, quando in causa scribendum est, magnis sumptibus evocare sæpe non sit necesse: Id enim si fecerit, Curiæ suam conscientiam comprobabit, quæ percipiet, nihil ab eo allegatum, articulisque probatoriis comprehensum esse, quod instructio à cliente data non contineat, & clienti postmodum amissa lite conquerenti facili negotio os obstruere poterit: Hæc quia raro fiunt ab Advocatis, hinc in judicio voces illæ inexcusabiles multorum audiuntur, respondere nequeo, quia instructione careo, in portu (quod dici solet) naufragium facientes, qui tamen ignorare non possunt paria esse scire vel scire debere.

a ni forma responsionis Rei, in glossa super verbis Simonius spelta.

20 Decembris 1541.

Quomodo apud Iudicem se gerere debeat Advocatus. Cap. 11.

SVperioribus aliquot capitibus explicatum est quæ sint partes Advocati erga omnes in genere homines: deinde erga proprium clientem: nunc quomodo apud judicem se gerere debeat inquirendum est. Illud autem in primis observare debet Advocatus, ut judicem tamquam Dei ministrum, omni honore ac reverentia afficiat, debitam obedientiam ei deferat, nihil contra dignitatem illius acerbè, vel contumeliosè dicat, vel scribat: Id enim Ordinatione Saxonica Enchiridio Statutorum Tit. de Advocatis, artic. 17. inserta, expressè prohibetur. Deinde juxta ejusdem Curiæ Decretum 15 Martii anno 1597 publicatum, & prędicto Enchiridio comprehensum, Advocatus in judicio honestè decenterque se gerere ac loco, & corporis habitû decoro & adverso cõponere tẽetur, prout honestas exigit, non divagari in auditorio, nec clamosis sermocinationib. imò fabulis illud turbare debet: Subtrahere verò sese absq; cõmissarii licẽtia, quando copiã sui facere debet, ꝙ à quibusdã fieri vidimus, non solùm turpe est, sed in contẽptum & judicis, & adversarii tẽdit, quos eludere velle vidẽtur qui id faciũt qui quod aliis Tribunalib. non impunè ferũt. Iam verò si quid in judicio oretẽus proponẽdũ, aut postulandũ erit, clara voce, & cõsueto loco, ac intra subsellia Advocatorũ cõsistens Advocatus, id facere debet. ita, quidẽ ut à Curiæ Delegato (quẽ Commissariũ vocant) & Advocatis exaudiri queat, adhibita prçmissaq; verecũda prefatiũcula, exemplo Tertulli Oratoris D. Paulum accusantis, Act. 24. & ipsius quoq; Pauli apud regem Agrippã causam suam defendentes, Act. 26. & non illotis (quod dicitur) manib. in verba prorũpere, quæ omnia cõstitutione Curiæ prędicta cauta atq; prçcepta sunt. Debet itaque Advocatus omnem Curiæ reverentiam deferre, ut

15. Martii 1597.

dictum est, ne secus faciens, & violati jurisjurandi notam sibi contrahat, & indignationem Consiliariorum incurrat, quinimo & coercitionem arbitrariam excipiat: Cujus rei exemplum nos, cùm Mechliniæ advocati munere in magno enatu fungeremur, in primario ejusdem parlamenti Advocato, amico & familiari nostro, vidimus, nimis triste: Is enim quòd Præsidem ejusdem senatus D. de VVaterdijck equitem auratum, è prosapia comitum Bergensum, à quo pridie in auditorio, Advocatis ac Procuratoribus pręsentibus, acerbè taxatus perstrictusque fuerat, supplici libello (quem nobis posteà re non integra legendum dabat) prędicto senatui magno, nimis calido consilio, insciis omnibus exhibito, contumeliosè traduxisset, post diutinam apud primum apparitorem detentionem, in senatum prędictum adductus, omnibus Advocatis Procuratoribusque ad spectaculum evocatis, cùm ad Procuratoris generalis interrogationē flexis genibus, libellum supplicem quem manu tenebat, à se conscriptum exhibitumque declarasset, verbis pręeunte prędicto Procuratore generali, palinodiam deprecationēque solennem continentibus, prolatis, prædictum libellum supplicem suis manibus dilacerare jussus fuit, quod nobis omnibus inspectantibus quoque fecit, cui & unius anni spacio Advocatione etiam interdictum fuit. Proinde isto exemplo deterriti, refrenandum esse stylum, & intra limites modestiæ manendum consulimus, *fœlix* siquidem est *quem faciunt aliena pericula cautum*, ut habet versus ille notissimus. Nos certè ante annos 30 eam reverētiam Curiæ ejusque Delegatis exhiberi vidimus, ut nec inhonesti verbi prolatio impunita fuerit, quidam enim apud Commissarium turpiloquio usus relatione ad Curiam facta 12 *Observatio.*

Carolinos aureos fisco inferre condemnatus fuit. Quam irreverentiam Ordinatio Curiæ Hollandicæ quoque strictè puniendam coercendamque præcipit artic. 72. Et ut verũ fateamur, in eo potissimum sita est reipub. salus & conservatio, si Magistratui judicibusque sua constet autoritas & reverentia, quam vel maximè tueri debent Advocati, juris legumque periti & justitiæ sacerdotes, qui in hoc incumbere debent, ut homines omnes reverentia judicum in officio contineantur. Ad hæc cavebit Advocatus, ne judicis animum fictis coloribus, falsisque allegationibus, pervertat: id enim si fecerit, Deum qui ipsa justitia & veritas est, gravissimè offendet, & contra viri boni, nedum Christiani officium peccat & delinquit. Ex quo patet quantopere peccent ii qui clientibus execrandum consilium dant, ut judicis animum, integritatemque donis muneribusque expugnent atque pervertant, ut victoriam consequantur, quorum quanta sit vis in ista impietate patranda, abundè sacræ literæ docent: *Excæcant enim munera oculos sapientum et mutant verba justorum* [a]. Nulla certè major iniquitas ab Advocatis perpetrari potest, quã si scelestis istiusmodi consiliis, & clientum, & judicum animos corrumpant, ut sui voti injustissimi compotes fiant. Quam improbitatem leges civiles usque adeò detestantur, ut litigatorem istius criminis convictum, amissione totius causæ mulctandum, decernant [b]: Advocatum certè preter infamiæ notam, æternus manet interitus: Facit enim impio isto consilio ut cliens injustam causam obtinens, parti adversæ quod suum est, sub velamine justitiæ, auferat. Quo casu in conscientia consulere tenetur clienti victori, ut adversario restituat, quod injusta sententia ademit: quinimo & ipse ad salarii, quod pro patro-

Observatio.

a *Deuteron. 16.*

b *l. ubi autem § sed & si dedit. ff. De condict. ob turpem causam.*

patrocinio turpiſsimo ſolutum eſt, reſtitutionem tenetur, cùm ſit lucrum longè iniquiſsimum teſte D. Auguſtino [c]. Deinde cavebit Advocatus, ne judicem falſis allegationibus vel abrogatis legibus, in ſuam trahat ſententiam: quod qui faciunt, & conſcientiam perjurio vulnerant, & honori peſsimè conſulunt: Iuſtitiam & judicem ſupplantantes, & proximo quod ſuum eſt injuſta ſententia auferentes. Qui certè graviſsimè contra legem charitatis nobis tantopere à Chriſto ſervatore commendatam, peccant, & in pręceptum Decalogi *non furaberis* impingunt. Licet enim manibus rem alienam non contrectent invito domino, faciunt tamen ut proximo quod ſuum eſt auferatur ſub juris etiam juſtitiæq́ue velamine; quæ utique deterrima furti ſpecies eſt. Iſti autem certò ſibi perſuaſum habere debent, non defuturam ultionem divinam, quæ tanquam Nemeſis & Adraſtia implacabiliter ſcelera vindicat, infenſa impiorum facinoribus eiſq́ue inſuper, qui his patrocinantur, quod Philo judæus juſtitiæ tribuit [a], peculiare ac proprium.

c Epist. 38 Mona. Tit de Advocatis.

a in Tractatu de confusione linguarum.

Quomodo clientis ſui adverſarium tractare debeat Advocatus. Cap. 12.

SVperioribus capitibus demonſtratum eſt quod ſit Advocati officium erga proprium clientem, item erga judicem cauſæ, nunc videndum quomodo clientis ſui adverſarium tractare debeat. Illud itaque ſemper Advocato conſiderandum & cogitandum eſt, ſe juſtitiæ ſacroſanctæ miniſtrum eſſe, imò & ſacerdotem, nec lege divina, etiam humana ceſſante, licere ſibi quemquam, vel verbis, vel ſcriptis lædere atque traducere. Si enim ſecus fecerit, non cenſe-

censebitur rectè inter homines agere, sed contra legem charitatis peccare, qua vetamur alteri facere, quod nobis factum nolumus. Cavebit ergo Advocatus, ne in adversarium clientis sui sit injurius, illum in processu conviciis lacerando, quod ab aliquibus sine discrimine fieri videmus; Nihil enim turpius fingi potest in Advocato, qui legum scientiam profitetur, quàm si eò insolentiæ progrediatur, ut adversarium clientis contumeliosè perstringat. Quam conviciandi libidinem usqueadeò à foro judiciisque remotã esse debere asseverat Plato, ut XI. dialogo de legibus lege lata fugandam prohibendamque contendat his verbis: *Multis autem modis homines furore aguntur. Alii morbo, ut hi de quibus modò diximus: alii per iracundiam pravæ naturæ vitiosamq; educationem, q̃ parvis inimicitiis moti altius inclamant & turpiter inter se conviciantur. Nihil verò tale in civitate bonis legibus instituta fieri decet. De convicio igitur hæc una omnibus lex ponatur: Nemo alicui convicietur: Sed quicumq; cum alio de re quapiam ambigit, discat potius doceatq; tam ambigentem, quàm præsentes, ita ut omni convicio prorsus abstineat. Cùm enim sibi invicem verbis turpibus maledicunt, muliebres habentur, & inprimis ex verbis, quæ certè levissima res est, odia gravissima & inimicitiæ sæpè nascuntur.* Rationem certè gravissimam subjicit Plato, quare à conviciis projiciendis in proximum sit abstinendum: *Nam & inimicitiæ maximæ sæpè nascuntur, inquit, quæ non rarò in cædes, ac homicidia exeunt. Turpe certè esse conviciis se invicem proscindere, maximè in judicio, nemo diffitebitur, cùm plerumq; & ridiculi fiant conviciatores, ridicula per iram, & commotionem ut plurimum in adversarium proferentes,* ut idem Plato prædicto loco subjicit. Quòd si verò causæ, quam tractat, qualitas talis sit, ut necessitate ad illius defensionem personæ, cum qua cliens litem habet, turpitudinem allegare cogatur: Vtputa si frater aut soror ab hæreditate fratris sororisve, turpi persona instituta, exclusus fuerit, quam

quam nisi allegata hæredis instituti turpitudine, obtinere nequit, nihil præter boni viri officium fecisse censebitur, si eam objecerit, cùm jure legibusque permittentibus id faciat [a] ac ob id justè. Quod & tum locum habet, si objecta clienti turpitudine, ad excludendum eum ab inofficiosi querela de turpitudine objiciētis exceperit, quod videlicet in pari turpitudinis causa, potior sit hæredis instituti, quàm ejus, qui per inofficiosi querelam hæreditatem petit. Nam & aliàs, si hæres institutus indignus esse hæreditate dicatur, aut ex causa ingratitudinis legibus expressa exhæredatus, non dubium est quin causarum istarum allegatio, Advocato permissa sit: neque enim ex libidine conviciandi, sed necessitate officii talis fit objectio & allegatio [b]. Quòd si iste casus inciderit, providebit Advocatus, ut sufficienti mandato munitus ea scriptis complectatur, aut subscriptione clientis omnem à se invidiam divertat & amoliatur. Illud certè Advocati Christiani fuerit, cum modestia in istis allegationibus odiosissimis versari, ne ullam adversario clientis, vel judici occasionem præbeat, suspicandi quòd libenter & cum voluptate istos proximi defectus vitiaque detexerit & propalaverit: Quin potius in istis chyrurgorum mores consuetudinemque imitabitur, qui non nisi summa necessitate compulsi ad extrema ista remedia, sectiones, ustionésque procedunt, nec sine commiseratione quidem. Quòd si ea conscientia in istiusmodi causis litibusque versatus odium inimicitiasque sibi conflaverit causarum patronus, ut solet plerumque fieri, hominibus laicis rerúmque imperitis, lapidem projectum, more canum, non projicientem mordentibus, non debet commoveri nec indignari, sed humanæ fragilitati adscribere, & co-

a *l. fratres C. de inoffic. testamento.*

b *arg. l. mater. 2. C. de calumniat.*

cogitare ita natura comparatum esse, ut obsequium amicos, veritas odium pariat, teste Comico. Interim tamen nemo diffitebitur permolestam esse Advocatorum provinciam, qui plerumque in partis adversæ totiusque cognationis familiæque odium incurrunt, ac offensas maximas subeunt, quas nos non rarò experti sumus. Sed quid facias? ferenda sunt ista, ac cogitandum quòd cum perfectis non vivitur, nec perfectionem in hac vita, hominibus natura ad pessima propensis, sperari posse, easque omnia æquo animo ferenda esse, Deoque committenda, qui novit quid nobis maximè expediat. Advocatus certè firmiter credere debet non defutura sibi præmia quæ (Christo teste) manent eos qui persecutionem patiuntur propter justitiam: Certè eam requirit in Advocato hæc professio animi fortitudinem, ut nec metu, nec minis, nec prece, nec precio, justæ causæ defensionem detrectet, vel injustæ patrocinium suscipiat, Papiniani illius juris coryphæi hominis ethnici exemplum secutus, qui, interfici, quàm impii Principis Caracallæ parricidium excusare maluit, dicens facilius id patrari quàm defendi posse. Sed quia rarò in istas angustias Advocati rediguntur, quibus tales causæ non offeruntur, illud saltem præstare debent, ne in litibus exercendis ab eo quod rectum est deflectant, vel spe vel metu, istius versus memores:
Tu ne cede malis sed contra audentior ito.

Quomodo partis adversæ Advocatum tractabit. Cap. 13.

MUltis videbimur frustrà hunc laborem sumere, descripturi Advocatorum officium erga se invicem: statim

ſtatim enim objiciet aliquis, anne nobis tacentibus id intelligant? Fatemur equidem Advocatos, qui legum peritiam profitentur, omniaque humanitatis ſtudia ab incunabulis (quod dici ſolet) imbiberunt, ignorare non debere, quæ ſuæ ſint partes erga eos quos capitibus præcedentibus commemoravimus, ſed vel maximè erga ſe invicem. Sed quia Advocatis, ut hominibus, natura fragilibus, dum in hac lachrymarum valle peregrinantur adeſt infirmitas iſta quam D. Paulus Apoſtolus ſe ſentire conquerebatur, *ut bonum quod vellet omitteret, et malũ quod nollet, faceret*: operæpretium nos facturos arbitramur, ſi eam quoque partem paucis perſtinxerimus: Ita enim fiet, ut noſtrarum præceptionum memores, operam demus, ne unquam præter officium aliquid committamus, audituri alioqui: *Turpe eſt doctori, cùm culpa redarguit ipſum*, & conſequemur, ut filius noſter, paternis præceptis monitiſque inſtructus, advocationem abſque reprehenſione ſit executurus. Illud erit itaque Advocati erga Advocatum partis adverſæ munus, ut debitam illi reverentiam & honorem, tanquam ſymmiſtæ, tam in Curia atque auditorio, quàm in publico, & ubique locorum, deferat, ab omni contumelia conviciiſque prorſus abſtineat, alioqui in conſtitutionẽ Imper.[a], et ordinationem Curię ultima novembris 1602 promulgatam ejuſque pœnam incurſurus. *a l. quiſquis C. de poſtulando.* Neque enim patitur iſtarum legum diſpoſitio Advocatum eo inſolentiæ progredi, ut non erubeſcat, ſymmiſtam ejuſdemque profeſsionis virum conviciis lacerare, & planè caninam facundiam exercere. Et ſanè animi impotentis eſt ſignum, affectibus uſque adeò abripi, ut publicę honeſtatis publicarumque legum nulla habita ratione, quis non vereatur fratrem in profeſsione, contume-

liosè excipere, jus clientis sui defendentem. Quod quia vulgus hominum fieri sæpe videt, hinc fit quòd simulatas istas contentiones rixasque advocatorum existimet, & summa in Curia natas, vino postmodum dilui ac mergi asserat: Quod dicterium non alia via ac modo effugient Advocati, quàm si ab omni acriori cōtentione à abstinentes, de jure partium modestè, graviterque & amicè, remota omni acerbitate verborumque amarulentia, inter se conferant. Ita siquidem futurum est, ut à contemptu populi vulgique literatis omnibus infestissimi, se vindicent, ac professioni suæ, multis laboribus, sumptibus, periculisque comparatæ, teste Friderico imperatore [a] debitum honorem asserant. Quos artium liberalium scientia, divini humanique juris peritia, atque professio, meritò intra cancellos modestiæ continere debet; nedum divinæ vindictæ metus, divinique judicii extremi terror, in quo & de otiosis, nedum amarulentis verbis conviciisque reddenda erit ratio: Tametsi & Curiæ censuram non effugiant Advocati, legis prædictæ violatores, pecuniariam mulctam irrogantis, Quod olim celeberrimis advocatis contigisse, antiqua docet sententia 15 Februarii 1547 pronunciata. Quàm autem sit turpe in judiciis conviciis certare, & qui sequantur effectus mali ac perniciosi, ex Platone capite præcedenti citato liquidò patet.

a Auth. habita C. Ne filius pro patre.

Observatio. 15. febr. 1547

Finis primæ partis.

Quomodo in exercendis Ordinis Iudiciarii partibus versari debeat Advocatus, & primum in citatione impetranda & exequenda. Cap. 14.

ANtè capite decimo relatum eſt, quod ſit Advocati officium erga proprium clientem, atque ibidem tradidimus, cautè prudentérque facturum, ſi inſtructionem cauſæ à cliente datam, ſcriptis complectatur atque penes ſe reſervet, juxta Curiæ Ordinationem ibi allegatam: Et rationes quare id facere debeat adjecimus. Nunc tractationis ſeries poſtulat, ut explicemus, quæ ſint Advocato Actoris obſervanda, cauſam clientis ſui in judicium deducturo. Ordo autem poſtulat, ut ſupplici libello Curię porrecto, & clientis proprii, & adverſarii nomen domiciliúmque continente, nec non qualitatem exprimente, citationem ſibi concedi petat. Quam ut impetret, ante omnia diſpiciendum erit, utrum cliens ipſe Actor perſonam ſtandi in judicio habeat. Nam ſi ex aliquo defectu, quod vel mulier[a] vel miles[b] ſit alieno nomine expecturus, repelli poſsit, fruſtrà citationem petit. Conſimiliter quoque ſi filiusfamilias, vel ſervus ſit, qui niſi certis caſibus judicio intereſſe non poſſunt[c]. Quòd ſi verò filius patrem, vel avum, vel proavum, vel remotiorem in aſcendenti gradu utriuſque ſexus parentem, etiam naturalem tantùm in jus vocare volet, quod certis caſibus poteſt, cavere debet Advocatus, ne ſine impetrata venia id faciat, alioqui mulctam pecuniariam quinquaginta aureorum ſoluturus[d]. Deinde eo ſcrupulo liberatus, perpendere debet Advocatus, an lite pulſandus, prima inſtantia ad ſupremam Curiam vocari poſsit, quando nimirum ſpõte

a *l. alienã C. de procurator.*
b *l. qui ſtipendia C. eod. tit.*
c *l. cum oportet § exceptis. C. de bonis quæ liberis L. ſi quis à liberis ff. De lib. agnoſc. L. vix certis ff. de judiciis.*
d *l. meum litigandi § prætor ait ff. De in jus vocando.*

se Curiæ non subjecit in instrumẽto. Quòd si de ea non constet, aut certum sit privilegio fori renũciatum non esse, proxima cura erit dispicere, num ex aliquo Actoris privilegio, ad Curiam primâ instantiâ vocari possit, utputa si vidua sit, vel pupillus, vel morbo, vel senio, vel paupertate, vel consimili aliquo respectu miseratione dignus. Eo siquidem casu reus comparere tenebitur, etiamsi inferiori judici subjectus sit, veluti rusticus, vel civis. Sed cùm Imperator in Rubrica [a] adjiciat (vel alias miserabiles personas) quæri solet, quænã istæ sint aliæ personæ miseratione dignæ. Bart. post Petrum & Cynum, ad L. unicam C. dicto Tit. censet istam rem judicis arbitrio relinquendam esse. De eo aliquando quæsitum meminimus, an virgo sui juris, ac locuples isto privilegio gaudere debeat, neque enim juxta propriam vocabuli significationem vidua dici potest, cùm in viduitate non fuerit: Dicitur quippe vidua quòd sit sine duitate, quasi vedua, ve, siquidem particula privat. l. malũ navis, vers. viduam ff. de verb. significat. Attamen casu in judicio ventilato, & virgini, etiam diviti, privilegium istud competere nos asserentes, ac in contradictorio sustinentes, exceptione partis adversæ rejecta, sententia Curiæ secundum nos lata fuit, autoritatibus veterum jurisperitorũ & d. versic. viduam subnixos. Quemadmodũ non ita pridem in quæstionẽ vocatum fuit an prędictę Rubricę privilegio puberes gaudeant: Et quæstione ab Advocatis supremæ Curiæ disputata, sententia Curiæ interlocutoria ultima Maii anno 1603 fori exceptio proposita, rejecta fuit. Quod & in persona viduæ ad Curiam vocatæ & exceptionem declinatoriam proponentis, decisum fuit, atque adeò confirmatum illud juris axioma. Quòd privilegiatus contra privilegia-

[a] *Tit. Quãdo imperator inter pupillos vel viduas vel alias miserabiles person. cognosc. & ne exhibeantur.*

Observatio

Ultima Maii 1603. Observatio.

Observatio

vilegiatum, jure suo non utatur: nam exceptione rejecta comparere coacta fuit. Denique miserabiles personæ reputantur, omnes quibus movetur natura ad commiserationem, propter casus humani, aut fortunæ injuriam etiam si divites sint, juxta ea quæ tradunt Azo[a], Innocentius[b] Albericum, Andreas de Iserma, & Math. de Afflictis[c]. Quorum omnium tamen, in pauperibus ea est limitatio & restrictio, ut de iis tantùm pauperibus accipiendum tradant, qui adversis fortunæ casibus, non propria culpa ac luxu, ad paupertatem redacti sunt; Quod & in vidua receptum est, & ea quæ in cœlibatu vivit. Nam si inhonestam vitam ducunt, & eo, & aliis omnibus privilegiis, respectu viduitatis cœlibatusque competentibus, indignæ reputantur[d]. Illud superioribus addendum arbitramur, quòd Didacus Covaruvias Hispanus celeberr. Iuriscons. in practicis quæstionibus[e] disputando resolvit, inter miserabiles nimirum, personas viduasque, non tantùm connumerandas eas, quæ maritum non habent, morte naturali rebus humanis exemptum, & veræ viduæ sunt, verum etiam eas hoc privilegio gaudere, quæ maritos quidem habent superstites, sed inutiles[f] veluti qui in exilium acti, aut ab hostibus capti vel ad triremes damnati sunt. Tametsi enim veræ viduæ dici nequeant, cùm mariti in rebus humanis esse non desierint. nihilominus tamen quia omni subsidio auxilioque maritorum carent, & insuper in mœrore vitam ducunt, meritò prædicto privilegio potiuntur. Neque verò solùm citationem invalidam & illegitimam facit, privilegii prædicti in Actoris persona defectus, concedentis reum extra territorium suum ad Curiam evocari, sed & tum quoque effectum perdit citatio, si non sit libellata[g], (ut loquuntur practici)

a in Summa ut C. Quando Imper. inter.
b c. ex parte &, de foro cõpet. c. per vestras de Donat. inter virum & uxorem.
c in cõstit. Neapolit.
d Lucas de penna et Felyn. in c. significantib. De offic. delegat.
e cap. 6 et 7.
f l. fina. ubi Accurs. C. Ad l. fabriã. de plagiariis.
g Imola in l. inter accusatorẽ de pub. jud. Iul. clar. q. 91. vers. numquare.

ci) id est, si causam insertam non habet, ob quam reus vocatur ad judicium. Consimiter quoque & tunc viribus caret citatio, quando in forma peccat, ac illegitima est quę in eo qui citatus est excludit cõtumaciæ crimẽ, l. si filius, ff. de interrogat. act. l. 2. ff. si quis in jus voc. Istis siquidẽ casibus cõparere reus non tenetur[a]. Quemadmodũ nec tunc, quando terminus Ordinantione præfixus servatus non est, nempe si pars adversa vocatam se conqueratur breviori spacio quàm octiduo ante diem juridicum. Nonnunquam etiam corruit in jus vocatio, ratione temporis incongrui, ut quia tempus est feriarum in honorem Dei, sive solennes, sive repentinæ illæ sint, quarum imperator meminit[b]. Itidem, & ratione loci, si in aliquem inhonestum locum adesse jusserit judex, vel arbiter, impunè enim ei non parebitur[c]. Vt nec tunc, cùm locus ad quem vocatur, præsentiam venienti periculosam facit[d]. Similiter hæredes, parentes, liberi, conjunx, agnati, cognati, affines, aut fidejussores defuncti ante nonum diem conveniri, aut quocumque modo inquietari, aut aliqua admonitione pulsari, aut in judicium vocari non possunt, sive debiti gratia, quod à defuncto descendit, sive alterius cujuscunque causæ nomine ad memoratas personas specialiter pertinentis[e]. Istis siquidem casibus, vocatus si absit, de contumacia accusari nequit, nec pœnam contumaciæ patitur, quem majoris causæ occupatio defendit[f]. Itaque cùm citatio sit fundamentum & principium, judicii[g], circumspecti Advocati est prospicere, ne quid hac parte peccetur: alioqui in portu (quod dici solet) naufragium facturus. Denique illud quoque providebit, ut, citatum si per se, vel alium legitimo mandato munitum, non compareat, de contumacia accuset non contentus si quis-

a Innoc. c. preterea de Dilat. c. licet de offic. deleg. c. finali de Dolo et contumacia.

b l. omnes dies C. de feriis.

c l. si eum dies § si arbiter. ff. de Arbitris.

d l. 2. § si quis cautionibus.

e § hac autem versic. sancimus in Auth. ut cũ de appellat. cognosc. Collat. 7.

f l. contumacia versic. pœnam. ff. De re judicata.

g Spec. tit de Citatione, Bart. in l. 1. ff. de in jus voc. et in l. probatam. C. de sent. & interloc.

quisquam Advocatorum dicat se paratum esse causam vocati nomine continuare, ac certiorem illum facere, ut compareat vel mandatum legitimum transmittat. Tales siquidem continuationes nullius momenti sunt, ac si admittantur impediunt sæpe, ne adversus reum, secunda vicè vocatum, & absentem & de secunda contumacia accusatum, per provisionem (intendit) vulgo dictam, sententiam obtineat, propter primæ citationis vitium atque defectum, quod multoties accidisse Advocatis vidimus, tertiam citationem impetrare & exequi coactis, non sine maximis clientis sumptibus. Proinde cauti Advocati erit operam dare atque prospicere, ne Citatio ex aliquo defectu, vel temporis, vel locorum vel personarum vel vitiosæ executionis,(quam Galli *exploict* appellant, corruat. Ea siquidem si reddatur invalida ac nulla, omnia quæ postmodum superstruuntur, atque inde dependent, sunt nulla a, & citatus comparere non tenetur,& si comparuerit potest sine licentia recedere quandocunque impunè juxta ea quæ tradunt DD. Andr. Barbatia in c. consuluit De offic. deleg. Hipp. de Mars. cons. 38 vol 1.

Observatio.

a glofs. in l. accusatori. bus, C. de Accusat. quam sequitur Bald. in c. si clericus. 1 col. de pace ten. in l. cum fratrem C. de his quib. ut indignis & cons. 173 lib. 3. Hipp. de Mars. cons. 64. Cãcula cons. 72. num 71.

Quæ sint partes Advocati in defendendo Reo. Cap. 15.

SVperiori capite disseruimus, quæ sint Addocato perpendenda, Citationem clientis sui nomine petenti, ne in inutiles sumptus eum conjiciat. Nunc quomodo Reo legitimè citato, et comparenti consulere ac subvenire debeat, excutiendum venit. Et ante omnia utique examinabit, an cliens defensiones exceptionesque legitimas habeat easque probare possit: Reus, siquidē excipiendo fit

actor & non minus ad probationes tenetur, quàm actor l. in exceptionibus ff. de probat. Deinde inquiret, Vtrum Actoris Advocatus vestem nuptialem habeat, id est, legitimo mandato, & nomen constituentis, & constituti & judicis, & adversarii, & causam & clausulam substitutionis & ratihabitionis continente [a], munitus in judicio cõpareat causam acturus: Nam si eo destituatur, aut requisitus mandatum exhibeat, juxta Ordinationem 20 Decembris 1541 promulgatam, & ultima Novembris 1602 renovatam, non confectum, à limite judicii repellendus erit. Alioqui enim si de defectu mandati validi non exceperit, & absque tali mandato alieno nomine litigantem admiserit, redderetur processus retro nullus: quinimo & sẽtentia desuper lata erit nulla. Idem & in Advocato Rei est observandum, ne judicium reddatur illusorium. Quòd si de mandato utriusque legitimo appareat, Reus conventus reliquas exceptiones, sibi contra libellum Actoris competentes, simul & semel juxta Curiæ constitutionẽ 27 Octobris anno 1554 publicatam, & ult. Novembris 1602 renovatam, proponere debet. Illud autem prospiciet Advocatus Rei ne hominẽ peregrinũ immobilia nõ possidentem, vel alium quẽcunque non prẽstita pro litis expentis cautione admittat, sed opposita ante litis contestationem exceptione eum repellat, postmodum frustrà oppositurus. Deinde ut exceptiones, tam declinatorias, quàm recusatorias ac dilatorias, ante litem contestatam objiciat, posteà frustrà priores duas oppositurus. Dilatorias autem si post litem contestatam opposuerit in mulctam libre auri ex constitutiõe Imperatoris incurret [b], nisi inopinatò supervenerint, ex dispositione juris [c], Peremptorias verò intentionem persequentis semper perimẽtes

ac

a l. si procuratorẽ ff. de Procuratoribus. cap. mandato. cod. tit.

27 Octobris 1554.

b l. si quis Advocatus C. de Except.

c l. 2. C. de consort. ejusdem litis c. insinuante. De offic. delegati.

ac obstantes, post litem contestatam oppositurus [a]. Quòd si anomalæ sint quæ & mixtę dicuntur, tam antè, quàm post litis contestationem, opponi poterunt, quales sunt. Excōmunicationis Ecclesiasticę vel imperialis, falsi procuratoris, inepti libelli, & quęcūque ostendunt judicium nullius esse momenti [b]. Vt autem ordo in iis omnibus seruetur, ab exceptiōe declinatoria (nisi per contumaciā Reus, ab ea proponenda exclusus sit, quòd Curiæ stylo receptum est) initium facere, deinde ad recusationem judicis, progredi debet. Inter quas ea est differentia, quòd priori proposita, judex cognoscit, an sua sit jurisdictio, quoniam non est privata sed publica res cujus inspectio separata est à persona judicis [c]? posteriori verò arbitri cognoscunt de suspicione aut si plures sint judices, collegæ ipsius non autem arbitri, Quòd. si verò judex contemptis exceptionibus incompetentię, procedat in causa, statim appellabit Advocatus: quòd si omiserit judicem tacitè & reipsa exceptiones rejicientem, approbare censebitur [d]. Totam autem Exceptionum materiam hoc loco tractare, non est nostri instituti, cùm ea a viris doctissimis, sūmisque Practicis, Speculatore Oldēdorpio, Vindelino, Schelling, Schēck aliisq; latissimè sit pertractata, è quib. plena (ꝙ dici solet) manu petere licet, sed tantùm digito quasi demonstrare, quod sit solertis Advocati officium in Reo defendendo, cujus vel maximè interest coram incompetenti aut suspecto judice non litigare [e].

a l. pen. & fina. C. de Except. l. peremtorias. C. Sent. resc. non poss. e.

b l. licet. C. de Except.

c l. 2 § sea si dubitetur ff. De judiciis l. si quis ex aliena ibidem.

d c ex parte De Appellat. c. si à judice eod. tit. lib. 6.

e l. apertissimè, C. de judiciis.

De Recusatione seu Rejectione Iudicis. Cap. 16.

SI cum perfectis viveretur, & omnes judices tales essēt, quales Iethro à Mose volebat eligi, nimirum, *Viri potentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderunt avaritiam,*

similes illi justo, que Flaccus poëta discribit, quẽ *Nec ardor civiũ prava jubentiũ, Nec vultus instatis Tyrãni, Mente quatit solida. Et si fractus illabatur orbis impavidũ ferient ruinæ.* Si tales (inquã) essent judices oẽs, hæc Exceptio, in judiciis, litibusque exercendis locum non haberet: omnibus sibi persuasum habituris nihil eos facturos, quod legibus æquitatique repugnat, nulla spe, nullo metu, nullo odio, vel amore, ne latũ quidem unguẽ (ut habet adagium) recessuros ab eo, quod judicem integrum, incorruptumq; deceat. Sed cùm homines sint, corruptelæ ac peccato ex lapsu primi parentis obnoxii & concupiscentia ad malum sollicitãte depravati, in ordinata aliqua affectione trãsversim rapti, nonnunquam ab eo quod rectum est legibusque consentaneum, delabuntur atque deflectunt: Hinc factum, ut legislatores litigatoribus, ex causa legibus probata, judices etiam ordinarios, tanquam suspectos rejicere ac recusare permiserint[a]. Verùm enimverò cùm ista recusatio plerumque ingrata sit judicibus, neque ex qualibet causa permissa, Advocatus providus causas suspicionis à cliente suppeditatas, diligenter examinabit, & si illegitimas perceperit, clientem suum ab iis proponendis dehortabitur, ne si eas rejici contingat, parum propitium posteà judicem experiatur. Quod si verò justas legitimasque, quales oportet esse juxta interpretes[b], deprehenderit forti animo, nulla odii quod sibi conflaturus est ratione habita, eas proponere, Curiæque supplici libello porrecto (in scriptis siquidem non viva voce exprimendę sunt, juxta ea quę tradunt DD.[c] specificè declarare debet[d], ac petere, ne in perrogandis Consiliariorum sententiis, istorum qui recusati sunt, habeatur ratio. Illud autem in confesso est, eam ante litem contestatam esse proponendam: nam lite conte-

statа

a c. licet ex suscepto De foro compet. c. cum spesiali De Appellat c. suspicionis De offic. deleg.

b Ang. & Alex. allegãtes alias decisiones in l. quia poterat, ff. Ad. Senatus consul. Trebellian.

c Iac. Butrig. Ang. Salyc. Fulgos. in l. cum speciales, C. de judiciis.

d Alex. cons. 154. lib. 4. Dec. cons. 50.

ſtata non admittitur, niſi cauſas ſuſpicionis poſtmodũ obortas eſſe, ac ad ſuam notitiam, lite jam conteſtata perveniſſe, litigator jurejurando affirmare paratus ſit a. Quo caſu & poſt concluſionem in cauſa proponi poſſe, ſtylo hujus Curiæ receptum eſſe, Advocati non ignorant: Quo ordine verò proponenda ſit, ſuperiori capite quoque declaratum eſt. Ne autem temeritatis incuſari poſsit, qui Iudicem recuſare prętendit ut ſuſpectum, Advocato illius perpendendum eſt, an id facere expediat, ne clientem in aliquod diſpendium incidere cõtingat: pręſertim ſi tales ſint ſuſpicionis cauſæ, quæ judicis exiſtimationem aliqua labe aſpergãt, utputa ſi eum adverſario nimis familiarem faventemq́ue eſſe, ſi pecunia corruptum, ſi animi ſui motum diſputando aliis pręſentibus, detexiſſe impingit: ſiquidem ſi poſteà inprobatione deficeret iſte proponens, graviſsimæ injuriarum actioni ſemet involveret, & judicem ex injuſta cauſa aut non probata recuſatum ſemper inimicum experturus eſſet. Proinde advigilare debet Advocatus, ut excuſsis probationibus clientis, ſi quas habet, expendat, quid facto ſit opus. Ante omnia autem ſi quid iſtiuſmodi proponendum arbitretur, ut de ſpeciali mandato ſibi proſpiciat, curare debet Advocatus, aut libellum ſupplicem cauſas ſuſpicionis complectentem, Curiæ porrigendum, clientis manu ſignatum exhibere debet, ne ſiniſtra eum opinione gravari contingat. Iam verò cùm variæ ſuſpicionum cauſæ jure proditæ ſint, operępretium nos facturos arbitramur, ſi eas hoc capite obiter complexi fuerimus: Et primùm quidem nemo ignorat, qui praxim forenſem vel à limine ſalutavit, judicem tam ordinarium, quàm delegatum recuſari poſſe, ſi alterutri litigatorum vel conſanguinitatis, vel affinitatis vinculo con-

a. l. non diſtinguemus. §. cum quidã arbiter ff. De Arbitris, l. Iulianus ait ff. De judiciis, c. inſinuãte, De offic. deleg. DD. in l. apiſsimi C. de judiciis. Bart. in l. quidam conſulebant, ff. De re judicata Cantiuncula cõſ. x. num. 19.

junctus sit[a]. Quod ipsum tamen non simpliciter procedit. Nam si remoto gradu, veluti ultra tertium, alterutrum ex litigantibus attingit, certum est eam causam ad recusandum judicem ut suspectum non sufficere: præsertim in Frisia patria nostra, in qua ad tertium gradū exclusive consanguinei affinesque (illorū siquidem par est conditio) judices esse non prohibentur. Sed cum diversarum nationum non eadem in hoc articulo sit consuetudo, non cēsemus opus esse huic rei diutius immorari. Ad alias verò suspicionum causas quod attinet, dici posse videtur, easdem fermè causas, quæ in reprobandis testibus allegari ac proponi solent, in recusando judice quoque locum habere. Quemadmodum enim testem à dicendo testimonio repellit si parēs[b], si filius[c], si frater[d], si maritus[e], si domesticus[f], si commensalis, si inimicus[g], si dominus, si vasallus, si inimici mei familiaris & amicus, si socius, si advocatus, si procurator sit: Ita quoque prædictæ causæ judicem suspectum reddunt: Quibus & aliæ adnumerantur à Speculatore, aliisque Practicis, veluti si directè, aut indirectè, emolumentum litis aut aliqua portio, ad judicem spectet: Item si similem aliquam litem habeat jam motam vel verisimiliter movēdam: Verendum enim foret ne cum alterius detrimento suæ causæ præjudiciū aliquod constituere vellet. Item si litem cum alterutro litigatorū foveat[h]. vel habuerit jam finitā. Præterea & is ut suspectus reputabitur ac recusabitur, quē alteruter ex litigatoribus (utriusq; siquidē consensus requiritur) sibi dari judicē petierit quod mali exēpli esse, & ad verecūdiam quoque judicis pertinere respondit Callistratus[i] Iurisconsultus. Consimiliter & is ut suspectus recusabitur, qui semet ingessisse, & ut Iudex daretur procurasse, proba-

probabitur

a c. insinuante. De offic. delegati.

b l. testis idoneus, ff. De testib. l. parentes. C. eod. tit.

c l. lege Cornelia. ff. De injuriis.

d l. pen. ff. eod. tit.

e l. 2. C. eod. tit.

f l. 3. in princ. ff. eod. tit.

g c. accedēs ut lite non contestata.

h l. propter litem. ff. De Excusat. tut. Auth. si curatoris C. qui dare tit. Cur.

i l. observandum, ff. De judiciis.

bitur[a]. Istis siquidem causis specialiter expressis atque probatis (quod omninò requiritur, cùm sola allegatio non sufficiat[b], meritò legibusque permittentibus, tanquam suspectus à dicenda sententia repelli poterit, sive Ordinarius sive Delegatus judex fuerit. Quod usque adeò procedit, ut dicatur Imperatori nihil magis cordi esse, quàm ut sine suspicione, omnes lites peragantur, & tractentur[c]. Usque adeo quidem ut etiam ab imperiali numine dati judices recusari permittantur[d]. Quinimo receptum esse interpretes dicunt, quòd nec Princeps tollere possit facultatem recusandi judicem, glossa in c. ad hæc De Rescriptis Dec. c. quoniam contra De Probat. Quæ recusandi judicem licentia tantum favorem ob id in libera repub. semper habuit, ut Plinius Secundus in Panegyrico Traiano Imperatori dicto, tanquam libertatis certissimum signum ac Imperatoriæ clementiæ ac lenitatis verum Τεκμήριον referat, quod recusari judices à litigatoribus, absque ullo metu ac offensa potuerint, etiam in causis fiscum concernentibus, cujus nunquam malam esse causam dicit prædictus Plinius, nisi sub bono Principe. Ejus hæc sũt verba; *Sors & urna fisco judicem adsignat: licet rejicere, licet exclamare, hunc nolo: timidus est, & bona seculi parum intelligit: Illum nolo, quia Cæsarem fortiter amat: Eodem foro utuntur Principatus & Libertas.* Proinde nec judices, qualescunque sint, iniquè ferre debent ex justa causa se recusari, nec Advocatus absque reprehensione clienti hac in re deesse poterit, cùm non ignoret recusatione interposita processum posteà habitum ipso jure nullum esse juxta Innoc. Abb. & alios in c. cum speciali de Appellat. Alex. cons. 89. vol. 1. etiamsi non sit appellatum.

a l. quæ omnia ff. de Procuratoribus.

b. c. suspicionis, De offic. delegati c. cum speciali. De Appellat.

c l. apertissimi C. de judiciis.

d d. l. apertissimi.

De libello, responsione, reliquisque processus partibus suscripturis. Cap. 17.

IAm verò si contra Citationē emissā judicisq; qualitatē quod vel incompetens vel suspectus sit nullis exceptionib. locus sit amplius, sed lis suo tramite omnino decurrere debeat; Advocatus Actoris libellū, actionē & futuræ litis speciē cōplectentem, edere debet in judicio, ut Reus conventus deliberare queat, cedere an contendere velit. Debet autem operam Advocatus, ut factum causamque aptam quæ medium est concludendi, & ex qua sequi possit condemnatio, claris aptisque verbis, omni dubio et obscuritate carentibus, in libello, per articulos ritè distincto, juxta Curiæ Ordinationem 20 decembris anno 1541. publicatam, & ultima Novembris 1602 renovatam & Enchiridio Statutorum insertam, proponat, subjecta competenti conclusione: Narratio siquidem & conclusio demonstrant qualis actio proposita sit. Et cùm libellus sit substantiale fundamentum litis, usque adeò ut eo ad nihilum redacto, processus reddatur nullus [a], providere debet Actoris Advocatus, ut libellus sit aptus, omnique ex parte absolutus atque perfectus: Nam ex vitiosa petitione Actor obtinere nequit, licet probatio exquisitissima subsecuta sit. Proinde Advocato Rei considerandum est & inquirendum, an libellus non aliquo respectu impugnari & subverti possit. Nam illa exceptio ineptitudinis, vel incertitudinis generalitatis obscuritatisque libelli, in qualibet judicii parte, atque adeò & post sententiam opponi potest [b]: Quinimo Iudex ex officio talem libellum ineptum lacerare ac rejicere tenetur, Baldus in l. final.

20 Decēbris 1541.

a c. examinata ibi Fely. De Iudiciis, et DD. c. 1. de libelli oblat.

b Iason in l. si patronus ff. De Iurejurādo. Bald. in l. Exceptionem C. de probat. Maranta in spec. aureo parte 6 § novū mēbrum nu. 5. Panor. in d. c. examinata nu. 3. & 4. Dec. cōs. 252.

final. C. de annali except. gloss. & DD. in l. 1. ff. de offic. assi. Ad hæc prospicere debet Advocatus actoris, ne quid libello inserat, clienti suo damnosum: habetur enim pro confessione judiciabili, quæ contra Actorem probat: Quod tum procedit, si reu talia narrata libello compre- hensa, acceptaverit; secus si contradixerit: Eo siquidem casu istiusmodi narrata confessionem inducentia, non nocent narranti & confitenti, juxta ea quæ tradit Baldus [a], qui dicit ex libello negato neminem se fundare posse [b]. Denique providere debet ne clausulam illam salutarem omittat: Peto mihi jus justitiamque administrari, omni meliori modo ac via, etc. Quæ ejus est efficaciæ, ut videatur litigans omne jus suum qualitercuuque competens, in judicium deduxisse, juxta communem Doctorum opinionem [c]. Imò operatur & efficit ista clausula, ut judex in judicano dsolùm rei gestæ veritatē, quæ ex actis constet, non petitionem Actoris respicere debeat, prout tradit Guido Papa [d], dicens quod propter hanc clausulam judex potiùs respicere debeat ad jus partis, quàm ad Actoris petitionē. Cujus virtute etiam expēsas, licet non petitas judex adjudicare potest, ut inquit Mynsingerus [e], & sententiam super inepto libello quoque ferre, juxta ea quæ tradunt doctores diversis locis [f]. Imò tantæ potentiæ est prędicta clausula ut siquis possessorium intentaverit cum d. clausula, etiam in petitorio obtinere possit [g], DD. in. d. c. cū dilectus Felyn. in c. licet hely, De Simonia. Iason l. naturaliter, nihil cōmunne, De Acq. poss. Queadmodum autem à libello abesse debet omnis obscuritas, generalitas & incertitudo: ita quoque respōsio Rei omnibus prædictis vitiis & carere debet, elapso trium septimanarū termino, precisè tradi & exhiberi quæ non solùm claris aptisq; ver-

a Bald. in l. pecum & in l. si magnā. C. Qui accusare non possunt l. 1. C. de confessis.

b Parisius cons. 115. lib. 1. num. 36.

c in c. cum dilectus de ord cog & 2. de offic. ord. Iason in L. petens. C. de Pactis Ang. § omniū instit. De Actionib.

d cons. & 49.

e consilio 16. num. 49.

f Abbas in d. cap. cum dilectus. Socinus cōs. 39. parte, prima. Iason in d. l. petens. Ang. in d. § omnium. Felyn. c. cum super De offic. delegati Innoc. in c. examinata, De judiciis.

bis litis contestationem inducentibus, articulisque distincta (prout de l bello ante relatum est) sed quolibet articulo unum tantum factum complecti debet: quod & Ordinatione magni Consilii apud Mechlinenses cautum reperitur sub Tit. de Advocatis & Procuratoribus, artic. 9. ac insuper ad singulos libelli articulos rotundè & categoricè, vel confitendo, vel negando non quidem generaliter, sed specificè respondere Reus tenetur, alioqui vi ac potestate Ordinationis ultima Novembris 1602. promulgatæ ac Enchiridio Statutorum insertæ, pro confessis omnia habebuntur, quæ ita refutata non fuerint. Quod autem de trium septimanarum spacio in iis exhibendis præcisè observando antè dictum est, locum habet, nisi causa aliquo privilegio subnixa, breviori termino in judicio ex Curiæ Decreto tractanda peragendaque veniat: ut est Alimentorum, Matrimonialis, Mercedis non solutæ causa, ac similes, in quibus octiduum præfinitum est. Quod si provisio locum habeat, aut lis 50 aureorum Carolinorum summa minor sit, juxta Curiæ cōstitutionem extemplò respondere reus, ac intra octiduum litem peragere tenetur: Quod & in aliis causis locum habet, in quibus de plano, & sine figura judicii, summariè ac sine strepitu proceditur; in quibus sufficit petitionem Actoris, viva voce factam, actis inseri[a]. Quòd si verò materia tam sit lata, & diffusa, variisque circumstautiis usque adeò implexa ac involuta, ut libello responsioneque concludi nequeat, sed omnino replicandum, duplicandum, aut ulterius quoque scribendum sit, utriusque partis Advocati prospicient, ut in processu omnia facta, quibus probatis, victoriam se consecuturos confidunt, aptè distinctéque proponant, nullisque repetitionibus ac superfluis verbis utantur,

Ultima Novembris 1602.

[a] *Clementina sæpè De re judicata.*

tantur quod ταυτολογία dicitur. Nam interlocutione judicis ad probandum admissi, non alia facta probatoriis articulis comprehendere permittuntur, quam quæ in processu ante sententiam interlocutoriam proposita, atque narrata reperiuntur, exclusis tamquam impertinentibus, quæ postmodum articulis inserta sunt, quorum in processu nulla facta fuit mentio, prout Ordinatione Curiæ 20 Decembris anno 1541 promulgata, & ultima Novembris 1602 renovata, cautum reperitur. Atque eò spectat protestatio ex stylo Curiæ interrogatoriis permissa, de impertinentibus non admittendis valde utilis & necessaria. Ea siquidem efficit, ut eorum in decidendis litibus, judex rationem nullam habere posſit ac debeat. Prędicta autem constitutio eam recipit limitationem, nisi petita adversus omisſionem in integrum restitutione, (quæ ex probabili causa indulgetur) aliter dispositum fuerit: Neque enim quisquam legitimis probationibus defensionibusque facilè secludendus est, vel prędpitandus: quòd prędpitatio sit justitiæ noverca: Postremò illud quoque prędavebunt Advocati, ne in Quadruplicatione ulla instrumenta exhibeant: Id enim Curiæ vetat ordinanatio 15 Martii anno 1597 publicata. Quòd si fecerit Reus, poterit Actoris advocatus, licet in causa conclusum sit ea refutare, pręcisa contradictione ejus qui hoc fecit. Porrò & illud vitabunt Advocati ne, prolixitate scribendi vel adversarium obruant vel judici tenebras offundant, memores ejus, quod rectisſimè Baldus dixit, tantum valere unum verbum effectivum quantum mille. Qua parte, ab aliquibus Advocatis pluribus abhinc annis valdè peccatum est. Tempore quo nos, relicta Mechlinia, praxim in patria exercere cœpimus, anno 1572, Advocatos hujus

Curiæ, viros canicie venerandos, Iuris scientia, & praxis peritia præstantes, prudentia morumque gravitate conspicuos, fideque propè singulari, quorum nemo in vivis nūc est, ab ista prolixitate alienissimos fuisse vidimus, quam illi tanquam pestem justitiæque remoram, aversabantur, quorum aliqui in causis gravioribus nos sæpè hæsitatione liberarunt, ac consilio instruxerunt ignorantiam nostram. Quam ipsam prolixitatem ut obscuritatis matrem, à judiciis pellendam fugandamque serenissimus ac potentissimus Angliæ, Scotiæ, Hiberniæque Rex Iacobus, ejus nominis 1 in dono Regali ad filium dilectis verbis monet, neque immeritò, quidem cùm veritas simplex sit, quæ fuco coloribusque non eget, paucisque declarari potest: unde & suspecta judicibus ista prolixitas plerumque solet esse. Quæ quidem nimia prolixitas, Edicto prędicto causam dedit anno 1597 promulgato, quo centesimum articulorum numerum, & quadruplicationem, absque Curiæ permissione, libello supplici impetrata, excedere non licet. Sed ut illa prolixitas, ita & alii complures abusus, hoc ævo nimis maligno, in praxim hujus Curiæ irrepserunt, quibus tollendis resecandisque Ordinationibus diversis, ultima Novembris 1602 promulgatis, aliquatenus prospectum est: Nos certè cùm Plinio secundo a fateri cogimur desciuisse nos à consuetudine parentū, apud quos omnia disposita, moderata, tranquilla, majestatem loci pildorēque retinebant.

a *Epistola ad Maximū lib. 9.*

Quod sit officium Advocati in processu concludendo ac instruendo ante sententiam interlocutoriam Cap. 18.

PRocessu ut antè retulimus, ad conclusionem perducto

Advoca

Advocatorum partes sunt, eam in instruendo curam diligentiamque adhibere ut facta, cum originalibus scripturis (gallicè *minutes* vocant, practici) collatione, inspiciant num in describendo, alicubi erratũ sit ab amanuẽsibus Curiæ & si errata vitiaque deprehenderint, ea sedulò corrigãt, &, per articulos aptè numeris distinctos notẽt, suaque subscriptione munitum Graphæo Curiæ aut illius vicario, quem Actuarium appellant, actis inscribendum adnotandumque porrigant. si enim secus factum fuerit, facilè fieri potest, ut totus processus intercidat, quod aliquando accidisse conquestos fuisse Advocatos, quorum intererat, audivimus. Certè Curiæ ordinatione nuper publicata, injunctum est Advocatis ut prędictis solemnitatibus adhibitis, processus instruant, instructosque debito loco collorari ac reponi procurent, adnotatione prius facta, quo die, mense, ac anno aliis processibus accesserint Omnino autem sollicitè cavere debent, ne conclufo processu in judicio, eum instructuri aliquod instrumentum in processu non exhibitum, nec à parte adversa antè visum reptorio adjiciant ac infarciant. Id enim non tantùm permissum non est, lege prohibente, sed prorsus pugnat cum fide boni viri, qualis vel maximè esse debet Advocatus. Nulla enim injustitia major excogitari potest, quàm si operam det & ingenii nervos omnes intendat advocatus, ut quo jure, quáve injuria, adversarium circumvenire atque supplantare posśit, ad obtinendam causæ victoriam. Quinimò si machinationibus callidis technisque reprobatis advocatus sententiam pro cliente suo consecutus fuerit, ad restitutionem tenetur, sive in ingressu litis, sive postmodũ clientem suum injustam fovere causam deprehenderit non minus quàm si per imperitiam

aut negligentiam causa justà cliens ceciderit, utroq; enim casu tenetur Advocatus ad restitutionem, ut dictum est[a].

a Alberic. in l. 1. C. de suffrag. Host. in summa de Advocato. §. fin. vers. tenen. Spec. eod. tit. vers. qui si per imprud.

De Interlocutoria Iudicis sententia. Cap. 19.

PRocessu concluso, & juxta Curiæ stylum instructo, consueverunt aliqui Advocati, ad præcidendas moras, & ut eo citius ad probationes proferendas admittantur, suo periculo (etiam refragante adversario) petere processum Interlocutione judicis terminari, partesque ad probandum admitti: Id quia periculo non caret, cautè advocatus in eo negotio versari debet, non ignarus quòd si Curię, processum posteà censenti secus visum fuerit, non impunè laturus sit. Vidimus enim nostro tempore Advocato magni nominis, duarum librarum Flandricarum mulctam irrogatam fuisse, quòd processum in factis consistere adseverasset, & suo periculo interlocutionem judicis delegati, intervenire procurasset, quē Curia ad instantiā Advocati partis adversę postmodum absq; interlocutione terminari potuisse deprehēdebat & definiebat. Tutiùs itaq; fecerit Advocatus si Curiæ censendū processū obtulerit, ejusq; diffinitionem expectaverit, nisi res tam sit manifesta ut Advocatus quoq; partis adversæ, facti esse quęstionē declaret. Quòd si per malitiā id fecerit, ut ea via terminationi litis remorā injiciat, ac adversariū frustratoriis dilationibus detineat impediatque, certus esse debet Advocatus, gravissimè Deum omnis injustitiæ, doli fraudisque hostē, offensum iri, atque se ad expensarum damnorumque & salarii proprii non tantùm in foro poli (ut loquūtur) sed et foro fori restitutionem teneri. Illud autem sui esse officii Advocatus intelligere debet, ut Interlocutione judicis

Observatio

facta

facta & partibus ad probationes inferendas admissis, statim clientem alibi commorantem certiorem faciat, eumque moneat, ut primo quoque tempore ad se veniat de articulis concipiendis probationibúsq; preparandis communicaturus, non ignarus, Ordinatione Curiæ nuper renovata, Enchiridióque Statutorum inserta, primam dilationem à die latæ sententiæ Interlocutoriæ initium capere ac labi, licet in judicio ab Adversario nulla sit facta interpellatio. Quod Advocatus omittere & negligere minimè debet, cùm & clientis intersit scire, & ille quoque eo nomine salarium percipiat. *Vltima Novembris 1602.*

De Dilationibus probatoriis. Cap. 20.

CVm objectum, finis scopúsque Advocationis sit justitia sacrosancta, circa quam versatur causarum patronus, eáque sit unicum reip. vinculum idque fortissimum, quo concordia civium colligatur & continetur, qua sublata nihil cuiquam exploratum esse potest, quid suum, quid alienum sit, teste Cic. [a]. Illud advocatus sibi persuasum habere debet, nihil tam ad officium suum pertinere, quàm ut lites incolarum sibi commissas quàm citissimè ad finem perducat. Quod tum futurum est, si dilationibus ad probationes producendas jure concessis, præcidendis decurtandísque invigilet. Quorsum enim dilationum temporibus, duobus videlicet mensibus, elapsis tertiam sibi dilationem concedi postulat Advocatus, testibus in provincia commorantibus, qui prioribus duabus currentibus nullam diligentiam præstitit, sed in utramque (ut dici solet) aurem dormivit? Quorsum adversus non unius aut alterius, sed trium quoque terminorum lapsum

[a] In Oratione pro Cæcinna.

integrum restitutionem postulat, is qui prioribus currentibus ac labentibus, ne diploma quidem (*Commissionem* vocant,) nedum Citationem ad testes suos evocandos requisivit? Illud extra controversiam est Advocatos ea de causa pessime audire, atque falsissimè à populo traduci, quòd data opera plures & superfluas dilationes, sine clientis quoque mandato, ad fatigandum adversarium & lites protrahēdas sibi cōcedi postulent. Profectò fateri oportet eos, qui malitiosè hoc studēt, contra jurisjurandi religionē, in cōscientiā & viri boni officiū peccare & delinquere, cùm quantum in se est reipub. tranquillitatem, civiúmque concordiam convellant atque conturbent. Interim tamen nolim ea, quæ dicta sunt, ita accipi, quasi cuiquā authores esse cupiamus, ut adversarium suum a probationibus secludat: Scimus enim favorem habere probationes, quibus causa instruitur atque allegata in processu docentur, earúmque non angustandam, sed ampliandam esse facultatem, ut loquitur Imp. [b]. Sed id tantùm improbamus, ac bonæ fidei neutiquam congruum esse testamur & declaramus, si quis ex composito cum cliente suo, hoc agat, ut finem litis protelando ac differendo, partem adversam mora longa sumptibúsque fatigatum vel ad deserendam litem, vel transigendam velit nolit, compellat adigátque. Illud enim à viro bono qualis Advocatus esse debet, quam remotissimum esse debere nemo vel mica conscientiæ prędítus, diffitebitur. Facit enim talis Advocatus contra legem charitatis, facit contra leges & Ordinationes publicas, quibus jurejurando obstrictus est, denique contra juris præcepta quod profitetur: Neque enim quidquam ab honestate tam est alienum, quàm facultates proximi, istiusmodi malis artibus technísque atterere

a l. quoniā. C. de hæreticis & Manichæis.

terere

tere & pessundare. Quòd si verò alteruter ex litigatoribus elapsis dilationibus tribus testes sibi producendos arbitretur, supplici libello Curiæ porrecto expressis impedimenti caussis aliquod sibi tempus indulgeri petet, ac re in contradictorio judicio ventilata & disputata, Curia si postulationem requirentis rationibus subnixam compererit, aliquod dierum spacium non gravatè concedet, ne quem à probationibus secludi contingat. Quam judicialem postulationem certis verborum formulis conceptam, *fiat Request*, in judicio Curia consuevit exprimere.

De positionibus Articulisque probatoriis. Cap. 21.

QVoniam hujus Curiæ supremæ stylo receptum est, ut, antequam testes ad dicendum testimonium adhibeantur, utraque pars, jurisjurandi propter caluminam (nisi illius gratia facta fuerit) religione constringi possit, qua sub nominis divini invocatione declarant & profitentur, parte ad hoc citata, se credere justā esse causam quam persequūntur, nihilq; fecisse, nec facturos esse, quo judicū integritas labefactetur, & veritatē candidè simpliciterq; dicturos, nullis superfluis dilationib. trahēdę litis gratiâ usuros; Advocatus cavere summopere debet, ne clientem instruat, quid ad positiones articulósque respondere debeat, ut condemnationem justam effugiat. Gravissimè certè istiusmodi Advocati peccant, qui & jurisjurandi religionem violant, & Deum opt. max. justitiæ veritatísque protectorem & vindicem, imò veritatem ipsam offendunt, insupérque clientem proprium mentiri docentes maximo sese peccato involvunt. Quod si cliens instet ac urgeat consiliúmque petat, quid respondere debeat, ut victoriam

obtineat, faciet Advocatus quod Ioannes Baptista Caccialupi in Tractatu suo de officio Advocati, faciendum suadet[a], ut dicat: *Si sic responderis perdes causam, si aliter & contra veritatem animam perdes.* Tenetur certè, Advocatus, graviter clientem suum monere, & divini numinis iram vindictāque ob oculos ponere & inculcare, ne contra veritatem respondeat, sed ut purè ac planè, pręsertim de proprio facto, absque ulla liuitatione ac adjectione respondeat. Id si fecerit Deo conscientiā suam probabit & laudem bonūq; nomen apud homines, etiam eos, qui mali sunt, sibi conciliabit. *Fides etenim in præsentia eos quibus resistit offendit, deinde ab illis ipsis suspicitur atque laudatur,* teste Plinio 2[b]. Porrò Advocatus, qui positiones articulosq; conscribit, id prospicere quoque debet, ne nova facta in processu non allegata articulis inserat, ne singulis articulis amplius quàm unum factum complectatur: id enim vetat Curię Ordinatio 15 Martii 1597 promulgata ac Enchiridio Statutorum inserta, sub Rubrica de Advocatis artic. 13. Quod & Ordinatione magni consilii apud Mechliniam cautum est, artic. 34. sub Tit. Ordonnance et styl de proceder. Sed nec articulos ita concipere debet, ut rudes simplicesque homines, per confessionem per verbum (*credit*) prolatam in captionem incidant, quod tum fieri sæpè vidimus quando præjudiciabilis aliqua qualitas, multis verborum involucris tecta, articulis inserta reperitur, quam respondens, doli nescius in responsione sua non excepit. Id sine quidem Advocatus ut vir bonus, salva conscientia facere nequit, qui in eo, ut in reliquis processus partibus, bona fide & syncerè versari debet, nec quicquam admittere, quo clientis sui adversarius supplantetur damnumque accipiat injustè. Verum enimverò cùm ipsæ positiones

ab

a quæst. 4. num. 13.

b lib. 3. Epist. Epist. ad Minutianū.

15 Martii 1597.

ab Actore conscriptæ exhibitæque contra eum tanquam confessum probent [a], adeò ut revocare talem confessionem tanquam judicialem neqneat [b], solicitè providebit Advocatus, ne positionibus articulisque ea complectatur, quæ clienti proprio præjudicare possunt: Producens siquidem positiones fatetur vera esse, quæ in illis continentur, [c]. Porrò cùm aliqui Advocati consueverint, parti adversæ, ac etiam testibus, ad articulos aut etiam interrogatoria responsuris, positionibus interrogatoriisque crimina complecti; quod videlicet vel perjurus, vel adulter, vel hæreticus sit, & istis respondere non teneatur, erit Advocati partis adversę hîc officium monere clientem suum, vel testem, ne tali positioni criminosæ respondeat, alioqui enim si fassus fuerit tale delictum, dictum illius nullius erit momenti, teste Lanfranco [d].

a cap. finali de jurejurando.
b Spec. Tit. de posit. § decimo. num. 8.
c l. cum precum, C. de lib. caus. l. transactione. ibi Bald. C. de Transact. Alex. cons. 71. lib. 1.
d Tit. de teste, num. 79.

De confessionibus. Cap. 22.

REsponsione ad positiones articulosque reddita, prima cura erit Advocati, diligenter inspicere quid clientis adversarius responderit. Nam si confessus fuerit id, quod est intentionis fundamentum, salva res est: nec enim necesse erit testibus producendis oleum operamque perdere: Cùm nulla sit efficacior probatio quàm propria confessio [e]. Confessio siquidem judicialis, ab omni onere probandi relevat: Imò confessi in jure pro judicatis habentur [f] Et ratio est, quia quodammodo sua sententia damnantur [g], atque ob id nullæ dicuntur esse partes judicantis in confitentes, nisi ut condemnet [h]. Vnde ex illa confessione procedi solet ad sententiam definitivam, etiam in causis capitalibus [i]. Quod tamen non indistinctè proce-

e l. cum te, C. de Transact. generales C. de non num. pec. l. fin. C. de fideicom.
f l. unica. C de confessis.
g l. 1. ff. eod. tit.
h l. proinde § ult. ff. ad l. Aquiliam.
i Aug. in ea quidem. C. de accus.

dit, sed concurrere debent ea, quæ interpretes tradunt. Quorum primum est, ut sit facta coram judice suo [a]. Nam sicut sententia à non suo judice lata, est nulla: Ita quoque confessio coram eo prolata non stringit [b]. Deinde requiritur ut sit facta adversario præsente: licet id in hac materia locum non habeat, in qua de ea tractatur confessione, quæ ad partis instantiam, & judicis interrogationem seu examinationem super articulis factisque in processu antè interlocutoriam negatis, fieri consuevit. Et licet aliâs in confessionibus ad obtinendam victoriam requiratur quoque ut sit facta à majore 25 annis, ob id quòd minor adversus suam confessionem, in integrum restituatur [c], prætereà ut sit facta libera voluntate, & non coacta [d]. Ad hæc, super re litigiosa: Ea tamen in his confessionibus de quibus agimus locum sibi non vendicant, cùm minor personam standi in judicio non habeat, nisi ætatis venia impetrata: Ea enim indulta omnes actus legitimos exercere potest, non minus quàm qui 25 annum explevit, prout decisione Curiæ hujus re ab Advocatis in dubium vocara 29 Iunii 1604 definitum est, & in judicio cesset omnis metus vel coactionis suspicio. Illud autem præter cætera in hisce confessionibns requiritur, ut sint factæ ex certa scientia & non errore. Is enim qui errat, non fatetur [e]. Vnde error facti necdum finito negocio nemini nocet. Quo probato, judicis est providere, ne parti erronrè confessæ, aliquod exinde præjudicium generetur [f]. Quamvis autem regulare sit, ut antè diximus, quòd confessi pro judicatis habeantur, & confessio ab onere probandi relevet; multi tamen præter eos quos retulimus, in jure casus sunt, quibus confessio confitenti non præjudicet, veluti si postea liqueat articulos fuisse impertinentes [g], item si quæ dam-

a l. 2. De confessis. at si clerici De judiciis.

b Butrius in d. c at si clerici, & c. si deligenter. De foro compet. Alex. cõs. 30. lib. 7.

c l. certum §. in pupillo, ff. De confessis, L. si ex causa judicati § nunc videndum, ff. De minorib. 25 annis.

d c. 1, 15. q. 6. L. confessionib. ff De interrogat. Act.

Observatio. 29 Iunii 1604.

e l. non fatetur, ff. De confessis.

f c. fin. De confessis.

g Innoc. I. C. cum contingat de offic. delegat. Marani. parte 6. tit. de posit. num 33. Myn. cõs. 52.

dam apud Acta profiteatur ancillam se vel servam esse, Talis enim confessio, confitenti non præjudicat, & hæc declamationem libertatis non excludit [a]. Similiter si cõjugatus fateatur, ante contractum matrimonium, se uxoris suæ consanguineam cognovisse, imò fateatur uterque, tamen propter talem confessionem, non separantur conjuges. Porrò ad nostram materiam quod attinet, illud extra controversiam est, si partes jurejurando de veritate dicenda præstito, ea quæ positionibus judici exhibitis comprehensa sunt, & ad victoriam consequendam sufficiunt, respondendo confessi fuerint, testium productionem necessariã non esse; ut nec tunc, quando pars ad respondendum articulis bina citatione evocata, contumaciter emanet: habetur enim quoad positiones in judicio exhibitas, (quod necessariò requiritur) pro cõfesso [b]. Id enim stylus hujus Curię recepit & in praxi observatur. Quod tamen non aliter procedere tradunt interpretes, nisi sit præsẽs corã judice & monitus ut juret non respõdeat dum præsens est, vel contumaciter se absentet post admonitionẽ factam à judice, ita ut contumacia nulla ratione possit excusari. Neque verò Advocatum movere debet, responsiones partis adversæ examinantem, si qualitatem aliquam restrictivam adjectam deprehenderit; cùm ignorare non debeat, istius qualitatis, quæ responsioni affirmativæ adjecta est, probationem, respondenti eamque allegante incumbere: Qua non probata, perinde habetur, ac si purè absque adjecta qualitate respondisset, confitens id in quo cardo negocii versatur & consistit. Illud prædictis obiter adjiciendum arbitramur, non requiri præcisè partis ipsius ad articulos responsionem, si propter probabilem causam adesse nequeat, sed per Advocatum aut procuratorem,

a l. interrogata, C. de liberali causa.

b d. cap. ult. de confessis, lib. 6.

glossa in c. si post præstitũ. Bald. in l. unica C. de confessis, & in l. 1. § quod observari, C. de juramen. calumniæ. Cantiunc. cõs. 27. nu. 59.

in animam clientis jurantem, responsionem dari posse, ita tamen si ad singulos articulos instructionem tranmissam habeat atque exhibeat, alioqui repellendus quod & Ordinatione Curię Hollandicæ artic. 125. cautum ac permissum reperitur.

De Interrogationibus ad Articulos exhibendis. Cap. 23.

INterrogationum quæ & interrogatoria à practicis dicuntur, usus in judiciis causisque forensibus ferè omnibus sibi locum vendicat: Ut nimirum pars, contra quam testes producuntur, articulis interrogationes subjiciat, super quibus non minus quàm ipsis articulis testes examinari & interrogari debent, ob id quòd magnum ad eruendam veritatem momentum habeant, atque eo nomine solùm exhibeantur, ut judici tanto promptiùs veritas innotescat [a]. Nam si testes non sint integræ fidei, animis eorum ex aliqua causa in favorem ejus, à quo producuntur inclinantibus ac propendentibus, per interrogationes ad omnes loci, temporis ac personarum circumstantias, falsitatis facilè convinci possunt. Siquidem permulti homines reperiuntur, qui ad perhibendum testimonium vocati, faciles sunt, & non satis animadvertunt, quid dicant, qui per interrogationes istiusmodi, non raró, tamquam è profundo somno excitati, semet ipsos recolligunt, dictaque sua corrigunt, aut si id non faciant, semetipsos confundunt, testimoniumque suum suspectum reddunt. Quo fieri credimus ut in Tribunalibus Orientalium civitatum, primùm ad articulos, deinde ad interrogationes partis singulas, pari fide ac diligentia examinentur.

[a] c. præsentium, De Testib. lib. 6. Mynsing. cõs. 3. nu. 4.

tur. Istiusmodi enim informationes nobis sæpè exhibitæ fuerunt, quas non sine voluptate & admiratione legimus. In nostris tum inferioribus tribunalibus, tum suprema Curia non ita fieri vidimus, examinatoribus sæpè exiguam interrogationum rationem habentibus, nisi urgeantur, quod nobis non rarò contigit. Consimiliter quoque in examinandis testibus, antehac peccatum fuit ab examinatoribus, sola credulitatis voce contentis. Sed Edicto Ordinum nuper publicato [a], ei rei prospectum fuit, ad injunctum ut testes audituri, extensè eorum dicta excipiant atque describant, non contenti verbo, *credit*, ut fieri consuevit his verbis, ad primum, secundum, ac tertium articulos respondit testis *credit*: Id enim Ordinatione prædicta vetitum est,, sed debent ad longum testium depositiones scripto complecti, adjicientes quid sit quod verum esse aut se credere dicant. Quod si observatum fuerit, ut præceptum est, experientia rerum magistra docebit, testes non omnia adseveraturos. quæ articulis, quos se credere dixerunt continentur: presertim si super interrogationibus partis adversæ, diligenter examinari quoque fuerint. Nam aut dicta sua statim corrigere cogentur, aut si id omiserint, contrarietatis semet redarguent. Qui certè mos interrogandi testes laudabilis utilisque ad veritatem eruendam, mordicus observandus ac retinendus est: Ac tanto quidem magis quòd jure civili ac Curiæ stylo receptum sit, ut non nisi parte, contra quam testes producentur citata (ut scilicet testes jurare videat atque interrogatoria exhibeat) fiat examinatio. Quod quidem usque adeò requiritur, ut nisi id factum fuerit, tota examinatio testium irrita reddatur, viribusque careat. Est enim ea observatio de substantialibus judiciorum solemnitatibus, qua omissa, reddi-

[a] *ultima Novembris* 1602.

redditur actus nullus, juxta ea quę tradunt DD. diversis locis[a]. Illud autem ad munus & officium Advocati pertinet, solicitè prospicere ut hęc quæ dicta sunt ad unguem observentur: & inter cætera præcavere, ne interrogationum vel parti adversæ, vel testibus prodicendis copia fiat, ante examinationem. Id enim minimè expediret, sed usum utilitatemque interrogationum intercipe. ret, testibus antè ad singula interrogatoria quid respondendum sit edoctis, ac instructis. Porrò operam dabunt Advocati ut in concipiendis interrogationibus modum adhibeant. Neque enim earum multitudine onerandus est Curiæ delegatus; Qua parte à quibusdam Advocatis peccatur qui omnia clientis sui merita causæ interrogationibus complecti solent malo more & exemplo.

a l. si quando & l. juris jurandi, C. de Testib. L. apud eloquentissimos, C. de fide instr. c. in nomine Domini, De Testibus ibi Felyn. Alex. cons. 180. lib. 1. Iasan l. preporādum, § sin autem, C. de judiciis.

De Testibus producendis & quod sit Advocati in eare munus. Cap. 24.

INter omnia quæ hactenus in medium allata sunt, judicii membra, nullum est quod majorem fidem probitatem, ac circumspectionem Advocati desiderat, quàm hoc ipsum de quo nunc agimus. Nam cùm necessitas rerum ea sit teste juriscons.[b], ut in quæstionibus facti, instrumentis deficientibus, nullus ferè detur exitus, nisi per testes, utraque parte quod verum est sibi arrogante, providi industriique Advocati erit procurare ut omnia, debita cura ac solicitudine conficiantur. In primis autem dispiciet ut legitimè in producendis testibus nomine clientis sui procedatur, nihil subdolè, nihil contra formam juris fiat. Cavere itaque debet, ne delegatum judicem seu examinatorem clienti suo propitium, & parti adversæ suspectum, impe.

b l. 1. ff. De Testib.

impetrare studeat: Id enim bonæ fidei consentaneum non est, ac jure quoque reprehenditur[a]. Deinde ne consilium clienti execrabile det, de testibus corrumpendis, aut instruendis, aut ad clientis sui (quæ multorum hominum malitia est) requisitionem instantiamque ipsemet id faciat. Peccat siquidem gravissimè qui id facit, teste Bart.[b]. Sed clientem, ad hoc impium remedium declinantem, seriò & cordatè monere debet, ne quid tale contra rectam conscientiam moliatur, etiamsi omnes latere posset, nihilque Deo opt. max. tam exosum esse, quàm proximum circumscribere, dolo fraudeque decipere, & quidem in judicio, cui Deus ipse præsidet, cujus oculis omnes hominum actiones patent, qui falli nequit: *Cælestis enim oculus justitiæ, videt quidquid fit, etiam in locis desertissimis*, teste Philone Iudæo[c]. Tota scriptura sacra exclamat contra calumniatores, mendaces, falsosque testes per quos optimus quisque in vitæ, nominis, vel facultatum discrimen facili vocatur negocio: Unde apud Salomonem[d]: Falsus testis dicitur esse jaculum, gladius, & sagitta acuta. Exemplum præbet duorum senum adversus pudicissimam matronam Susannam testimonium falsum, quæ ad supplicium, ducta lapidibus obruta fuisset, nisi Danielis pueri, per divinam inspirationem, ad vindicandam injustè damnatæ innocentiam, provocatione liberata fuisset, senibus, per diversi loci circumstantiam, interrogatione facta, de falso testimonio convictis & lapidatis[e]. Quinimo & Christum servatorem nostrum, Scribæ & Phærisæi falsis testibus convincere conati sunt omnium innocentissimum[f], ut & S. Stephanum martyrē Actorum 6. Quapropter nulla in re majorem adhibere cautionem debet Advocatus, quàm in testibus producendis, ne quid fiat quo testium integri-

a *C. ad hæc De Rescriptis.*

b *l. 2. C. de jurejurando propter calumniam.*

c *lib. 1. de vita Mosis.*

d *Proverb. 25.*

e *Daniel. 13.*

f *Math. 26.*

tas evertatur aut testimonium illius parte adversa non vocata corruat, cùm nec indicium faciat juxta ea quæ tradũt interpretes [a]. Neq; verò id solùm pecunia muneribusque fit, sed & tum quoque corrũpitur testis aliquo modo, si in caupona opiparè eum tractari vino vel alio potu inebriante procuret cliens vel illius Advocatus, quod in hac Provincia, malo more frequentissimum est. Nam ea quoque corruptelæ species est, si homines sint infimæ sortis, & istiusmodi tractationi non assueti. Quo fit, ut homines isti testimonium perhibituri sæpè bene poti Commissario examinandos se efferant; Qui meritò & non sine gravi & acri reprehensione increpãdi & repellẽdi sunt, & non nisi somno discussa crapula admittendi & examinandi. Et licet adversus tales testes, legitimæ cõpetant reprobationes ac refutationes, satiùs tamen est, veritatem ab hominibus, istis remotis obstaculis prędictis, nudam simplicemque proferre. Nam si veritatem corrupti aliquo modo oppugnaverint, & quod falsum est, in gratiam producentis dixerint, aut eam reticuerint, certò sibi persuadere debẽt, divinam vindictam ultionemque se non evasuros. Nec solari falsum testem debet, quod imperator [b] dicat perjurium solum Deum habere ultorem, ut putent extra omnem pœnam se constitutos etiamsi de perjurio appareat: cùm Ulpianus referat [c]: Imperatorem rescripsisse cum patre, eum qui pejerasse convictus erat, fustibus castigatum dimittendum esse, tametsi & id tum procedere dicat glossa si perjurium non cedat in alterius prejudicium in c. quicumque 6. q. 1. Ut & testis, qui jurejurando præstito veritatem se dicturum recepit, infamiæ notam contrahit, & ab omnibus honoribus ac dignitatibus repellitur, cùm falsi crimen incurrat, si falsum testimonium perhibuisse

[a] Bart. in l. final. C. de quæstionib. Bald. in l. jubemus. C. de probat. Innoc. in c. per inquisitionem. De Electionib.

[b] l. 2. C. de jurejurãdo l. nam ff. De dolo.

[c] l. si duo versic. finali ff. de jurejurando.

[d] l. 1. §. 1. ibi glossa & Bart. ff. hoc tit.

isse probatus fuerit. Tametsi homini Christiano, qui post hanc vitam vivorum ac mortuorum judicium futurum credit, nulla gravior pæna accidere possit, quàm si conscientiæ morsum perpetuum, tanquam tortorem & carnificem surdo verbere cædentem, in animo circumferat. Sed illud aliquando in disputationem vocatum meminimus, an ne gratiam jurisjurandi facere tenearis, si certus sis adversarium tuum pejeraturum, vel testem falsum testimonium dicturum? Sanè charitas Christiana suadere debet, (meo quidem judicio) ut jurisjurandi gratiam facias, quod salva fide testimonii licet, quod nimirum nobis charior esse debeat magisque curæ proximi salus periclitantis, quàm pecuniarium aliquod compendium nostrum, quod nobis, etiam remissa jurisjurandi religione, salvum fortè futurum est, si veritatem absque jurejurando professus fuerit ac perhibuerit, quod sæpè contingit: Advocatus certè unicè debet adlaborare, ne ullo modo adduci se patiatur, ut vel dicat, vel faciat aliquid in gratiam clientis sui, quod à fide boni viri, præceptis legum, Curiæque decretis sit alienum. Ita enim fiet, ut bonam conscientiam, quæ juge convivium Salomoni dicitur[a], Deo probaturus sit, ac apud homines laudem comparaturus. Ne autem cursum judicii impediant remoramque liti peragendæ injiciant, curabunt Advocati tum Actoris, tum Rei, ut testes intra terminum renunciationis aut à judice præfixum, aut partium conventione designatum, producantur. Nam quod nunc passim fieri videmus, ut ad finem currente tertia dilatione ad productionem se præparent, duabus integris dilationibus quibus omnino nihil actum est, elapsis, à supina negligentia, imò malitia excusari nequit. Est enim Advocati officium, ut interlocu-

[a] Proverb. cap. 15.

toria sententia pronunciata, clientem suum certiorem faciat ac moneat ut veniat, ac de testibus producendis consilium capiat. Quod intra mensem, partibus in provincia commorantibus, facillimè verò intra bimestre tempus fieri potest. Debet certè advigilare Advocatus, & monere clientem suum per literas, ne sit in mora. Contingere enim potest, ut testes, si senes sint, aut valetudinarii, post primi termini lapsum è vita migrent, aut longinquam aliquam peregrinationem suscepturi, intra menses aliquot, aut annũ integrum non revertentes, copiã sui facere nequeãt. Quo ipso quàm magna judiciis remora injiciatur, nemo non intelligit. Cui malo ut remedium adhiberi possit, & ne in istas angustias redigatur cliens, curabit ut testes, lite contestata, si senes vel valetudinarii sint, aut diu absfuturi, audiantur. Id enim fieri posse jure receptum est argumento à contrario sensu sumpto [a]. Quò autem testium examinatio promptior sit & expeditior, debet Advocatus schedulam Commissario exhibere, nomina testium articulorumque numerum continentem, super quibus audiri debent, quod & Ordinatione Curiæ ult. Novembris 1602. promulgata atque Enchiridio Statutorum inserta præcipitur ac injungitur, ut ita Cõmissario in describendis testium depositionibus labor minuatur. Illud præcedentibus quoque adjiciendum arbitramur, ad Advocati officium etiam pertinere, ut si quando adversarius clientis sui testes producturus est, præsens sit, atque procuret ne testes examinati, depositiones suas examinandis communicent, quod nos aliquando fieri conspeximus: facit enim ea res quàm plurimum ad testium fidem & veritatem evertendam, testibus ex composito unum & idem deponentibus. Quod ne fiat, præsentia sua Advocatus impedire

[a] ut lite non contestata non procedatur ad testiũ receptionem.

Ultima Novembris 1602.

pedire

pedire tenetur, ac quantum in se est efficere ut seorsim absq; ulla communicatione ac conspiratione testimoniū perhibeant ii qui vocati sunt, ne si secus fiat justam clientis sui causā periclitari contingat. Cui malo ut eatur obviā consuetudine in tribunalibus orientialium civitatum receptum esse videmus, ut testibus examinatis ac dimittendis à delegato judice seu Commissario silentium injungatur. Satius tamen fore existimamus si jurisjurandi quoque religione ad reticendum testimonium adigātur, cùm magis divini numinis reverentia quàm nudo judicis præcepto homines contineantur in officio.

De Instrumentorum editione seu productione. Cap. 25.

QUæ de fide Advocati in producendis testibus adhibenda proximo capite diximus, ea quoque in producendis instrumentis locum sibi vendicant. Et procurabit ut apud Delegatum seu Commissarium currentibus adhuc dilationibus, ad productionem prȩfinitis, edantur. Antequam autem id faciat, diligenter tenorem instrumenti legat atque examinet, non ignarus, quòd producens prȩsumatur omnia fateri, quæ eo continentur[a]. Deinde cavebit ne authenticam scripturam temerè parti adversæ concedat, aut in processu exhibeat, ne intercidat, ut non ita pridem conquestos audivimus clientes. Quod autem diximus, instrumenta probatoria, labentibus adhuc dilationibus exhibenda producendaque esse, usque adeò verum est, ut nisi id fiat, & posteà id facere velit, quod tamen ante conclusionem in causa fieri debere ordinatione Curiæ 20 Decembris 1541 publicata, cautum est, in judicio prȩsente parte adversa, id facere teneatur, termino ad con-

[a] Innoc. in c. olim De Censibus. Bald. in l. si quis testibus, C. de Testib.

20 Decembris 1541.

traducendum præfigendo. Exhibenda sunt autem exempla non simpliciter descripta, sed parte adversa vocata, aut contumaciter absente collata. Ea siquidem collatione facta, aut præsente adversario aut consentiente se absente fieri, par robur habent, ut authentica instrumenta, quæ postmodum exhibere necesse non est, ne deterantur, aut amittantur, cum incommodo clientis, cui ad fundandam & instruendam causam suam exempla non eo modo collata profutura non essent. Neque verò arbitramur opus esse, Advocatos monere, ne instrumentis, falsis, vel de falso suspectis utantur in judicio, non ignaros id periculo non vacare. Cùm non solùm falsum fabricantes, sed & eo scienter utentes, pæna l. Corneliæ de falsis teneantur [a], tametsi textus discrimen inter eos constituere, videatur [b]. Illud in confesso est eum qui falsum instrumentum fecit, atque composuit, pæna falsi puniri, etiamsi usus non sit [c]. Reliqua verò quæ de fide instrumentorum in jure traduntur, quia ad stylum formamque procedendi non pertinent, quam nos hoc loco & Tractatu tantùm persequimur, prætereunda arbitramur. Illud certè operam dabit Advocatus, ut, si instrumentis clientis intentio probari posit, ea legitimo tempore ac modo exhibeat, non ignarus illorum certiorem esse fidem quàm testium scriptura, siquidem nunquam non sibi similis est, quæ quod continet etiam quocunque tempore gestũ sine fuco fatetur, cùm probatio quæ per testes fit fragilis sit, & sæpè fallat, teste Conrado Bruno in Tractatu suo de legationib. c. 7.

a l. 2. ff. hoc tit.
b l. falsi, §. d Ordine ff. Ad l. Corn. de falsis.
c l. si falsos C eod. tit.

De Renunciatione. Cap. 26.

TEstibus ac instrumentis, juxta formam Curiæque stylum

lum exhibitis, productis ac examinatis, ulteriori eorundem productioni renunciare debent Advocati, ut tandem lis recto tramite ad finem decurrat. Ad quem ut perveniatur, dilationes plures quàm tres, concedendę non sunt, pręsertim si litigatores in provincia commorentur, & duabus prioribus labentibus, nulla sit adhibita diligentia. In quo certè sæpè peccatur ab Advocatis in utramque (quod dici solet) aurem dormientibus. Quod si verò alterutra pars, ex justa legitimaque causa, aliquot dierum spacium sibi concedi petierit, non morosum se præbere debet Advocatus, sed eo temperamento adhibito litem tractare, ut advocatus diversæ partis, & ipse Iudex intelligant, nihil agi aut quæri, quo quis à jure suo ac probationibus seclusus, succumbat, sed id tantùm spectari & agi, ut hominum malitiis, moras nectentium, litesque ex professo protrahentium, eatur obviam. Indulgendum ergo est ex causa rationabili 10 aut 15 dierum spacium, pro ratione ac loci distantia sufficiens: cùm in mora modici temporis parvum sit prejudicium. Quod si malitia in petendis adhuc aliis dilationibus tribus elapsis, quibus labentibus nihil omnino actũ est, tam sit manifesta, ut nullo colore excusari posit, non debet Advocatus istam fovere malitiam, sed rigidè juris uti remediis, & curabit ut diversæ parti certus ac peremptorius aliquot dierum terminus præfigatur, intra quos testes producere cogatur. Præcidendæ certę dilationes sunt, ut tandem finis causæ imponatur, ne lites fiant immortales. Quod quidem eo magis faciendum est quòd hujus Curiæ Ordonnatione terminus nullus peremptorius statutus sit, nisi dicas omnes omnino dilationes peremptorias esse.

De

De Reprobationibus seu Refutationibus testium. Cap. 27.

RENunciatione facta testibusque publicatis, Advocati partes erunt, totam istam informationem, testiumque dicta diligenter evolvere atque expendere. Et primum quidem Actoris Advocatus, cui ut plurimum incumbit probatio, excussis testimoniis inquirere debet, an aliquid, & quid à clientis sui parte probatum sit. Nam si duobus testibus parte adversa vocata, productis (quod fieri debere antè diximus [a]) omni exceptione majoribus, intentionem suam probaverit, victoriam sibi meritò pollicebitur. Consimiliter quoque Reus, si exceptionem suam, vel solutionem allegatam aliamque qualitatem juris agentis exclusivam, plenè docuerit, absolvendus veniet. Ut autem voti sui compotes reddantur, ante omnia diligenter ruminare debent Advocati, confessiones partis diversæ ad articulos factas. Nam si reus in responsione sua ad articulos id confessus fuerit quod est ab Actore propositum, res in vado est, nec superest aliud, quàm ut condemnetur, ut antè quoque probavimus [b]. Quod si ex responsione talem confessionem elicere non possit, proximum est, ut dicta testium diligenter soliciteque excutiat, et quid ab unoquoque eorum dictum sit, adnotet, ut scire possit, an valida ex eorum dictis exsurgat probatio. Iam verò si partis diversæ testes reprobandi sint, Advocati prudentis officium erit, quando probra testium alleganda sunt, ad fidem illorum elevãdam minuendamque (quod huic parti judicii tanquam sentinæ malorum peculiare est) adniti, ut quantum fieri possit testium ignominiam & probra parcissimè

a l. si quando l. juris jurandi. C. de Testib. L. ubi numerus ff. d. tit.

b cap. De confessionib.

cissimè revelare studeat, nihil libidine conviciandi, cuiquam objiciat: Ac in eo ita se gerere debet, ut adversarius ac testes, denique iudex ipse intelligant, summa necessitate coactum, quæ contumeliosa sunt in medium protulisse. Nam qui ira odioque accensus, testes reprobando significationem præbet, cum voluptate se testium defectus detegere, is profectò in legem charitatis peccat, & eo ipso declarat, habere se cor felle & amarulentia plenum. Illud autem prospicere, & cum cliente communicare debet Advocatus, antequam ad probra testibus objicienda descendat, an probationes eorum in promptu habeat: Iis siquidem deficientibus, gravissimis injuriarum actionibus clientem involveret, Oldrado de Ponte [a], & Ludovico Romano id attestantibus [b]. Quòd si verò probationes præ manibus sint, ac per testes expediri possint, articulis ea complecti ac probare studebit Advocatus, & in istis injuriosis allegationibus eam adhibere cautelam, ut nihil sine speciali mandato clientis sui scriptis complectatur. Id enim si fecerit, & honori suo optimè consulet & judici fidem faciet, nihil à se maledicendi animo atque libidine obtrectandi in isto negocio factum esse, sed officii necessitate compulsum adactumque ea scripsisse, quæ alterius existimationem lædunt, ac, apud viros bonos gravant. Reliqua verò, quæ tum contra personas, tum dicta testium adferri possunt, quia omnibus in praxi vel modicè versatis nota sunt, quippe quæ in reprobationibus inseri consueverunt, non est necesse hoc loco referre, cùm textus legum, è quibus peti solent, cuilibet sint obvii [c]. Iam verò si excussis probationibus, testiumque dictis, eos non exactè examinatos deprehendat, ad officium advocati pertinet, ut testes denuò vocari, diligentiusque audiri,

a Cons. 53.
b Cons. 96.
c l. testis idoneus, l. pen. ff. hoc tit. l. 2. l. parentes. C. eod. tit.

procuret, quod Commissarius recusare nequit. Nam cùm in probationib. totius causæ victoria sita sit, non immeritò Advocatus advigilare debet, ut omnibus numeris absoluta sit testium examinatio, quæ ut plurimum magnis impensis sumptibusque perficitur, præsertim si è remotis locis evocentur. Quæ quidem examinationis repetitio tunc peti poterit, si testis de causa scientię interrogatus non fuerit, aut non responderit sufficienter, aut ad interrogatoria diversæ partis non sit examinatus, quod neutiquam omitti debet. Antequam autem manum de tabula (quod dici solet) dimoveat, conclusionem reprobationibus testium juxta Curiæ Ordinationem subjicere debet, ne in judicio mora interjecta, postmodum id postulare necesse sit.

De Salvationibus seu sublevationibus Testium. Cap. 28.

DE hoc membro processus judiciarii dici potest quod Salomon in proverbiis refert[a], nimirum linguam placabilem lignum esse vitæ. Iucundius siquidem & humanitati congruentius est, laudare proximum quàm vituperare, benedicere quàm maledicere, conviciisque proscindere. Itaque Advocatus, ut omnes reprobationes contra testes à cliente suo productos refellat atque amoliatur, totis viribus incumbere atque adlaborare debet, ut contrariis probationibus eas elidat, testibusque suis fidem integram adserat. Nam si vel in minimis testes isti reprobatorii discrepent, aut in circumstantiis loci, temporis, personarumque varient, omnis fides conviciis probrisque in testes conjectis abrogabitur, & qui antè bonus

a cap. 15.

ac legalis fuit, nunc quoque talis esse præsumetur, juxta tritam juris regulam. Quibus autem rationibus argumentisque testes salvandi sublevandique sint, eorumque dicta confirmanda, non est nostri instituti in hunc compendiarium tractatum congerere; cùm ea ex libris juris ac interpretum commentariis latissimis peti possint: Quorum omnium ea communis est sententia, ut dicant testium dicta salvari, si in principali causa non discrepent, aut aberrent, etiamsi in minutulis circumstantiis varient, sed id solùm nobis propositum est in hoc Tractatu monere Advocatos tyrones & exhortari, ne clientibus suis suoque officio desint, sed ut operam dent ac enitantur, ut remediis juris licitis permissisque testium fama reprobationibus labefactata & aspersa restaurari ac in pristino statu manuteneri queat. Quemadmodum autem de reprobante antè dictum est, quòd is simul quoque in causa concludere debeat, idem quoque in salvante locum habet, ut eo facto, prẹter complementum (quod Galli *fournissement* appellant) nihil ampliùs agendum supersit. Id enim & Ordinatione magni Consilii cautum reperitur, artic. 36.

De complemento seu repertorio processus, post sententiam interlocutoriam. Cap. 29.

CONclusione in reprobationibus & salvationibus juxta Curiæ Ordinationem facta, aut si pars adversa detrectaverit, ejusdem ordinationis remedio implorato, ad instruendum complendumque processum Advocatus accingere sese debet. Neque enim res parvi est momenti & quæ perfunctoriè tractanda est ac peragenda. Nam non solùm testium depositiones & instrumenta, si quæ exhi-

bita sunt, clientis sui per delegatum Curiæ seu Commissarium interri ad Curiam procurabit, sed ea quoque ad amussim examinabit, an ritè sint descripta nec ne, peccatur enim sæpe ab ammanuensibus Consiliariorum, qui pueri cùm sint ac scribere sæpè nesciunt, affirmationis loco negativam, aut contrà per errorem substituunt. Quòd si ea parte nihil peccatum deprehenderit, proxima erit cura, aut repertorium (quod inventarium vulgo dicitur) omnium eorum quæ post interlocutionem exhibita sunt conficiat, & in eo, vel characterum, vel numerorum notis, describat, quid repertorium contineat; Et si instrumenta producta sunt, adnotare juxta Curiæ [a] ordinationē tenetur, quorsum & ad cujus facti vel articuli probationem faciat, id enim non parum judicis laborem minuet. Neque verò sufficere arbitrabitur, si à sua parte omnia se bene habeant, sed adversę partis inventarium inspicere debet, ut scire possit, an aliquid ab adversario insertum & infartum sit, quod in processu antè exhibitum non fuit: Id enim si deprehenderit, Advocatum monere & increpare debet, ut amoveat, aut si recusaverit, supplici libello Curiæ porrecto significare debet, ac petere ut illi injungatur ut id faciat. Profectò qui talibus utuntur artibus ac technis spiritum Christi minimè redolentibus, in viris bonis habendi non sunt. Etiamsi enim causam justam foveat, injustis tamen modis mediisque promovenda ac tuenda non est, teste Didaco Couvaruvia excellentissimo hujus seculi jurisconsl. qui sententiam nostram cap. 7 relatam ex professo confirmat [b]. Illud quoq; corollarii vice adjiciendum existimamus, inter illicita quoque connumerari, si Advocatus processum ab utraq; parte instructū completumque, & Curiæ fideique Graphæi, aut ejus vica-

rio

a Vltima Novembris 1602 promulgatam.

b lib. 1. variarum reso. l ut. cap. 2.

rio concreditum, ad se recipiat, alicui ex Consiliariis, cujus sibi favorem fortè pollicetur, obtrusurus. Eo enim ipso fit, ut sæpè processus intercidant aut malè tractentur, quod ne fiat publicè interest & Curiæ Ordinatione quoque cautum vetitumque reperitur.

De Consiliis seu juris informationibus quæ responsa dicuntur. Cap. 30.

PRocessu concluso ac completo, modo ac forma antè à nobis relata, solent Advocati, ad majorem & compendiosiorem Iudicis instructionem, aliquam Iuris informationem brevem, & causæ litisque statum seu facti speciem, & utrinsque partis argumenta, eorumque solutiones & confirmationes complectentem, processui addere & exhibere, quod & in aliis Tribunalibus moris esse & fieri posse non ignoramus [a]. Sed dubitatũ meminimus, an parti adversæ aut illius Advocato istius informationis seu consilii copia, necessariò facienda sit nec ne, quibusdam affirmativam, aliis negativam partem defendentibus, quæ & nobis placet, & in praxi obtinuit [b]. Nam cùm istiusmodi informatio juris non sit pars processus, nec de substantia judicii, teste Baldo in Auth. Iubemus, C. de Iudiciis, uti omnes fatentur (alioqui enim ante conclusionem in causa exhibenda foret,) necessariò sequitur, partis adversæ non interesse, eam sibi exhiberi atque legendam dari, & eo quidem minus in foro nostro, quòd in processu, partis utriusque causæ merita, ei argumenta, plenis velis sint deducta, disputata, atque hinc inde confutata. Aliud fortè dici posset, obtinere debere in praxi Hollandica; q a n nos in processu quodam magno,

a Bald. Auth. jubemus, C. de judiciis.

b Hemmingerus Goeden in Tractatu suo de ordinis judiciarii processu Rubr. 28. nu. 47. 48.

in quo de jure viribúſque Repræſaliarum diſputatur, aliam eſſe animadvertimus. Eum ſiquidem proceſſum, ab Advocatis iſtius Curiæ primariis, ita conſcriptum deprehendimus, ut nihil præter nudam (exquiſitam tamen) facti narrationem, nullis legum allegationibus veſtitam ac confirmatam contineret: Certi interim juris informationem (Advertiſſement ou moliſ de droit appellāt Galli) judicibus compromiſſariis, coram quibus lis pendet, neutiquam defuturam eſſe, cujus nobis copia nunquam exhibebitur. Magis certè nobis placet, hujus noſtri fori conſuetudo, qua diſputationes in proceſſu fiunt, & res aperto quaſi marte geritur, Advocatis in ſcripturis, adverſario exhibendis, omnes ingenii ac doctrinæ vires intendentibus, ut clientis ſui nomine, argumenta contraria ſolventes, ſuperiores evadant. Neque enim omnes, qui ſentētiam in ſenatu dicturi ſunt abſolutam Iuris ſcientiam in ſcrinio pectoris habent, ut argumenta ab alterutra parte, ex legibus malè uſurpatis objecta, apta interpretatione, vel diſtinctione, prout res poſtulat, proprio marte diſſolvere queant; quod non ita difficile, Iudicibus minus verſatis, futurum eſt, ſi Advocati partis adverſæ, qui totius cauſæ ſtatum ac merita per frequentes velitationes veluti in numerato habent, & quoſvis fucos facilè deprehendere poſſunt, ſolutiones viderint. Quod nobis in gravi & ardua quadam cauſa, quæ in hac Curia non ita pridem ſententia definitiva ſecundum clientem noſtrum lata deciſa fuit, accidiſſe teſtari poſſumus. Quam Actor ipſe Iuriſperitus, & hujus Curiæ quondam Advocatus, non infimi nominis, ſcripto quodam, poſt concluſionem in cauſa exhibito, variis ex jure, tum Canonico, tum Civili, ad oſtentationem deprom-

ptis, sed perperam usurpatis allegationibus, usque adeò ornaverat, vt, nisi nos Curiæ permisione impetrata, illud accurata, longáque Iuris informatione, omnibus illius fucatis allegationibus visis, detectis, atque discussis, refutassemus, res periculo caritura fortè non fuisset. Proinde laudanda est ac preferenda hujus fori nostri consuetudo, omnem versutiam fucúmq; animum judicis supplantare valentem, excludens. Generosi siquidem animi est, hostem adversis, non aversis vulneribus configere; Vulpinum est ex insidiis eum aggredi. Permissum itaque Curiæ ordinatione, anno 1597. publicata ac Enchiridio statutorum inserta comprobamus, etiam post conclusionem in causa, Iuris informationem seu consultationem Iudici tradere, parti tamen adversæ, ejus inspiciendæ copiam ac facultatem jure denegari posse. Vt autem citra fraudem, omnémque subreptionem, ac bona fide fiant omnia, cavebit is, qui consultationem conscribit, Iudici tradendam, ne allegationibus legum, ulla facta in processu non proposita, interserat, atque admisceat. Id enim non licet & à viro bono, & honesto probóque Advocato perquam alienum esse debet; cujus est, in litibus exercendis, omnia causæ clientis sui merita argumentáque candidè. syncerè, ac bona fide profiteri, atque in medium proferre, & adversario excepta Iuris informatione communicare, nihil addere, vel detrahere iis, quæ semel exhibita sunt, quod predicta Curię constitutione quoq; est cautũ, ne is, sententia postmodum contra se lata, prætendere posit, technis ac machinationibus illegitimis, se superatum succubuisse, vel si actor sit, repulsam tulisse. Atque hisce Iuris informationibus, seu consiliis, nos aliquoties in causis arduis, gravibúsque tum civilibus,
tum

cum capit alibus sæpè oblatis, usi sumus, & quidem non
sine fructu, quas si vita suppetat aliquando in publicum
dabimus.

De sententia Definitiva. Cap. 31.

TOtius laboris qui litibus exercendis impenditur, scopus est sententia definitiva, ad quam obtinendam
quam citissimè omne studium suum atque solicitudinem
convertere atque dirigere debet Advocatus. Quòd si ea
ex voto contigerit, est quod gaudeat, ac clienti suo gratu-
letur, non ignarus litis eventum, ut belli, dubium esse, &
suffragiis plurium meliorem sæpè partem vincentibus,
eum succumbere, qui secundum se pronunciatum iri non
dubitabat. Sin causa ceciderit qui vincere sperabat, cogi-
tare debet, unumquemque nostrum, amorem sui, quem
φιλαῦτιαν græci vocant, excœcatum, aliter de rebus suis ju-
dicare, quàm rei veritas sæpè postulat: Rapimur enim imò
abripimur affectionum ventis, veri judicium auferenti-
bus. Cui illud quoque accedit, quòd non semper superi-
or sit causa quæ melior est, quod nec mirum est, cùm
Plinio teste [a] *numerentur non ponderentur sententiæ, nec aliud in publico*
consilio fieri poßit, in quo nihil est tam inæquale, quàm æqualitas ipsa: Nam
cùm sit impar prudentia, par omnium jus est. Quinimo, ut inquit idem Pli-
nius [b], *ingenia judicum non minus imperspicua, incerta fallacia sunt, quàm*
tempestatum, terrarumq́ue, ut & varia hominum judicia, variæ voluntates.
Quod de cliente suprà diximus, ac illius preoccupato ju-
dicio, idem quoque de Advocato dici potest, qui patroci-
nium prestitit ac causam tutatus est. Is siquidem cæco quo-
dam judicio, sæpè existimat justum esse legibusque subni-
xum, quod defendit, licet à scopo aberret. Proinde lata sen-
tentia,

a lib. 2. Epist. ad Arrianum Epistola.

b lib. 1. Epistolarum, Epist. ad Corn. Tacitum.

tentia, eam moderationem adhibere debet Advocatus circumſpectus & cordatus, ut clientem qui victus eſt, ab importunis querimoniis & exclamationibus dehortetur, & ad injurias ac probra in judicem evomenda projiciendaq; progreſſum graviſsimè increpet, poſitis ob oculos periculis, quibus ſe ſubjiciat, infamiæ nimirum, juxta legum definitionem [a], nec quidem immeritò, cùm in judice omnis ceſſet ſiniſtra ſuſpicio & præſumpta calumnia [b], imò præſumitur judex omnia rectè facere quæ officio ſuo incumbunt, l. 2. C. de offic. civil. jud. Bald. in l. 1. C. Ne quis in ſua cauſa. niſi contrarium probetur, quod factu difficillimum eſt. Quòd ſi ad reales injurias progreſſus, manus intulerit judici, in vitæ periculum manifeſtiſsimum ſe conjicit. Cujus notabile exemplum contigiſſe dicitur in cive quodam Leovardienſi, qui, quòd Conſuli ad fores ædium ſuarum conſidenti, cùm ſecundum adverſarium ſuum judicatũ cognoviſſet, minitans ſtricto cultro dixiſſet, ego te docebo ſententiam ferre, carceribus publicis incluſus, intra paucos dies capite plexus fuit, rejectis omnibus deprecatoribus. Neque enim permittitur vel clienti vel Advocato, judicem verbis, nedum factis malè tractare & excipere. Is ſiquidem officio ſuo functus eſt, etiamſi malè judicavit, reſpectu habito, non ad id quod fecit, ſed quod facere debuit [c]. Præterquam quòd res judicata pro veritate quoque habeatur: & reipub. interſit, rerum judicatarum autoritatem, non temerè convelli: Sed ſi is qui victus eſt, omnino arbitretur injuſtè ſententiam contra ſe latam eſſe, Ordinariis juris remediis uti debet, ut nimirum ad ſuperiorem provocet, quod per appellationem fit in inferioribus tribunalibus, aut reviſionem impetret, ſi in Curia pronunciatum fuerit: Appellatione ſiquidem ritè interpoſi-

Observatio.

[a] *l. judici, ff. De injuriis.*

[b] *c. cum clamor, De Teſtib. c. in præſentia De renunciat.*

[c] *l. jus verſic. prætor, ff. de juſtit. & jure, l. judex poſteaquam, ff. De re judicata, l. ſi ut proponis, C. quom. & quãdo jud.*

ta, suspenditur prior sententia, donec aliter à judice appellationis, pronunciatum fuerit [a]. Quæ cùm ab omni gravamine interponi possit etiam ab actibus extrajudicialibus, non est quòd injuriam vel verbalem nedum realem in judicem evomendo malum sibi accersat condemnatus, quamvis & alia quoque remedia jure prodita sint, quibus, vel iniquitas, vel nullitas sententiæ, corrigi potest, ut puta beneficium restitutionis in integrum, per quam rescissa priori sententia, cōdemnatus reponitur in pristinū statum: Quo tum uti possumus, quando communi quidem jure valet sententia, nec ab ea est appellatum, qualis ea est, quam judex gratia, favore, vel precibus permotus tulit, & tamen in speciem æquum est ut rescindatur, itē ex causa minoris ætatis [b], vel circumventionis adversarii vel legitimæ absentiæ [c]. Ad hæc superest quoque remedium nullitatis, quo sententia, ipso jure invalida declaratur, quæ ne nomē quidem sententiæ, meretur; nec executioni opposita exceptione mandari potest, Qua quidem nullitate laborat ea sententia, quæ à judice incompetenti, vel parte ad sententiam audiendam non citata prolata fuerit [d], & si pecunia corruptus judex sententiam tulerit, quæ venalis dicitur [e], item si termini substantiales observati non fuerint, si solitus judiciorum ordo servatus non sit, cui partes renunciare quoque non possunt [f], si ex scripto recitata non fuerit, si expressam continet iniquitatem ex processu actisque apparentem, vel publicam læsionem, quæ quoque ipso jure nulla est. Cujus exempla habent textus l. 1. § item cùm contra ff. Quæ sent. sine appell. resc. & l. 2. C. Quando provocare non est necesse. Ad hæc, ut diximus, superest remedium Supplicationis & remedium Revisionis, ad quæ recurrere potest condemnatus. Quæ omnia supradicta, Advo-

a l. si causa cognita, C. de Transact. c. veniētes de jurejurādo.

b l. minores, C. Si adversus rem judicatam.

c l. ult. C. de temp. in integrum restit.

d l. si expressim, De Appellat.

e l. venales C. Quando provoc. non est necesse l. prolatam, C de Sent. & interloc. omnium judicum.

f Salyc. in Auth. offeratur, C. de litis cōtestat.

Advocatus clienti ſuo, qui condemnatus eſt aut repulſam tulit, explicare & intimare debet, ut is omnibus diſcuſsis & exactè perpenſis apud ſe deliberare poſsit, atque conſtituere an adverſus ſententiam aliquo prędictorum remedio uti volet, & ut intra tempus à jure ſtatutum aut Placito præfinitum id faciat, ne poſtmodum elapſo tempore ſera eum duci pœnitentia contingat. Ne autem temerè in hac re fiat aliquid, Advocati officium erit ſumma cura, ſolicitudine atque etiam prudentia cuncta rimari, & conſiderare utrum ad Appellationis vel Reviſionis remedium, confugere clienti expediat, ne, ſi ſecus res ceciderit, quàm ſperabatur, ſit quod Advocato imputare poſsit. Qui providè faciet, ſi cum aliis Advocatis duobus, vel tribus, vel etiam pluribus, in theoria praxique verſatis, ſi cauſa gravis magnique ponderis ſit, re communicata & in omnes partes diſcuſſa, quid facto opus ſit, conſuluerit, & maturè executus fuerit. Eo ſiquidem facto ſemetipſum extra omnem culpam conſtituet, & Curiæ fidem bonam ac integram conſcientiam ſuam probabit, quem officii ratio, ac neceſsitas, ſi ſententiam vel nullam vel iniquam dixerit, legitimè excuſabit[a].

a l. tutorem ff. De his qui bus ut indignis.

Finis ſecundæ partis.

De Appellationibus. Cap. 32.

TAmetsi à sententiis hujus supremæ Curiæ non admittatur appellatio, cùm per Arrestum judicet ac remota appellatione pronunciet: nihilo minus tamen cùm ab inferioribus atque municipalibus judicibus ad Curiam hanc fiat provocatio: Videndum est quæ sint Advocati partes in ea introducenda & exequenda. Multa siquidem expendenda sunt, ut sciri possit an sit admittenda. Nam nec verus contumax is nimirum qui citatus & inventus rotundè dicit se nolle venire appellans auditur a, nec is qui intra decem dies à lata sententia appellationem non interposuit, ut nec is qui intra trigenta dies à lata sententia, non interposita appellatione numerandos (in quo multos errare asserit Oldendorpius) b, literas dimissorias quas practici Apostolos appellant, instanter non petierit, Actisque Curiæ inscribi non curaverit, ad appellationem prosequēdam admittitur. Quòd si verò ab interlocutoria provocatum fuerit in scriptis, expressis gravaminum causis, appellatio interponenda erit ex dispositione juris Canonici c, quam stylus hujus Curiæ supremæ recepit & observat. Hæc itaque cùm ad appellationem ritè legitimeque interponendam ac introducendam de jure ac forma requirantur, ad curam ac solicitudinem Advocati pertinet, ut omnibus istis discussis, expendat quid facto sit opus. Si enim aliquid istorum omissum compererit Appellantis Advocatus, consultorem ab ea prosequenda dehortabitur, frustra laboraturum, quinimo & in expensis cōdemnandum: cùm paria sint non appellasse & non legitimè appellasse d. Quòd si verò omissis solemnibus antè relatis Appellans litem

a l. ex consensu § fin. ff. De Appellat. L. & post edictum §. 1. ff. De judiciis L. properandum § sin autem ff. De judiciis Cynus.

b in Tractatu de prascript. char. 6 glossa l. judicibus C. de Appellat. Mynsi. Observat. 36. Guido papa q. 436.

c c. cordi c. ut debitus De Appellat.

d argum. l. quoties ff. Qui satisd. cogantur.

litem persequendam sibi arbitrabitur, Advocatus appellati per exceptiones legitimas clienti suo consulet ac appellantem repellet, cujus vel maximè interest sententiam inferioris judicis secundum se latam firmam remanere executioni mandandam. Quòd si verò sententiam inferioris judicis aut per imperitiam aut sordes gratiámve prolatam animadverterit Advocatus (neque enim omnes judices Areopagitæ sunt, quod Dolani Parlamenti Syndicatus jussu Regis Hispaniæ nostro tempore cœptus quatuor consiliariis ob sordes ordine motis satis docet) atque ob id appellationem justè interpositam prosequendam exequendamque existimaverit, ut reformari, retractari ac rescindi sententia posit, clientem monere debet ne quid ex solemnibus prædictis omittat. Id enim si factum fuerit, ab appellatione exclusus, insuper in expensis quoque condemnabitur. Ante omnia verò prospiciet appellantis Advocatus ut ad diem juridicum, ad suam, vel appellati instantiam (quod per anticipationem juxta hujus Curiæ stylum fieri consuevit) præfinitum, paratus adsit exemplo sententiæ à qua munitus, ut statim libello exhibito (debet enim esse paratus) causam appellationis introducat. Nam si absens de contumacia fuerit accusatus, appellatio deserta declaratur & appellans in expensis condemnatur, & prior sententia perinde ac si appellatum non fuisset executioni mandatur: Quod ipsum stylo Curiæ licet durum sit, receptum esse nemo qui praxim vel à limine salutavit ignorare potest. Cùm tamen Actori ad præstitutum diem juridicum non comparenti & de contumacia accusato non aliud inferatur gravamen quàm quòd citatione circumducta novam impetrare cogatur, solutis expensis adversario antequam admittatur ad agendum in judicio. Quod quidem

non alia ratione niti credimus quàm quòd rei judicatæ autoritas magna sit in jure, (habetur enim pro veritate) quam non temerè convelli publicè quoque interest; Nam & magni Consilii[a] & Curiæ Hollandię[b] Ordinationibus idem receptum esse reperitur: cùm tamen non modici res sit præjudicii, una contumacia appellationem desertam reddi, ac primam sententiam, licet injustam fortè & nullam, effectum sortiri. Illud autem in hac materia disputando moveri videmus, an si appellans dicat se ad judicem competentẽ provocare, non expresso ejus nomine, appellatio talis subsistat? Sed cùm Bart[c]. absque expreßione nominis, talem appellationem sufficere resolvat, frustrà laborabit appellati Advocatus si exceptione ita appellantem repellere conetur. Porrò quod suprà diximus appellationem ex defectu comparitionis appellantis de contumacia accusari desertam declarari, non semper obtinet. Nam si legitima causa paupertate puta vel morbo vel alia impeditum se fuisse probare poßit, quominus ad diem juridicum adesse potuerit, appellationem introducturus, quas impedimenti causas legitimas Guido Papa[d], enumerat, contumacia purgata, ex clausula generali, si qua justa causa videbitur, in integrum restituitur. Illud in hac materia in dubium vocari solet an si sententia inferioris judicis plura contineat capitula ab uno aliquo appellari poßit; Et decidunt interpretes quòd talis provocatio admittatur[e]. Quemadmodum & illud receptum esse tradunt, quòd judex inferior si in expensis victum condemnare omiserit ab eo admittatur appellatio[f]. Reliquas autem quæstiones quæ in hac Appellationis materia moveri solẽt, non est nostri instituti discutere, sed Tyronibus Advocatis, quibus plerumque ocium suppetit, conquirendas & excutiendas relinquimus,

a Cap. Des matieres d'appel et dependences art. 10.

b artic. 110.

c in l. 1. in fine ff. hoc tit. l. qui Romæ § seia ff. De verb. obligat.

d quæst. 436. nu. 109.

e Innoc. c. dilectus x hoc tit. Bart. in l. appellanti, ff. eod. tit.

f l. final. C. Quando provoc. non est necesse Spec. in Tit. de Appell. § in quibus versic. quid si vict.

mus, quos tamen monitos volumus, ut in hac instantia persequenda eadem fide & integritate versentur, quam in alio processu requiri ostendimus.

De Reauditione. Cap. 33.

SVperiore capite diximus à sententiis hujus supremæ Curiæ appellationem non admitti, sed semel tantùm Revisionis beneficium impetrari & obtineri posse, si intra biennium oblatis Curiæ precibus petatur, & observentur ea quæ sequenti capite describuntur ac comprehensa sunt. Sed cùm nonnũquam contingat Advocatis de Dilationib. probatoriis, ac executoriis, aliisque quæ incidere solent in auditorio disceptantibus, Curię delegati interlocutione aliquod gravamen inferri, hujus Curiæ stylo receptum est, ut appellationis loco reauditio peti posit, observatis solemnibus iis quæ requiruntur. Quorum quidem hæc summa est, ut nimirum eam petiturus ilicò facta interlocutione, in auditorio petat, ac ipso facto 25 stuferos monetæ currentis in judicio consignet, atque deponat. Quo facto, relatione per eundem delegatum seu Commissarium ad Curiam facta, in Senatum Advocati qui contenderunt vocati, rem in pleno consilio disputant. Quibus hinc inde auditis, si decretum prædictum approbari ac confirmari contingat, 25 stuferi consignati fisco cedunt: sin minus restituuntur Advocato, qui reauditionem petiit. Quæ quidem solemnitas Ordinatione Curiæ ultima Novembris 1602. promulgata comprehensa est, ac Enchiridio Statutorum inserta. Atque hanc reauditionis proponendæ ac exequendæ formulam, in Curia Hollandica quoque servari deprehendimus ex ordinationibus ejusdem Curiæ 9

Maij

Maij 1521. promulgatis artic. 50. Tametsi autem in magno Consilio apud Mechliniam quoque receptam esse ex ordinationibus prædicti Parlamenti conspexerimus, 8 Augusti 1559. publicatis, sub Rubrica *Style et maniere de proceder et l'ordre que lon tiendra au rolle* artic. x, non tamen reauditionis sed appellationis voce describitur atque refertur. Quod autem antè diximus ilicò reauditionem petendam esse, usque adeò in Curia Hollandica obtinet, ut statutũ sit, interlocutionem Delegati (*appointement* Galli vocant) ratam firmãq; manere nisi durante auditorio, aut antequam alia causarũ fiat præsentatio, seu recitatio, reauditio petatur & perficiatur. Nos dum in praxi versati sumus semel tantùm ab Advocato adversarii clientis nostri, reauditionem petitam fuisse recordamur, sed approbata Delegati interlocutione, consignata pecunia prædicta fisco cessit. Sed cùm rarò, imò rarissimè ista petatur reauditio, Advocatis consimilem ferè eventum pertimescentibus, non est necesse huic materiæ diutiùs immorari.

De Revisione impetranda & exequenda. Cap. 34.

MAjores nostri summa sapientia & prudentia præditi, cùm non ignorarent Frisios suos natura ad dissensiones litesque propensos esse, præsertim animis illorum ex præteritis factionibus ac bellicis tumultibus adhuc efferatis nec ad trãquillitatem omnino reductis, cum Imperatore Carolo quinto optimo Principe certis conditionibus transactione celebrata anno Christiano 1524. inter cætera illud supplices petiverunt ac obtinuerunt, ne in civilibus causis ulla extra hanc Provinciam admitteretur Appellatio, sed ut illius loco semel Revisionis beneficium certis quibus-

quibusdam conditionibus impetrare concederetur frisiis qui per sententiam supremæ hujus Curiæ se læsos questuri essent: Quod Hollandis aliisque quibusdam Provinciis Belgicis permissum non est, ad magnum Senatum Mechliniç provocantibus. Cùm itaque omnes fere judicii praxisque forensis partes ac membra tractaverimus, ordo seriesque tractationis nostræ postulare videtur ut de Revisione quoque disseramus, & quod sit Advocati solertis in ea ritè impetranda exequendaque officium breviter explicemus. Quæ quidem Revisio licet non in omnibus ab Appellatione discrepet, quòd idem sit utriusque scopus, ut nimirum prior sententia definitiva reformari atque error illius corrigi possit, in multis tamen, imò plerisque tanta est differentia, ut in forma introducendi exequendique nihil commune habeant. Nam nec intra decem dies impetrare ac interponere, nec intra triginta dies Apostolos petere ac Curiæ intimare (quod in Appellatione fieri debere necessariò antè diximus) necesse est, sed satis est si intra biennium à lata sententia libello supplici Curiæ porrecto citatio petatur, qua adversario, ad certum diem in jus vocato, causa Revisionis introducitur. Sed cùm id non simpliciter procedat, sed pro forma essentiali requiratur, ut causa quingentorum aureorum carolinorum summam excedat, ac deinde ut die juridico consignatis in auditorio aureis quinquaginta ejusdem valoris, si sententia reformata fuerit restituendis, sin minus ærario publico inserendis oretenus proponatur, ac libello protinus tradendo deducatur, subjecta conclusione, ut processus revideatur atque error sententiæ corrigatur; Ad quem libellum pars adversa intra tempus præfixum respondere in scriptis tenetur, adductis propositisque argumentis rationibusque ad con-

firmandam ſententiam facientibus, ac biformi ſumpta conclusione contendere, ut Actor in reviſione declaretur non admittendus, aut ſi admittendus ſit per ſententiam Curiæ non eſſe gravatum. Quæ quidem omnia cùm ſint de forma ſpecifica obſervanda mordicuſque peragenda Reviſionem petenti, circumſpecti erit Advocati, qui iſtam Reviſionis cauſam tractandam ſuſcepit, proſpicere & procurare ne quid ex iſtis ſolemnibus ullatenus omittatur, qui ſcire debet actum in forma peccantem ipſo jure nullum eſſe [a]. Quod enim cum ſolemnitate requiſita non fit nulliter fieri dicitur, cùm ſolemnitas ſit forma Actus individua qua deſtructa etiã in minimis actio tota deſtruitur. Neque enim formę quicquam addi detrahive poteſt [b]. Adeo ut ne per æquipollens quidem adimpleri poſſit [c]. Ad hæc cùm Imperatorio indulto expreſſè cautum ſit non alia facta quàm quæ in priori inſtãtia propoſita fuerunt in cauſa Reviſionis proponi ac narrari poſſe (quod in Appellatione ſecus eſt, in qua non allegatum allegari & non probatum probari poteſt) & ſi propoſita fuerint earum nullam rationem haberi debere: Advocatus actoris operam dabit, ne quid ipſemet tale faciat, & Adverſarium nova facta allegantem ſine proteſtatione admittat, ſed judicibus reviſionis ea demonſtrare in ſcriptis debet, ſi quæ inſerta deprehenderit. Neque verò hoc loco monendos Advocatos actorum arbitramur, quàm ſit periculoſum, quantique res præjudicii ſi ad diem præfixum non adfuerint cauſam reviſionis introducturi: Cùm Actor abſque legitima cauſa abſens de contumacia accuſatus reviſione excludatur, inſuper pœnæ nomine octo aureos juſti ponderis ſoluturus aliaſque expenſas omnes: Reus verò ſi contumaciter abfuerit id fert incommodi, quòd nihil ad libellum Actoris reſpondere

a l.1.§.1.ibi DD.ff. De verb. oblig. Bald in l. ult. C. de ſuis et legit. l. cert. forma C. de jure fiſci. VVeſenb. conſ. 1. nu. 9.

b Roland. à valle conſ. 43. Menoch. conſ. 73. nu 7. Burſatus. cõſ. 73. nu. 23.

c Peckius ad reg. juris Can. reg. x.

spondere permittatur, aut illius contenta refutare. Cujus tamen eo melior est conditio quàm Actoris, quòd per juris allegationes sibi prospicere postmodum queat, ita tamen ne ullam moram processui injiciat, qui pœnæ nomine quatuor aureos ejusdem valoris ob contumaciam solvere cogitur. Ad hæc cùm ultra duplicationem absque expressa Curiæ permissione scribere non concedatur, utriusque partis Advocati adlaborabunt, ut in Replicatione duplicationeque, omnia causæ merita complectantur, quibus se victoriam consecuturos existimant, ne si hac parte omissum quid fuerit, Advocatum cliens meritò incusare queat, si infœlicem causa eventum sortita fuerit. Quoniam autem Imperatotis Placito id quoque cautum reperitur, ut revisione interposita non obstante, sententia Curiæ legitimæ excutioni mandetur, quod in Appellatione secus est (qua interposita nihil innovatur quandiu de appellatione pronunciatum non erit[a],) remedium est ad impediendam executionem, ut victus intra decem dies à lata sententia libellum supplicem Curiæ offerat. Eo siquidem exhibito sententia prior non aliter executioni mandatur, quàm si victor dignam fidejussionem præbuerit, tantum restituendi cum legitimis augmentis quantum est in condemnatione, si legitima retractatione sententia resolvatur. Quòd si intra decem dies factum non fuerit executio, sine fidejussione procedet. Quòd remedium suppeditat Auth. quæ supplicatio[b]: quæ licet Præfecti prætorio mētionem faciat, ac ob id de illius tantùm sententia accipienda videatur, nihil tamen obstare arbitramur, quominus ad hujus supremæ Curiæ sententiam, quæ per arrestum & appellatione remota judicat, non secus quàm Præfectus prætorio, trahi possit, præsertim cùm dicta Auth, consili-

a Tit. ff. Nihil novari appell. interposita.

b C. De precibus Imper. offerendis.

a decis. 50. ariorum quoque meminerit. Guido Papæ a, certè sententias Curiæ Parlamenti Delphinatus, per arrestum judicâtis, sententiis Præfecti prætorio æquiparare videtur. Interim tamen cùm in causa quadam revisionis quæ in hac suprema Curia indecisa pendet, oblato intra decem dies supplici libello, nulla præstita cautione fidejussoria executionem sententiæ impedire nequiverim, dubitare cæpi, an Auth. prædicta in Placito imperatoris quoque locum habeat. Quæstio equidem digna quæ partibus in contradictorio auditis sententia Curiæ decidatur. Neque enim quisquam est qui nesciat condemnati quàm plurimum interesse, executionem sententiæ absque tali fidejussione suspendi præsertim si victori bona immobilia in Provincia hac non possidenti quantitas pecuniaria quingentis carolinis aureis major adjudicata fuerit. Eo siquidem casu condemnatus, si sententiam per judices revisionis reformari contingeret, soluta pecunia adjudicata, frustrà istius sententiæ magnis sumptibus molestiisque obtentæ, executionem postmodũ urgeret, inopia vel fuga adversarii seclusus. Verumtamen cùm Guido Papę in decisionibus suis [b], Curiæ parlamenti decisione resolutum referat, hoc casu cautionem etiam juratoriam sufficere, si victor diligentiam se adhibuisse & fidejussorem invenire non potuisse, jurejurando affirmare paratus sit, victum ab executione prioris sententiæ ista oppositio ægrè tuebitur. Ex iis autem quæ antè relata sũt de indulto Imperatoris decidi posse videtur quæstio ab interpretibus dusputata, an revisso revisionis peti posit. Nam cùm expressis verbis Imper. semel tantùm revisionem peti concesserit, concludendũ videtur negativã partem tenendã esse, q̃ & in magno cõsilio servari ex ordinationib. dicti Parlamẽti gallicè publicatis [c] cognovimus.

b quæst.

c Tit. de proposition d'erreur et revision.

De

De executione rei judicatæ. Cap. 35.

TAmetsi prima fronte dici posse videatur, lite per definitivam sententiam decisa, nullas ampliùs esse partes Advocati, quòd nimirum rei judicatæ executio, vel Curiæ delegato, si liquida non sit sententia, vel apparitoribus demandari soleat: Nihilominus tamen cùm varia incidant, quę executionem remorentur atque impediant, & sæpè in ipsa executione ab iis quibus commissa est, contra formam jure scripto & stylo curiæ præscriptam, peccetur; à quibus excessibus & gravaminibus ex justa causa ad superiorem committentis appellari potest, expressis in appellatione causis propter quas provocetur[a]; Existimamus ad Advocati officium quoque pertinere, istis casibus condemnato clienti opem consiliumque præbere, ne injuriosa aut nimis damnosa executione, quod non raró fieri comperimus, eum gravari contingat. Erunt ergo partes Advocati, qui condemnato patrocinium præstitit, primùm mandatum executionis (Executoriales vocant) inspicere, atq; diligenter examinare, quid & quantum illi commissum sit, et an tenori sententiæ respondeat. Deinde an alii, quàm loci ordinario, executio mandata sit, contra doctrinam Bart. in l. à Divo Pio § sententiam, ff. de re judicat. Et an executio contra consuetudinem ac stylum Curiæ Enchiridio Statutorum insertum fiat, qua non servata, æquè appellari potest, ac si contra jus fieret, veluti si proclamationes factæ non sint, debito loco & tempore, & per eos per quos fieri debent. Hæc inquam si incidant, supplici libello Cúriæ porrecto, ut tota executio suspendatur, precabitur & procurabit. Adhæc cùm de iniquitate executionis ver-

[a] Spec. De exec. sent. § nūc demum n. 9. Bart. L. ab executione De Appell.

titur quæſtio, ad ſuperiorem committentis executionem provocabit [a]. Quòd ſi minus ritè procedit executor, aut extra officium quid facit, poteſt illi licitè reſiſti, ut & tunc; quando petenti ordinario literas ſuæ commiſsionis exhibere noluit, ut ille meritò cogitare potuerit illum tale mandatum, quale jactabat, non habere, l. fin. D. Mandati. l. prohibitum. C. de jure fiſci lib. 10. Atque tali executori ab omnibus, quorum intereſt reſiſti poteſt [b]. Iam verò cùm in executione jure ſcripto ordo ſtatutus ſit, in l. à Divo Pio § in venditione De re judicat. Ut nimirum primo loco mobilia & animalia, ſecundo immobilia, tertio nomina diſtrahantur; quæri ſolet utrum iſte ordo mordicus ſervandus ſit, ita ut ſi inverſo ordine prædicto capiantur pignora, executio reddatur nulla. Sunt qui affirmativam partem tuentur, contendentes neceſſariò iſtum ordinem, tanquam à lege præſcriptum, obſervandum eſſe, ut Raphael Cuman. Alexand. & alii. Sed Bartolus & alii determinant non uſque adeò iſtum ordinem neceſsarium eſſe, quin actus, illo non ſervato, ſit aliquis, & non nullus, quā ſententiam & conſuetudo optimus legum interpres confirmant. Nam in Friſia patria noſtra, ille ordo non ſervatur, ſed juxta ipſius condemnati arbitrium & electionē diſtrahuntur ea, quæ ille diſtrahi juſſerit & deſignaverit. Vſq; adeò quidem, ut, apparitores, irrequiſito condemnato, ſi ſeu copiam fecerit, pignora non capiant. Quòd ſi appa. ritori, voluntatem ſuam ac electionem declarare recuſaverit, aut in contemptū juſtitiæ ea capere pignora juſſerit condemnatus, quæ ipſius non ſunt, aut uſque adeò vilia parvique pretii, ut victori nullo modo iis diſtractis ſatiſfieri poſsit, credimus victori permiſſum eſſe pignora demonſtrare apparitori, ut ea in cauſam judicati accipiat atque

a l. ab executione verbo Appellat. ſuſpenſa quorū appellat. Panor. c. quod ad conſtitationē de ſentent. & re judic.

b Felyn. & Canon. in c. conſtitutus de præſcriptis. Andreas poſt Hoſtienſen in c. ſignificam. de Conſtitut. Bart. Iaſon et cæteri Dd. in l. juſtè de acq. poſs.

que

que divendat, quod ſępè fieri ſolet: Conſultiùs tamen facturum victorem arbitramur, ſi precibus Curiæ oblatis, quæ ſuprà dicta ſunt, ſignificaverit, ac ejus conſenſu atque permiſsione id fecerit: Quod enim authore judice fit, juſtè fieri cenſetur. Ut autem omnia legitimè fiant ac perficiantur debito modo, ac juxta Curiæ Ordinationem, Apparitoribus vel aliis executoribus præſcriptam, providendum eſt ne condemnatus conqueri poſsit injuriam ſibi fieri: Neque enim juris executio injuriam continere debet[a]. Illud ſuperioribus addendum exiſtimamus, quòd etiamſi ordo in executionem à §. in venditione præſcriptus mordicus ſervandus non ſit, ut ex Bart. ſententia concluſit Zazius, nihilominus tamen quodam temperamento executionis rigor & acerbitas mitiganda & lenienda eſt, & ea diſcretione ii, quibus demandata eſt executio rei judicatæ, uti debent, ut ſi mobilia capienda & diſtrahenda ſint, ea primo loco vendantur, quæ plus gravant impendio, id eſt ſumptu, quàm augeant fructibus: Ita ſentit Raph. Cumanus, qui tamen eam limitationem addit, ut id fiat, ſi iſta parum utilia mobilia celerem & expeditam habeant executionem: Alioqui enim ab iis incipiendum eſſe mobilibus ut dicit idem Cumanus, quę cõmodiùs poſſunt diſtrahi, quò celeriùs ſolvi poſsit victori, per elegantem textum §. ſed & illud d. l. à Divo Pio: Ac proinde primùm quærenda eſt parata pecunia, qua deficiente, mediocriter pretioſa mobilia, quibus carere faciliùs poteſt condemnatus, dumnodo in iis expedita ſit executio. Tertio loco ad animalia: Ultimo ad aurea & argentea vaſa & pretioſam ſupellectilem veniendum eſt. Quibus omnibus deficientibus, tandem ad bonorum immobilium diſtractionem procedendum, ita tamen ut à minus pretioſis fiat initium,

quod

a arg. l. meminerint, C. unde vi.

b d. l. Divo Pio § in venditione.

quod Zazius a, temperamentum civile vocat. Quòd si nec ea extent, ad incorporalia jura, id est nomina debitorum veniendum b: Atque hic ordo servari debet saltem de honestate & civilitate. Est enim istiusmodi condemnatis, qui facultatibus lapsi, ac sine sua culpa ad inopiam redacti bonorum suorum distractionem, per subhastationē horrida executoris voce ferre coguntur, commiserandum, & quatenus sine justitiæ læsione fieri potest, quoque parcendum, ne afflictis valde altera addatur afflictio. Quidam certè reperiuntur apparitores ita duri, inhumani, ac cerebrosi, ut invidiosum istud executionis mandatum peracturi, disjectis & ablatis lectis lineisque vestibus aliisque utensilibus, quibus ad vitam transigendam condemnati carere non possunt, vix à personali & reali injuria se contineant, quo ipso certè, gravissimè in legem charitatis peccant. Sed illud meritò quæri potest, an in causam judicati animalia absque distinctione capi & distrahi possint. Textns § In venditioue absque ulla differentia animalia pignori capi jubet, Nihilominus tamen cum mica salis id accipiendum arbitramur, ut nimirum, ad illa animalia prædicta verba referantur, quæ ad culturam agrorum non sunt necessaria: Iure enim cautum reperitur boves aratorios ac instrumenta rustica pignoris causa de possessionibus abstrahenda non esse, & rationem addit Imper. Constantinus c, ne illis divenditis tributorum retardetur illatio, quod & Imperatores Honorius & Theodosius d, confirmant, inde finitè statuentes, pignorū gratia aliquid quod ad culturam agri pertinet, non esse auferendum, id quod & Frederici constitutio prohibet e. Quæ quidem omnia procedunt, si condemnatus alia bona habeat: Alioqui enim & illa distrahenda sunt, juxta glossam in d. l. execu-

a ad §. in venditione d. l. à Divo Pio.
b l. ordo. C. de exec. rei judic.
c l. executores. C. quæ res pign. oblig. possunt vel non.
d l. pignorū C. eod. tit.
e Auth. Agricultores C. eod. tit.

executores allegantem l. ſtipendia. C. de execut. rei judic. Hęc ergo atque his ſimilia Advocatus condemnati cõſiderabit, & ſi quid ab Apparitoribus in exequendo peccatum cognoverit, precibus Curiæ oblatis procurabit, ut illorũ duritia & iniquitas præcepto ejuſdem Curiæ coerceatur & corrigatur. Idem quoque facere debet Advocatus victori, ſi apparitorem cùm condemnato, ſui compendii gratia, facta colluſione executionem differre atque protrahere deprehenderit, quod non rarò fieri teſtari poſſunt ii, qui in foro verſantur. Illud autem pro colophone adjiciendũ: Advocati quoque munus eſſe ut clientem ſuum condemnatum admoneat, ne executioni ullatenus reſiſtat, neve injuriam verbalem aut realem Apparitori inferat, cùm id ſine periculo fieri nequeat. Vidimus enim nos, ejus rei exemplum ante multos annos in quodam ruſtico ſylvano, qui quòd Iuridico (Grietmannum vocant) ſententiam exequẽti manus intuliſſet, in arcem, nunc dejectam, captivus adductus & poſt diuturnum carcerem, magna pecunię ſumma mulctatus fuit, & inſuper, ad perpetuam rei memoriam in Curia, brachium cum pugno cum inſcriptione parieti infixum fuit, quod omnium oculis ſubjectum etiamnum extat. *Obſervatio.* Perinde enim habetur, ac ſi Iudicem ipſum affeciſſet injuria, cujus miniſtrum apparitorem læſit. Porrò nec illud omittendum, ad Advocati officium, qui victori patrocinium præſtitit, quoque pertinere, ut ſi contra venditionem pignorum ab executore factam, vel ab ipſo condemnato, vel à tertio aliquo jus aliquod prætendẽte fiat oppoſitio, lis ſuper ea mota octidui termino Curiæ Ordinatione in ſingulas ſcripturas præfixo conſtringatur, cùm victoris interſit quàm celerrimè iſtas oppoſitionum lites terminari, ut pecunias tandem ex venditione redactas

nancisci posſit. Condemnati verò Advocatus, ſi frivolas illius oppoſitiones animadverterit, monebit clientem ſnum, ut à lite perſequenda deſiſtat, ne poſtmodum per ſententiam rejectis iis, in expenſas quoque condemnetur. Neque enim ignorant ii, qui litibus exercendis dant operam, ſæpè iſtiuſmodi oppoſitiones ab ipſis quoque condemnatis, executionis differendæ cauſa fieri, cum incommodo plerumque victoris qui pecuniis interdum ſummopere opus habet. Poſtremò cùm quotidiana experientia deprehendant Advocati, apparitores maximis plerumque ſumptibus, pignorum venditiones in œnopoliis, pluribus ſæpè dilationibus ſuſpēſas celebrare, quo fit, ut emptores iſtis ſumptibus territi rariores inveniantur maximo condemnatorum miſerorum damno & præjudicio: illorum officium erit proſpicere ne tale quid fiat, precibuſque Curiæ oblatis ei, rei modum ſtatui procurabunt, certa aliqua ſumma præſcripta quam Apparitori excedere non liceat. Cujus in exigendo ſalario avaritiam, & inhumanitatem ſimili quoque modo refrenari curabunt: Sunt enim iſtiuſmodi condemnatorum querelæ frequentiſsimæ, quibus Curiæ taxatione ac moderatione remedium eſt adhibendum: Summatim, in his litibus cauſiſque tractandis, ita verſabuntur Advocati & victoris & victi, ne contra Curiæ præſcriptum, contra juris formam, foriquc hujus conſuetudinem, contra bonam fidem, ab apparitoribus vel ſemetipſis quidquam admittatur, ſed ut omnibus dolis, fraudibus, colluſionibuſque præcluſis & ſemotis, ſententia cum prædicto temperamento tandem executioni mandari, & ea via unicuique, quod ſuum eſt, tribui atque exſolvi, ac omnis vis & injuria reprimi, averti, atque coerceri queat, quo ſolo hominum inter ſe ſocietas & amicitia,

tia, rerumpub. pax, tranquillitas, & concordia, arctissimũ atque optimum incolumitatis vinculum, velut sarta tecta manere queant, eo quòd pace illa fracta, divulsa & conturbata, res privatorũ salvæ & in tuto esse nequaquam possint. Quòd autem antè monuimus prospiciendum esse & apparitoribus & Advocatis condemnati atque victoris, ut executio & pignorum præsertim immobilium venditio debito modo ac servata juris scripti stylique forma fiat atque peragatur, non caret ratione, quinimò & summa cautela adhibenda est, ne si posteà peccatum aliqua parte deprehendatur, venditione per Decretum Curiæ facta, rescissa ac retractata, emptor præter molestias magnas, ingẽs quoque damnum accipiat, prout contigisse ex duabus hujus supremæ Curiæ sententiis anno 1603. & 1604. prolatis conspeximus. *Observatio.*

De literis dilationum quæ Belgica lingua Brieven van respyt / vocantur, vulgo Quinquennales dicuntur, & Diplomata moratoria appellari possunt. Cap. 36.

CONsueverunt plerumq; ii qui condemnati sunt, ac executionem metuunt, & quandoque ante condemnationem ære alieno gravati, ex consilio Advocati Diploma moratorium à Principe impetrare. Solet autem Princeps istiusmodi hominibus obæratis, ac ejus explicandi ratione destitutis, ut plurimum quinquẽnales dilationes indulgere; Vnde & quinquennales vulgo nuncupantur, teste Guidone Papæ, ad eum finem ne creditorũ duritia ad carceres *a q. 57.*

adigantur, quod durum est. Sed cùm istud beneficium c ert quibusdam conditionibus concedatur, Advocati cautis erit clienti suo salutare consilium suppeditare, quo effectus illius votique sui compos reddatur. Quod ut obtineat, & consequatur, summariè, ac attestationibus sufficientibus docere debet, se citra culpam suàm facultatibus lapsum, tantum æris alieni contraxisse. Deinde impetratis prædictis literis, curabit ut omnibus creditoribus ad Curiam vocatis, debitis solemnitatibus adhibitis, intimentur, & cautionem & literas in judicio offerens; Et quidem intra mensem à die impetrationis, non verò præsentationis numerandum, alioqui fructu effectuque earum cariturus[d]. Neque verò quælibet sufficit cautio, sed istiusmodi exigitur, quam creditores admittere tenentur: Quibus tamen eam ut inidoneam rejicere ac refutare permittitur. Quo casu partibus in contradictorio auditis, summaria cognitione res definitur. Ad quam cautionis insufficientiam probandam, mensis spiacum utrique parti Imperatoris placito 21 Octobris 1541. publicato artic. 34. præfinitum est, intra quem nisi creditor cautionem à debitore oblatam insufficientem probaverit, pro idonea reputabitur. Atque hæc quæ relata sunt Advocatus ejus qui literas impetravit, fieri ac observari procurabit, ne cliens prædicto beneficio exclusus, rigidis creditotum suorum exactionibus executionibusque objiciatur, ac pateat. Quam quidem cautionis sufficientis præstationem usque adeò prædictum Placitum requirit, ut licet maxima creditorum pars, cum debitore pactione inita, aut remissionem partis debiti, aut dilationem concesserit, reliqui tamen creditores consentire eorumque pactioni accedere non cogantur, nisi sufficienti cautione præstita, quod artic. 35. prædicti Placiti requiritur:

a l. quoties L. universa C. de precib. Imp. offer. Azo in summa d. tit. Old ibidem.
b ut refert Guido Papa q. 169. dicens stylo Parlamenti Delph ita servari.

21 Octobris 1541.

requiritur: Illud præcedentibus quoque adjiciendum, quòd major pars creditorum, non perſonarum numero, ſed debiti cumulo definiatur[a]. Et ita Ulpianus Prætorem, ſi creditores diſſentiant, partes ſuas interponere, & majoris partis conſenſum, ex cumulo debiti æſtimandum, ſequi debere decidit, quod textus d. l. majorem latiùs explicat. Quæ tamen non ſimpliciter neque indiſtinctè procedunt, ac in quibuſlibet creditoribus locum habent, ſed iis ſolùm, qui hypothecas habent. Eos ſiquidem minor pars in concedenda partis debiti remiſsione ſequi tenetur[b]. Quod ſi verò minor pars hypothecas habeat, majorem partem creditorum, ex cumulo debiti hypothecis carentem, ſequi non tenetur: Secus verò eſt in dilatione ſola concedenda: Eo ſiquidem caſu, cùm minus vertatur præjudicium, minor pars hypothecariorum creditorum, majorem partem, ex cumulo debiti æſtimandam, etiam ſi hypothecas non habeant, ſequi tenetur[c]. Secus foret, ſi major pars totum debitum remittere vellet, tunc enim minor pars majorem ſequi non cogitur, quod Math. de Afflictis movet. Prædictis autem & illud addendum arbitramur, ut ſi ſuper intimatione literarum dictarum quæſtio incidat, termino octidui, ſcripturis tradendis præſtituto, ad Duplicationem incluſivè lis peragatur, quod Ordinatione Enchiridio Statutorum inſerta quoq; cautum eſt.

a l jurisgentium § hodie, ff. De Pactis l. majorem eod. tit.

b Math. de Afflictis decis. 288.

c d. decis. 288.

De beneficio inventarii. Cap. 37.

CUm iis qui in praxi hujus ſupremæ Curiæ verſantur notiſsimum ſit, duris hiſce temporibus permultos inter nobiles & plebeios reperiri, qui variis ex cauſis ære alieno gravati, dubias relinquunt hæreditates, quas tum te-

ſtamentarii, tum ab inteſtato hæredes purè adire verentur, ac ob id ſæpè deliberatione inita, ſub inventarii beneficio adeundas cenſent, ut indemnes maneant, & illud certis quibuſdam conditionibus ac reſtrictionibus impetrandum exequendumque veniat, ad Advocati quoque officium pertinere arbitramur, ut ſi hæc difficultas ab aliquo propoſita fuerit, cautè atque circumſpectè eam ſibi tractandam exiſtimet. Vt autem clientem extra omne periculū conſtituat Advocatus, monere illum debet, ne ullo modo hæreditati ſuſpectæ ſe immiſceat, aut minimā rem hæreditatis ſibi applicet. Eo ſiquidem probato, fruſtrà de beneficio inventarii impetrando laborabit, pro puro hærede reputandus. Quòd ſi nihil tale hæredi futuro imputari atque objici poſsit; ſecunda cura erit, diligenter expiſcari, an quiſquam ſit ex cognatione & familia defuncti, qui purè hæreditatem adire velit aut adiverit: Si enim quiſquam ſit qui id fecit, aut facere paratus ſit, non eſt quod de beneficio prædicto impetrando conſilium ineat, cùm ei de jure hæreditas debeatur qui honori defuncti proſpectum conſultumque voluit, cujus intereſt purum habere hæredem & non ſub beneficio inventarii adeuntem. Quòd ſi nemo fuerit, qui ſe periculo ſubjicere atque exponere volet, tum demum precibus Curiæ oblatis prædictum beneficium impetrare conabitur: Eoque facto curabit ut per apparitorem Curiæ duobus teſtibus adhibitis, omnium tum mobilium tum immobilium, nec non nominum repertorium intra quadraginta dies ab impetrato beneficio numerandos, conficiatur. Quo repertorio ita ſolemniter confecto, curabit Advocatus, ut mobilia ab iis, qui periti ſunt, & à magiſtratū loci, ubi hæreditas ſita eſt, ad eam rem deputati ſunt, præſtito jurejurando æſtimentur: Eáque

que facta, datis pro eorum pretio fidejussoribus, cavebit, ac prædicta bona diligenter soliciteque asservaturam, ac creditoribus legatariisque se soluturum, nulla interjecta mora, pollicebitur. Nec poterit istiusmodi hæres liquidorum debitorum solutionem, illiquidorum occasione, super quibus lis movetur, ad illius usque decisionem protrahere. Quæ quidem solutio non aliter facienda erit, nisi cautionem prestet is, qui pecuniam recipit, se pro rata ejus, quod ex bonis defuncti redigi nequit, restitutionem esse facturum. Atque hæc quidem omnia Placito Imperatoris 21 Octobris 1541. promulgato artic. 39. Enchiridio Statutorum inserto usque adeò requiruntur, ut si is, qui prædictum beneficium impetravit, iis omissis aliquid ex bonis defuncti contrectaverit, prædicto beneficio exclusus, ut purus hæres omnibus debitis hæreditariis ultra vires facultatum exsolvendis, subjiciatur: quod & sententia Curiæ anno 1590. lata comprobatum & decisum fuit. Hæc omnia quæ relata sunt, cùm tanquam solemnitates formales requisitæ, omitti nequeant, prospicere debet Advocatus, ut ea omnia ad unguem observentur, ne cliens habeat in quo Advocatum incusare possit. Illud verò omittendum minimè fuit, quòd prædictum beneficium, vocatis quoque creditoribus, juxta stylum Curiæ, apud acta sit profitendum, &, si controversiam à creditoribus moveri contingat, octidui terminum, & Duplicationem excedere non permitti: quod & Enchiridio Statutorum inserto Placito artic. 39. comprehensum reperitur. Quoniam autem nostri instituti non est omnes quæstiones ad hanc materiam pertinentes discutere, prædictis contenti finem imponimus.

21 Octobris 1541.

27 Octobris 1590.

Observatio.

De beneficio Cessionis bonorum, & quid in eo impetrando exequendoque Advocatus agere debeat. Cap. 38.

SUperiori capite de iis quæ rei judicatæ executionem spectant, quæque ab ea dependent, pertractavimus. Iam verò cùm inopia debitorum efficiat, ut creditorum duritia obtorto sæpè collo ad carceres detrudantur, ibique victu quàm tenuissimo habeantur, usque adeò ut tandem carceris fastidio macerati, aliquam exolvendi debiti rationem viamque inveniant, quod sæpè quoque fieri videmus, cognatis affinibusque proximis commiseratione ductis, & certis conditionibus solutionem debiti in se suscipientibus: Aliis verò omni humana ope destitutis in squalore carceris contabescentibus; Videndum restat, quo remedio istam incarcerationis, ut vocant, miseriam evadere debitores queant. Et certum est omnibusque in foro versantibus exploratum, jure civili proditum esse cessionis bonorum beneficium, quod Imp. Iustinianus [a], flebile adjutorium, & miserabile vocat auxilium, & quidem meritò: neque enim in hac vita major excogitari miseria potest, quàm nuditate & inopia ad eum redigi casum ut bonis cedere, creditoribusque ea dimittere quis cogatur Sed cùm istud beneficium, non semper, nec passim, nec simpliciter omnibus indulgendum prædictus Imp. censeat, & posteriorb. temporibus crescente hominum malitia, restringere ac limitare certis quibusdam conditionibus necesse fuerit, ut nisi iis pareat prædicto beneficio indignus habeatur bonis cedens: Videndum est, Advocati, qui condemnato patrocinium præstitit in hoc beneficio ritè

[a] l. pen. & ult. C. Qui bonis cedere poss.

ritè legitimeque impetrando & exequendo, quæ sint partes, quod officium. Et ante omnia quidem providere & prospicere debet, ut cautè in hoc versetur negocio, ne quid omittat ex solemnibus Imperatoris fœlicis recordat. Caroli quinti Constitutione Placitoque anno 1541. 21 Octobris publicato, expressis ac requisitis. Si enim aliquid factum fuerit, vel omissum, quod fieri vel omitti non debuit, debitor qui ad flebile illud confugit auxilium, prædicto beneficio seclusus, carceri publico inclusus, vitam ipsa morte duriorem degere cogetur. Ne autem in istas redigatur difficultates & angustias bonis cedens, ex Advocati sui consilio literas seu Diploma cessionis, unà cum omnium bonorum suorum repertorio, (inventarium vocant practici) jurejurando firmato intra mensem à die impetrationis numerandum, ipsemet aperto capite discinctusq; in judicio offerre & exhibere, ac bonis suis nulla eorum administratione sibi reservata atque retenta, creditoribus ad id vocatis permissis atq; concessis, ut Actis Curiæ prædictum beneficium intimetur insinueturque petere & contendere debet. Quòd si creditores præsentes consensum adhibuerint, aut absentes de contumacia accusati & ab oppositione seclusi fuerint, res in vado est: sin contra dicendum arbitrabuntur, curabit Advocatus, ut à Iudice delegato seu Commissario, ad contradictiones oppositionesque inferendas præfixo termino, partibus hinc inde auditis, res judiciali cognitione terminari, quàm citissimè possit. Neque verò ea, quæ antè relata sunt, à creditorum vinculo debitores plenè liberant, sed requiritur quoque, ut, si ad pinguiorem fortunam pervenientes alia bona aquisierint, ea quoque, ad creditorum suorum utilitatem consignent atque relaxent, retento solummodò lecto uno

21 Octobris 1541.

cum suis appertinentibus, & ex omni suppellectile una tantùm cujusque speciei particula, dummodo nec stannea, nec aurea, vel argentea vasa, vel alicujus pretii alia mobilia utensilia sint. Quidquid autem superest, singulis vicibus, creditorum commodis relinquere atq; dimittere tenentur, alioqui effectu prædicti beneficii carituri. Quod autem antè diximus prędicto Cessionis beneficio debitores à carceris necessitate liberari, non simpliciter procedit, sed eam recipit limitationem & restrictionem, ut ad eos tantùm debitores porrigatur, quorum debita instrumentis, Principis vel Consilii seu Curiæ urbiumque tali privilegio munitarum sigillo confirmatis comprehensa ac publicè recognita & cōfessata non sunt. Istiusmodi enim debitis cessio bonorum locum non habet. Quemadmodum nec sententiis, quæ in rem judicatam transiverunt, prædictum beneficium Cessionis obstare aut per exceptionem objici potest, nisi cedens casibus fortuitis absque culpa sua inopem se factum esse doceat: Quo casu absque omni differentia & exceptione cedens bonis isthoc gaudere beneficio poterit. Qua quidē probatione hoc quoq; consequitur, ne publicam palo affixus ignominiā subire cogatur creditoribus nihilominus obligatus, quod nuper Ordinum Frisiæ Edicto & ordinatione publicata ᵃ, Imperatoriæ constitutioni supradictæ additum est, existimātib. prędictis Ordinib. multis in eo genere delicti nunc grassantibus exēplo opus esse, ut reliquis incutiatur metus, ne facilè fraudandorū creditorum suorum consilium capiant homines, quod hoc ævo longè corruptissimo nimis est frequens, cùm tamen deterrimam turpissimamque, quasi furti speciem, esse nemo negare poterit sub fide & velamine viri boni, & cùm jam exploratum habeant se solvendi debiti, quod contrahunt,

a *Vltimo Novembris 1602.*

hunt, facultate destitui pecunias à proximo mutuo sumere nunquam restituendas. Erit itaque Advocati sagacis munus & officium prospicere, ne quid sua negligentia, incuria, vel inscitia clienti suo incommodi periculique adferat in ea necessitate constituto. Proinde monebit clientem suum, ut debitum ad creditoris instantiam confiteatur rotundè. Neganti enim debitum beneficium prædictum non datur [a]. Fateri autem debitum purè clareque debet, omni præcisa negandi occasione. Sed quærit hic Baldus [b], quid de eo sit dicendum, qui in principio debitum negavit, sed post sententiam latam pœnitentia ductus, confessus fuit, & distinctione facta, resolvit eum, qui justam negandi causam habuit, ut puta si in jus alterius successit, & antè vel post latam sententiam pœnitentia ductus fassus est debitum, nulla pœnitentia ductus ad beneficium cessionis admittendum esse; Eum verò qui in negatione perseveravit prædicto beneficio indignum haberi [c], quod in odium scilicet mendacii ac malæ fidei debitoris ita statutum est. Consimiliter quoque clientem suum monebit Advocatus, ne quinquennalem dilationem impetrare studeat, nisi certus sit ista vertente se solvere posse creditoribus. Nam si postmodum spe sua frustratus, facultatem solvendi non habeat, à beneficio cessionis exclusus, ad carceres pertrahetur [d]. Sed illud apud interpretes disputando moveri video, an cessionis beneficium impetratum, novis creditoribus aliis supervenientibus quoque nocere debeat, ne debitorem in carcere detentum, & beneficio cessionis liberatum, in carcere retinere ac confirmare possint; Et resolvitur [e], bonis cedentem, iis quoque novis creditoribus, non minus, quàm prioribus prædictum cessionis beneficium opponere posse, rationem addentes

[a] l. pen. ff. hoc tit. gloss. & Dd in l. 1. Cessionis. C qui bon. ced. poss.

[b] l. 1, C. qui bonis ced.

[c] Math. de Afflict. decis. 879.

[d] glossa in l. cum soluto in fine. C. quib. bonis ced. quã communiter omnes Dd. sequuntur Afflict. decis. 378.

[e] Guido Pap. cõs. 124.

quòd uidelicet non omnes necessario vocandi sint creditores, sed ii tantùm, qui instant, & urgent, & lite pulsant debitorem, ad instar confectionis inventarii [a] quod omnibus creditoribus, ex post facto etiam apparentibus sufficit. Et hæc quidem omnia procedunt, nisi probatum fuerit, bonis cedentem ante cessionem impetratam vel bona quædam cælasse ac subtraxisse, vel prodigalitate & luxu in fraudem creditorum suorum dissipasse ac decoxisse. Eo siquidem probato, prædicto beneficio indignus in carcerem detrudendus erit. Ita dicit Petrus Iacobi in tit. de Cessione bonor. & Sal. cet. ad d. l. 1. C. qui bon. ced. Quod & rationem habet: Neque enim quisquã ex malitia sua lucrum sentire debet: Sed & reipub. interest istiusmodi dolos & fraudes pessimorum hominum reprimi, præcidi ac coerceri. Neque verò is tantùm fructus aut beneficii prædicti commodum est, ut nimirum debitor, qui bonis cessit, ad carceres detrudi non possit, ut antè probatum est; Sed & illud operatur, ut si ad pinguiorem aliquando fortunam pervenerit, licet ea quoque bona quę posteà acquisivit creditoribus dimittere teneatur, non tamen ultrà quàm facere potest, urgendus veniat [b], quod in alio debitore, qui beneficium prædictum non obtinuit, cessat, qui ad peram & sacculum excutitur, nunquam tutus, donec creditoribus plenè satisfactum fuerit. Proinde ne isthoc beneficio excludatur cliens, operam dabit Advocatus, ut omnia solemnia Edicto Imperatorio requisita mordicus adimpleat, ne quid sit quod ipsi imputari possit. Quod autem ab Interpretibus disputando movetur, an mercatores foro cedentes, quos interpretes mercatores fallitos, ac vulgus hominum laicorum à mensa rupta *Banquerousiers* appellat, beneficio prædicto cessionis bonorũ gau-

[a] arg. l. 4 ff hoc tit. Guido Pap. d. cons. 124. l. fin. §. licentia C. de jure delib. Salyc. l. 1. C qui bonis ced. poss.

[b] l. 4. ff hoc tit. l. ex contractu cum ibi notat. per gl. & Dd. C. de bonis autorit. jud. poss.

gaudere debeant, non habet ullam amplius dubitandi rationem, propptereà quòd Edicto Imperator prædictus Carolus 5. in Belgicis Provinciis publicato istiusmodi homines, pessimos, commerciorum utilissimam rationem conturbantes, laqueo gula fracta vitam finire voluerit, tantum abest quòd ullo Iuris legumque beneficio digni judicandi sint. Qui rigor prædicti Placiti tametsi in desuetudinem abierit, manet nihilominus firma & stabilis decisio, quòd cessionis beneficium illis indulgendum non sit, ne hominum malitiis fenestram apperiri contingat, quod ne fiat publicè interest.

De injuriarum actione. Cap. 39.

INter omnes actiones civiles atque forenses nulla est, quę majorem nobis scrupulum semper injecerit, quàm hæc injuriarum actio. Nam cùm certum sit eam ad solam vindictam tendere[a], quæ Christianis omnibus à Christo servatore nostro prohibita est, cujus lex Euangelica, in eo potissimùm sita est, ut proximum diligamus sicut nos ipsos, inimicis nostris iisque qui nos oderunt, benefaciamus, dicendum concludendumque videtur hujus actionis exercitium Advocato Christiano permissum non esse: Quod si simpliciter procederet, nosmetipsos à peccato excusare non possemus, qui aliquoties istiusmodi injuriarum actiones in judicio persecuti sumus. Res certè anceps est: Sed nos commoda quadam distinctione & nostro & aliorum animis hunc scrupulum, ut speramus, eximemus. Lex quidem Christi, omnes in universum homines, qui Christo nomen dederunt, nemine excepto, complectitur & stringit: Quæ quidem non omnem tollit vindictum, sed

[a] Leoninus cons. 51. l. prætor. §. 1. ff. De injuriis, § non omnes. Instit. De perpet. & temp act. Math. 22. 5. Luca. 6.

Math. 5. Luc. 6.

privatam tantùm, De qua accipiendi sunt sacrarum scripturarum diversi loci, quales sunt: *Mihi vindictam, & ego retribuam. Item: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantib. vos. Et qui percutit in maxillam, prebe illi & alteram.* Hæc certè omnia privatam spectant vindictam, non eam coercitionem, quę judicis infertur sententia, quem D. Paulus Apostolus *Dei ministrum appellat, vindicem in iram ei, qui malè agit.* Quemadmodum ergo rectè à Iureconf. dictum est, justè fieri quod authore judice fit ac geritur, nec injuriam facere eum, qui suo jure utitur: Ita quoque in hac injuriarum actione dicendum videtur, ut is, qui publicè lęsus, honoris sui defendendi causa, aliquem in jus vocat, nec contra legem charitatis ac Christi præceptum peccare censeri debeat: Præsertim, si tali sit affectus quis injuria, quæ illum bonorum virorum consortio arceret indignumque redderet, nisi per sententiam Iudicis innocentiam suam publicè declarari procuraret. Neque enim Euangelica lege prohibemur honorem nostrum famamque bonam, *mille thesauris pretiosiorem* [a], asserere, eamque illæsam conservare, convicto per sententiam illo, qui labē illi aliquam aspserserat. Imò D. Petrus Apostolus [b], disertis verbis monet Christianos, *ne quisquam eorum patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor.* De quibus aliisque similibus criminibus diffamatus, utique non aliter innocentiam suam, quam cunctis hominibus conspicuam esse vult Christus [c], comprobare & manifestam reddere poterit, quàm si sententia judicis, convicto de mendacio diffamēte, innocēs purusq; declaratus fuerit. Quinimò & ipse Christus servator noster, unicum patientiæ exemplar & idea, à summi sacerdotis ministro percussus, dixit [d]: *Si malè locutus sum testimonium perhibe de malo, sin autem bene,*

Epist. ad Rō. 6.13.

a Eccles. 41.

b Epist. 1. cap. 4.

c Math. 5. cap.

d Ioan. Euang. 18. cap.

nè, quid me cædis? Qui licet inimicorum quoque testimonio innocentissimus esset, voluit tamen injustè verberantem redarguere, suamque innocentiam coram omnibus profiteri, quòd sine causa & immeritò cæsus esset: nobis exemplum præbens, quid simili casu facere debeamus, cujus actio nostra est institutio. Cujus ut præceptoris vestigiis insistens D. Paulus Apostolus vas electum Dei ac spiritu sancto plenus, Ananiam principem Sacerdotum jubentē ut percuteretur, acriter & quidem contumeliosè reprehendens ac redarguens dixit[a], *percutiet te Deus paries dealbate, tu sedens judicas me secundum legem, & contra legem me jubes percuti:* Consimiliter quoque idem Paulus magistratum Philippensem accusans[b], quòd se & Silam homines romanos, indemnatos, cæsos in carcerem conjecisset, injuriam sibi factam protestatus, ac suo jure usus, ab ipso magistratu è carcere dimitti, non clam à ministris ejici voluit. Quinimò ut Iudæorum insidiis, quas sibi undique strui intelligebat, eriperetur, cùm aliam evadendi rationem nullam videret, provocatione ad Cæsarem facta periculo tum manifestissimo se subtraxit. Atque his aliisque rationibus moti, existimamus Christiano licere, actione injuriarum eum convenire, qui crimen aliquod objecit, ut ea ratione ac via suam coram judice, ac concivibus suis, innocentiam comprobet atque testetur, famamque bonam tueatur atque defendat. Illud verò diffiteri non audemus, eos contra legem charitatis Euangelicā peccare, & à vindictæ cupiditate excusari non posse, qui adversarium, sententia ad palinodiam damnatum, captis pignoribus, vel ad carcerem pertractum rigidè urgent ac adigunt, ut sententiæ revocationem præcipienti satisfaciat, ut infamiæ notam plenè contrahat: Isti siquidem malum pro malo rependunt contra

a *Act. 23. cap.*

b *Act. 16. cap. 8*

tra Christi & Apostolorum præceptum[a]. Quo casu Advocati munus & officium erit, clientem suum victorem dehortari, ac rationibus christianis inducere, ne quid tale contra reum condemnatum attentet: imò suadere ut sententia judicis, quæ honorem famamque bonam publicè pleneque restituit, contentus, proximo, licet inimico, juxta legem Christi parcat. Quòd si is sanis Advocati consiliis acquiescens, ab ulteriori persecutione destiterit, erit uterque, meo quidem judicio, peccati expers, & victor coram omnibus testabitur, nihil à se quæsitum actumque fuisse, quàm ut honorem suum, nomenque bonum, cunctis solicitè custodiendum, convicio condemnati læsum & adspersum, in tuto collocaret. Et declarabit quoque Advocatus, eo dato consilio, se ab omni vindicta alienissimum esse, qui clientis sui animum, sententia obtenta ferocientem bonis argumentis ad lenitatem deflexit, & tanquam motos cõposuit fluctus. Quòd si Advocatus victoris omnis humanitatis & lenitatis oblitus frigidam suffundere, & efferum victoria clientis animum, concitare non erubuerit, persuasum sibi habere debet, non defuturam sibi ultionem divinam, eos qui amaro in proximum animo sunt, semper persequentem. Porrò Advocatus Rei in causa injuriarum solicitè quoque advigilare debet ac prospicere, ut clienti suo qui vel verbalem injuriam extra judicium, licet veram, vel realem intulit, ac lite pulsatur, sanum rectumque consilium prębeat, omnem movens lapidem, ut cliens commodissima via, vel per transactionem quæ permissa est[b], vel amicorũ intercessionẽ, vel etiam deprecationem, à lite molestissima sumptibúsque extricetur: Id si obtineri nequit, sed clienti suo Reo omnino velit nolit litigandum sit, operam dabit Advocatus illius circum-

spe-

a Epist. 1. ad Thess. cap. 5. 1. Petri. cap. 3.

b l. si unus § pactus ff. De pactis.

ſpectus, ſi nec annali ſilētio, nec diſsimulatione vel familiari colloquio abſque proteſtatione injuriarum actionem eſſe ſublatam appareat, ut data ad libellum Actoris menſem locúmque exprimentem, (iis ſiquidem deficientibus ineptus redditur teſte Leonino) reſponſione modeſtiſsima, ſi negari non poſsit quod objicitur, verba injurioſa, non injuriandi animo, vel libidine conviciandi, ſed iracundiæ calore, & à provocato iráque commoto prolata eſſe dilucidè proteſtetur, ac conſequenter actioni injuriarum locum non eſſe contendat. Quòd ſi actor iſtiuſmodi reſponſione non contentus, inſtet, rigidéque litem perſequatur, ad ſententiam deducturus, conſilium Reo dabit, ut procuratorē conſtituat, in quem actor judicium transferat, quod & lite jam conteſtata fieri poteſt [a]. Atque hac cautela, etiam ad revocationem condemnato procuratore, reus qui ipſum dedit, infamiæ notam evitat, ut & procurator ab eo datus [b]. Et hanc cautelam paſsim DD. tradunt ad hanc materiam [c], eaque celebres hujus Curiæ advocatos olim uſos fuiſſe, ex antiqua cognovimus ſententia in Commētarium relata. Et non ita pridem exquiſitus hujus Curiæ Advocatus, cùm clientem ſuum virum in dignitate conſtitutum in ſummo periculo verſari intelligeret, & ad revocationem condemnatum iri metueret, lite coram Magiſteria poteſtate ventilata Actorem clientem noſtrum, virum nobiliſsimum, ſummaque præditum poteſtate, intollerabili injuria affectum, dato vili procuratore aliquatenus eluſit: Et nos quoque ſimili cautela, Actorem quendam actionem injuriarum cum impetu & ferocia cōtra clientem hominem pauperem perſequentem, dato ſimili quodam procuratore repreſsimus, impetumque illius violentum retudimus ac fregimus, proceſſu iſto

Cōſ. 51. nu. 1. & l. 16. C. De accuſat et inſcript. Spec. Tit. De libelli concept. §. 1.

a *l. qui proprio. ff. De Procuratoribus.*

b *l. furti §. qui alieno. ff. procurat.*

c *Cyn. L. 1. C. de Sent. & interloc. Myn ſing. conſ. 83. nu. 25. Capol. la cautela 12.*

Obſervatio.

etiamnũ altum dormiente. Quàm quidem cautelam à Iureconſ. inventam proditamque eſſe credimus, non in alium finem, quàm ut hominibus, qui ira & indignatione commoti, alteri injuriam extra judicium intulerunt, eoque nomine lite pulſati, infamiam inſerendam metuunt, illius quoquo modo evadendæ, remedium aliquod ſuppetat: cùm & publicè interſit bonæ opinionis famæque hominibus, rempub. habitari & frequentari. Illud autem proſpiciet Advocatus Rei, ne qualitati ſententiæ diffinitivæ, nomen ſuum inſcribi patiatur, id enim tutum non eſt, ſed quòd ſagaces Curiæ advocati facere conſueverunt, exhibito mandato iſtam notam à ſe divertere debet. Quæ quidem antè dicta, in injuriis extra judicium prolatis obtinent in quibus facta etiam liquidiſsima probatione, veritas convicii injuriãtem non excuſat[a], in quo magni nominis Advocatos hallucinatos vidimus, ut ex ſentẽtia Curię 27 Octobris 1591. lata apparet. Secus eſt ſi injuria in judicio dicta vel ſcripta probata fuerit. Eo ſiquidem caſu, is qui actione injuriarum convictus eſt, condemnationem prorſus evadit, ſi probatio ſufficiens ſubſecuta fuerit. Vt autem compendio rem totam abſolvamus, Advocatorum in hiſce odioſiſsimis litibus intentandis, perſequendis, ſuſtinendiſque munus & officium arbitramur, ſi nullis ſuaſionibus dehortationibuſque averti & ſopiri queant, quod omnibus viribus tentabunt, ut eas tali moderatione, diſcretione, atque humanitate tractent & exequantur, ne feritate ſua; vel boni conſilii inopia, in hominum reprehenſionem odiumque incurrant, ac iram divinam inſuper, omnem ferociam, amarulentiam, & crudelitatem adverſus proximum exercentibus valde infenſam, in ſe provocent, quam vitare & effugere, & econtrário gratiam & miſericordiam divi-

Obſervatio.

divinam promereri posse, unica virtus est, solaque ea, quæ potest facere & servare beatum.

De officio Advocati in causis Capitalibus tractandis. Cap. 40.

HActenus quod sit Advocati munus, in causis civilibus peragendis utcumque explicasse, atque disseruisse videmur: Reliquum est ut quæ sint Advocati partes in defendendis criminum reis expendamus. Et primum quidem Advocato considerandum est, causas capitales esse gravissimas, in quibus de vita liberi hominis ac pœnis corporalibus disceptatur, atque ob id cautè & circumspectè in iis versandum esse: Quo enim periculum majus est, eo major cautela adhibenda est [a], ne innocens plectatur. Quinimo cùm sint miserabiles personæ captivi, & pro talibus reputentur [b], invigilare debet Advocatus, ne quid clientes sui detrimenti capiant. Nam quemadmodum in bello bis peccare non licet, juxta politicum axioma, quòd nimirum tales errores maximas sæpè clades rebuspub. adferant: ita quoque in causis capitalibus, si hallucinatus fuerit Advocatus, si negligentiùs in defensionibus proponendis versatus fuerit, clientem captivum in grave discrimen conjiciet. Hinc credimus factum, quòd olim octo senioribus Advocatis, decreto publico pauperum captivorum patrocinium sit demandatum, vectigalium solvendorum immunitate concessa: Cui nostra opera & intercesſione, viginti quinque carolinorum aureorum annua pensio, pro singulis accessit.

a *l. qui sententiam C. de pœnis.*
b *l. si quis ad declinandā C. de Episc. & cler. Dd. in l. 1. C. Quando imper. inter pub. Bart. in Tract. suo Carceratorū in fine.*

Nos (absit invidia dicto) Italia, & celeberrima Bononiensi Academia, in qua lauream Doctoralem consecuti sumus, celeberrimosque juris utriusque professores, & Carolum illum Sigonium ævi nostri in historiis coryphæum, quo familiariter quoque usi sumus, docentes audivimus, relicta, Dolam linguæ gallicæ addiscendæ gratia venimus, vbi praxim in gravi criminali causa exercere cœpimus, defenso nobili quodam juvene Flandro, qui Italiam petiturus, in diversorio in Burgundiæ Comitatu, ebrius Principi suo maledixerat, eamque ob causam publico durissimoque carceri inclusus, non absque magna molestia evasit, Duacum ad studia persequenda ad biennium remissus. In patriam verò, relicta Mechlinia, ubi in matriculam Advocatorum magni consilii recepti fuimus, regressi, rebus Frisicis propter VValonũ adventum oppidò turbatis, multis tum nobilibus, primariis, tum civibus in arcem adductis, ac in periculum capitis propter partium studium vocatis, mirum dictu, quàm fertilis causarum criminalium praxis nobis oblata fuerit, omnibus opem nostram patrociniumque ob gallicæ linguæ tribuno militum familiaris peritiam, requirentibus. Cujus etiam beneficio, Centurionibus militibusque VValonibus tunc tẽporis, licet non absque periculo, magnas prædas eripuimus, ac quodammodo è faucibus extraximus. In qua quidem praxi (ut redeamus unde digressi sumus) ab anno 1572 ad hoc tempus ætatem nostram trivimus, & quam plurimos capitis accusatos, nostro patrocinio periculo mortis aliisque pœnis subtraximus. In hac itaque palæstra qui versabitur, ut versantur omnes hujus Provinciæ Advocati, diligenter eos authores evolvere debet, qui ex professo causas criminales tractant, quales sunt Angelus de

Aretio,

Aretio, Alberius de Gandino, Hippolytus de Marſiliis, AEgidius Boſsius, Iulius Clarus, Damhouderius, & cōſilia criminalia Cæpollæ. In ſcholis ſiquidem criminales materiæ perrarò ſtudioſis pręleguntur. Quo fit, ut Advocati ubi ad praxim hujus ſupremæ Curiæ acceſserint, & cauſæ criminales oblatæ fuerint, multis ſæpè difficultatibus involvantur. Nam & nos in initio cùm cauſas capitales defendendas ſuſciperemus, multas ſæpè noctes inſomnes duximu , ſolliciti valde ne quid captivo clienti per nos incōmodi crearetur. Eſt enim res plena timoris, & quæ hominem requirit induſtrium & diligentem. Proinde erit Advocati officium, ut antè omnia à Reo captivo, facta examinatione, perdiſcat, quod ſit crimen quod objicitur, & quando & quo loco quibuſve præſentibus contigerit, aut contigiſſe dicatur, ac omnes alias circumſtantias excutere debet crimini ac facto cohęrentes; minima ſiquidē circūſtantia jus mutat [a]: Deinde conſiderare debet atq; expendere Advocatus, anne crimen quod cliēti impingitur præſcriptione vicēnali, extinctū ſit, qua omnia crimina, paucis exceptis, tolluntur [b], uſque adeò quidem ut tranſacto viginti annorum ſpacio, neque fiſcus, neque offenſus, licet minor, reſtitui poſsit [c]. Eámque objicere & probare tenetur, niſi ex articulis Actoris elici poſsit. Ad hæc indagabit, an criminoſus in hac Provincia captus, an per remiſsionem judicis alterius Provinciæ, in carcerem impactus ſit. Nam licet iſta remiſsio criminoſi ad locum delicti, totius Italiæ ac Gallia cōſuetudine non ſit recepta [d], nihilominus tamē cùm in hac Curia frequentetur, Advocati erit expendere, an legitima ſit remiſsio. Nam ſi ab alio judice quàm domicilii, facta fuerit, non poterit ſubſiſtere; Si enim ab illo judice, qui procedendi contra criminoſum juriſdictionē

a argument. l. aut facta ff. De pœnis. ...
b l. querela C. ad l. Corn. de falſ. Bart. & alii in l. in cognitione ff. Ad Senatus conſ. Syllania.
c l. auxiliū ibi Odafr. ff. De Minorib.
d Bald. in l. 1. C. ubi de crimine agi oporteat, Cyn. ad l. apud eloquentiſsimū eod tit. nu. 3.

non habebat, & ita neque capiendi, tunc locum remissio non habet sed est nulla [a], & ad locum domicilii remittendus erit reus. Quòd si nihil eorum quæ antè allegata sunt, adferri ac prætendi poterit, sed ad defensiones criminis deveniendum est, indagabit Advocatus, quæ clientis anteacta vita fuerit, & an aliqua in patriam ejus merita extent: Faciũt enim quamplurimum ad elevandam minuendamque pœnam, quæ de jure constituta est [b], aut innocentiam in dubio adstruendam. Ea enim in defensionibus homicidarum magnum aliquando momentum attulisse percepimus: præsertim si occisus probaretur homo fuisse vitæ dissolutæ, ad rixas & verbera pronus, cædem sanguinemque spirans. Hæc omnia diligenter expiscari, & defensionibus probatoriisque articulis inserere debet, atque ob id sæpiùs captivum adire & cum eo conferre tenetur, qui, præterquam quòd charitatis officium faciat, invisendo captivum ac consolando, etiam hoc consequitur commodi, ut omnes qualitates, ac circumstantias facto cohærentes, ac utiles eliciat, quæ illis non semper occurrunt, animis eorum metu ac mœrore perculsis, quorũ miseratione non tangi, & incommodo non angi, hominis est minimè humani, ac rupe Tarpeia durioris: habentur enim pro miserabilibus personis captivi, ut antè dictum est, & illorum causa pia dicitur. Illud autem Advocatus præcavebit, ne clientem ad mentiendum instruat, quod magno errore aliqui sibi licere arbitrantur: Id enim bona conscientia facere non potest, qui memor veteris sententiæ Christianæ certè, cogitare debet, corporis mala, malis animi curanda, avertendaque non esse. Quemadmodum & illud solicitè cavebit ne captivo, aut illius consanguineis, de subornandis corrumpendisque testibus consilium det. Id enim

a glossa in tit. de foro compet. qua communem dicit Bart. et Alex. in l. sepulchri violati ff. eod. tit. Bald. in l. L C. de hared. instit. Abbas cons. 24. Bossius Tit. de foro compet. nu. 52. 53. 54. 55.

b argumento l. ad bestias ff. De pœnis.

non

non solùm legibus civilibus sub gravi comminatione interdictum est, sed & lege divina prohibetur, quibus non minus tenetur is, qui ad falsitatem instruit fraudandiqúe consilium suppeditat, quàm qui ipsemet falsum fraudemqúe committit. Præterquam quòd propriam perjurio conscientiam vulnerat, illicitis modis judicem, Dei vicarium turpiter circumveniens. Tametsi enim captivi clientis commiseratione motus omnes, ingenii nervos intēdere, omnemqúe movere lapidem & possit, & debeat, ut eum periculis eximat eripiatqúe, intra limites tamen juris ac honestatis continere se debet Advocatus, neque præter jus ac fas aliquid moliri, ut pænis meritis subtrahatur is, qui non tantùm proximum, sed & remp. pernicioso læsit exemplo, cui teste Platone [a], nisi ædito exemplo sumptoqúe supplicio plenè satisfieri nequit. Vnde miratus sum qòud Parlamentum Parisiense (ut refert Boerius [b]) Advocatum confessum quòd captivo clienti suo, consilium dedisset, ut aperto carcere aufugeret, excusatum habuerit, quòd tamen consilium, nec Boerius probat, nec nobis quoque placet. Quòd si verò reus crimen objectum fateri nolit, sed in negatione perseveret, Advocatus, rejecto in Actorē Procuratorem generalem probandi onere, quod affirmanti incumbit [c], fortiter eum diligenterqúe defendet. Quæ defensio, cùm magna ex parte in eo consistat, ut testes aliásque probationes ab Actore productas elidat refutétque, iis reprobandis providè diligenterqúe incumbere debet Advocatus, ac si turpitudo ignominiáque testibus objicienda erit, articulos refutatorios conscribere, & testes producere tenetur, quod etiam didicitis testificatis ac post conclusionem in causa fieri posse tradit Hipp. de Mars, in praxi sua in §. sequens num. 6. 7. 8. Iis siquidem

a in Gorgia.

b decis. 215.

c l. ei qui dicit ff. De Probationib.

Actoris

Actoris testibus probationibusque de falsitate, contrarietate, singularitate vel vacillatione convictis, vel aliis instrumentis ac præsumptionibus fortioribus elisis ac eversis reus, Actore non probante, etiamsi nihil præstiterit, absolvendus venit. Cujus quidem defensionis Rei tantus in jure favor est, ut testibus domesticis, consanguineis, fœminis non integræ existimationis, ac aliis inidoneis, illius comprobari innocentia possit[a], cum è contrario Actoris testes omni exceptione majores esse debeant. In quibus reprobationibus ritè conscribendis, quantum momenti situm sit, quilibet facilè intelligit. Quoniam autem processu concluso & examinato, Curia interdum deprehendit probationes criminis impositi non esse luce clariores, sed dubias, ac tales, quæ ad condemnationem non sufficiunt, & ob id ad quæstiones recurrendum arbitratur, operam dabit Advocatus, si id resciverit, ut captivum (si non sit ex eorum numero qui torqueri prohibentur, quales sunt impuberes[b], senes decrepiti[c], fœminæque gravidæ quæ nec terreri debent) certiorem faciat, ut quæstionibus subjiciendus coram Commissario de innocentia sua protestetur, atque declaret, nolle sibi confessionem suam tormentis expressam, præjudicare, eámque peractis quæstionibus revocet: Alioqui enim si in confessione tali perseverarit, condemnationem evadere non poterit. Tametsi enim lex dicat, quæstionem rem esse fragilem, & periculosam, & quæ veritatem fallat, contra quam multa dici posse Quintilianus gravis author asserit[d], quod aliis patientia facilè mendacium faciat, aliis infirmitas necessarium: nihilominus tamen cùm Vlpianus[e], expressis verbis definiat, non semper, nec tamen nunquam fidem habendam esse quæstioni, ac tota ferè Europæ consuetudine sit recepta: erit providi

a Alex cōs. xi. lib. 1. Spec. Tit. de inquisit. §. 1. versic. sed nunquid reus l. cōsensu C. de repud. c. veniens De Testib. Alex. cons. 5. Dec. cons. 429. et 459. Ioann. de Anania cons. 50. Hipp. de Mars. sing. 59. Bald. in l. parentes C. de Testib.

b l. 1. §. impubes ibi glossa ff. Ad Sillanianum.

c l. 3. § ignoscitur ff. ad Sillaniā, Alex in l. milites C. de Quæst.

d l. 5. Instit. Orat cap. 4.

e l. 1. versic. quæstion. ff. eod. tit.

providi Advocati, perſpicacius conſilium adhibere, & majori cautela procedere, ne clienti præter jus ac leges tormenta infligantur. Quod quidem tum fieri cenſetur, ſi à tormentis, nullis legitimis indiciis, reóque communicatis præcedentibus incipiatur, aut abſque novis repetantur, quod nequaq̃ fieri debere tradunt criminaliſtæ[a]. Nam quemadmodũ tortus abſque indiciis & confeſſus, ſibi non præjudicat, etiamſi in ea confeſsione pluries perſeveraverit[b], ita quoque ſi ſine novis indiciis legitimiſque argumentis tormenta repetantur, confeſsio in illis expreſſa, non præjudicat, etiamſi indiciis ſequentibus confirmata fuerit, quod tradit Boerius[c]. Quæ quidem prædicta uſq; adeò obtinent, ut Vlpianus dicat etiamſi ſi quis ultrò de maleficio confiteatur, non ſemper ei fidem adhibendam eſſe; hac ſubjecta ratione, quòd nonnunquam aut metu, aut qua alia cauſa, in ſe confiteantur accuſati. Quod & Impp. fratres ad Voconium Saxam reſcripſiſſe idem Vlpianus refert[d], liberandum eum, qui in ſe fuerat confeſſus, cujus poſt damnationem, de innocentia conſtitiſſet. Itaque ne repetantur tormenta nullis novis legitimiſque indiciis emergentibus proſpicere & præcavere debet Advocatus, ac ſupplici libello Curiæ porrecto, petere ne id fiat, illam ethnici hominis ſententiam planè chriſtianam ſemper inculcans: Satius eſſe impunitum relinqui facinus nocentis quàm innocentem damnari[e]. Quod in gravisſima quadam criminali cauſa, captivo de proditione delato, ante aliquot annos tentatum & ſupplici libello Curiæ exhibito, à nobis impeditum fuiſſe recordamur, nulla habita ratione delatoris in articulo mortis declarationis aſſerentis captivum verè à ſe delatum eſſe, quam nos ultimo ſupplicio præſentes, non abſque horrore proferri audivi-

a *Iac. de Aretio & Cynus in l. final. C. de Quaſt. Cyn. & Rayn. quos refert Bart. in l. unius § reus ff. eod. Bald. in l. milites C. de test.*

b *l. divus § ex quibus et l. maritus ff. de Quaſt. ibidem Hipp. de Marſ. Roma conſ. 167*

c *deciſ. 259*

d *l. 1. § ſi quis ultro ff. De Quaſt.*

e *l. abſentem ff. de pœnis.*

Obſervatio

mus. Quam istius delatoris declarationem meritò rejecit Curia, tum quòd captivi delati capitalis hostis esset, tum etiam quòd unius hominis declarationi seu testimonio lex divina[a] fidem adhiberi prohibeat, ut aliquis condemnetur, sed testibus ad minus duobus est convincendus qui accusabitur, Christo & Paulo Apostolo testantibus[b]. Ex qua, tanquam purissimo fonte, profluxerunt leges civiles ac humanæ, unius hominis testimonium in judiciis etiam civilibus respuentes, etiamsi dignitatis summæ honore præfulgeat. Vt autem revertamur eò unde digressi sumus, Advocatis hæc cura incumbit, ut omnia circumspectè & legitimè fiant, atque ut id obtineat, precibus Curiæ porrectis, advigilare & inculcare debet, ne vel absque indiciis accusatus torqueatur, vel sine novis repetatur quæstio, citatis Vlpiani verbis dicentis: Quæstionem rem esse fragilem & periculosam & quæ veritatem fallat: Nam plerique (inquit) patientia sive duritia tormentorum, ita tormenta contemnunt, ut exprimi ab illis veritas nullo modo possit: Alii tanta sunt impatientia, ut quodvis mentiri, quàm pati tormenta velint, & ita fit ut vario modo fateantur, & non tantùm se, verumetiam alios criminentur. Cujus rei horrendum narrat exemplum Boerius[c], de muliere, quæ propter minas, quas de fenestra in inimicum suum, aliis & inimici inimico audientibus, effuderat, capta & quæstionibus subjecta, homicidium ab inimici inimico patratum, doloris impatientia fassa, ultimo supplicio, licet innocentissima, affecta fuit. Consimile exemplum & in Curia Trajectensi contigisse ante multos annos intelleximus. Profectò cùm & captivos in ipsis tormentis expirasse perceperimus, certè ea moderatione & discretione in tormentis adhibendis versabitur Curiæ delegatus ut

a Deuter. 19 cap. Math. 18. cap.
b Ioan. 8. Epist. 2. ad Corinth. cap. ultimo.
c decis. 166

ut carnificis feritatem refrenet atque coerceat. Solent enim isti homines nonnunquam improbi, istam tristem odiosamque functionem suscipientes, omnem ferè humanitatem exuere. Quòd si verò vel legitima confessione, vel aliis liquidis probationibus, luce clarioribus, quales in criminalibus requiruntur[a], delictum probatum, reusque convictus fuerit, si per circumstantias elevari ac minui nequit, quod omnibus viribus tentabit Advocatus, ad deprecationem confugiendum erit, ac reo de vita manifestè periclitanti, christianas, de immensa & infinita Dei misericordia omni tempore (teste D. Cypriano[b]) pœnitentes recipientis, adhibere consolationes debet, hortabiturque clientem, ut conjecta in Christum humani generis servatorem, ac fidum Advocatum (teste Apostolo[c]) mortem hanc omnibus hominibus, serius ociùs, subeundam, cum patientia excipiat, certus eam propter ignominiam (si ex animo illum prioris vitæ pœniteat) ad criminis probati reliquorumque peccatorum expiationem purgationemq; indubianter profuturam. Precibus quoque suis Advocatus, (quod Medico ægrotum curanti Ecclesiasticus[d] præcipit) clientem ex hac vita migraturum juvare, Deóque omnipotenti commendare, atque orare debet, ut cor ipsi humiliatum & contritum, ac veram patientiam largiri dignetur, ut hujus carnis vinculis solutus, ad Paradisum trãsire mereatur, beatorum consortio aggregandus. Illud coronidis vice addendum Advocatumque commonefaciendum arbitramur, ne causam clientis captivi nimia acceleratione præcipitet. Tempus enim & dies (teste Comico) ut ægritudinem adimit, ita iram & indignationem quoque mitigat lenitque; ac ob id lentè, (ut habet vetus dictum festinandum est, ut ea ratione, & clienti, & Curiæ

a l. fina. C. de probat l. qui sententiã C. de pœnis.

b In sermone de Cœna domini.

c Epist. Ioann. 1. cap. 2.

d cap. 38.

reliquisque concivibus, operam suam probare possit, si causa præter opinionem tristem eventum sortita fuerit. Illud citra jactantiam profiteri possumus, inter centenos captivos, quibus annis 33 patrocinium præstitimus, ac hoc saxum volvimus, paucissimis ultimum supplicium irrogatum fuisse.

De iis qui se purgationi criminum offerunt, & quomodo in isto negotio versabitur Advocatus. Cap. 14.

PRæcedenti capite de Officio Advocati in causis capitalibus, & quid facere debeat quando Reus criminis ad carceres pertractus, à Quæstore rerum capitalium (qui Procurator generalis dicitur) lite pulsatur, disseruimus. Nunc ordo tractationis postulare videtur ut describamus quæ sint advocati partes in consiliis dandis & defendendis iis qui in carcere se sistere & purgationi criminis offerre volunt. Id enim nonnunquam fieri nemo in praxi hujus Curiæ versatus ignorat. Nam cùm hęc scriberemus duo de commisso homicidio diffamati, quorum alter id necessariò fecisse creditur, cùm tertius occisus sit, ad carcerem concesserunt, purgationi sese offerentes, & etiamnum sub judice lis est. Itaque si iste casus Advocato oblatus fuerit ab aliquo, consilium sibi dari petente quid facere debeat, pręcavebit ille certè ne author sit ut consultor purgationi se offerat, sed dicet rem periculi esse plenissimam, & planè ancipitem, multa incidere posse, quæ eum in vitæ discrimē longè maximū adducere atq; conjicere queant; ac proinde deliberandū esse diu quod statuendum est semel, neq; enim

esse pœnitentię locum. Ad hæc posse reum qui carceri inclusus, dubiam litis aleam elegit, magnopere falli, testibus quibus se innocentiam suam probaturum confidit, aut vacillantibus ac variantibus, aut etiam ignorantiam simulātibus, aut quod detestabile est, falsum testimonium perhibentibus. Ista enim omnia accidere posse experientia rerum magistra docet. Prætereà facilè contingere posse, ut si probationes dubię aut suspectę sint, quęstionib. subjiciatur tormentis examinandus purgandusque. Qui si doloris impatiens (ut sunt multi) aliquid contra se legitimè confessus fuerit, nemini non conspicuum est quantis periculis vitam suam exponat. Hæc inquam omnia consultori inculcare debet Advocatus, ut iis consideratis perpensisque deliberare posit, quid facto sit opus. Adjiciet quoque non ita pridem quendam qui de homicidio suspectus erat, ac ad carceres purgandus spontè concesserat, probationibus dubiis, ægerrimè vita salva evasisse. Quod si verò consultor insontem se professus, periculum subire omnino decreverit, ac carceri inclusus, consilium sibi dari petat, ut voti sui compos fiat: Advocati erit officium, in hac ut in aliis causis capitalibus, omnem adhibere diligentiam, omnesque defensiones exquirere & indagare, quas facti circumstantię suppeditare ullatenus poterunt, fortiterque causam tutari, ne aliquid sit quod Advocato imputari à cliente posit. Atque hæc quidem obtinent si Procurator generalis litem adversus captivum purgationi oblatum intentaverit ac persecutus fuerit. Quòd si verò quisquam à privatis de crimine infamatus purgationi se offerat, erit Advocati officiū precibus Curiæ oblatis petere, ut per citationem ad certum diem vocentur infamatores, crimen objectum probaturi atque executuri. Qui si bina citatione

evocati, nòn compareant, & de contumaciis accuſati fue-
rint, Actor captivus purus purgatuſque ſententia Curiæ
declarabitur. Si verò quiſquam purgationi ſe oppoſue-
rit, & poſteà ad perſequendam cauſam citatus, emanens de
contumacia accuſatus fuerit, unius iſtius contumaciæ ac-
cuſatio hoc Actori dabit commodi, ut ejuſdem Curiæ ſen-
tentia purus declarandus veniat, adverſario in expenſas dā-
nato. Atque hæc ordinationibus magni conſilii apud Me-
chliniam Tit. *Proces criminell*, artic 21. 22. & 23. com-
prehenſa ſunt, ut videre licet & locum habent, quando is
qui infamavit certus eſt. Secus erit ſi incertum ſit à quo
infamatio primum ſparſa ſit, ac originem trahat, tunc enim
alia via ac modo procedendum foret, ac faciēdum id quod
Ordinatio Curię Hollandicæ artic. 210 continet, nimirum
ut Actori Edicto citatorio conceſſo detur facultas, ut per
apparitorem Curiæ ad locum domicilii & delicti perpe-
trati tranſmiſſum, trina proclamatione evocentur omnes
qui Actoris purgationem oppugnare volent, ut ad certum
diem compareant, ac legitimas criminis probationes infe-
rant: Quòd ſi trina proclamatione peracta, nemo compa-
ruerit purgatus declarabitur, niſi per aliquem ad hoc dele-
gatum, ſufficiens probatio Curiæ facta fuerit. Eo ſiqui-
dem caſu, captivus criminis convictus, competenti ſup-
plicio afficietur. Verùm enimverò cùm iſta teſtium exa-
minatio ſeu inquiſitio maximi ſit prejudicii, ac ob id omni
vacare ſuſpicione debeat, utpote cùm eam vel abſolutio
vel condemnatio ſequatur; Erit Advocati officium pro-
curare ut iſta inquiſitio alicui conſiliario, nulla ſuſpicione
gravato, committatur: quo omnia ordine & legitimè per-
agantur, quod in capitalibus cauſis vel maximè requiri-
tur, quibus irreparabile damnum irrogatur, ſi gravis error
com-

commissus fuerit in condemnando. Et licet ista inquisitio seu testium examinatio atque receptio Ordinatione Curiæ Hollandicæ secreta esse, atque ita Curiæ exhiberi debeat, arbitramur tamen ad Advocati quoque officium pertinere, ut precibus Curiæ oblatis instet ac urgeat quo ista testimonia captivo clienti suo communicentur, ut dispiciat quid sibi sit faciendum, ne pręcisa & adempta cõtradicendi ac testes refutandi facultate, pręter misso juris ordine, insons opprimi videatur. Cùm enim hoc casu tam versetur in vitæ discrimine captivus, quàm cùm ad carceres pertractus, ordinaria lite pulsatur, non potest ulla diversitatis ratio reddi quare ad reprobandos testes secreto examinatos non sit admittendus qui purgationi & carceri sese obtulit. In initio capitis hujus mentio facta est duorum qui se purgationi obtulerunt, & ex vinculis causam dixerunt, Ea ad finem perducta antequam suprema huic tractationi manus imponeretur hunc habuit exitum, quod examinatis utriusque testibus, tormentis insuper subjecti fuerint, quorũ neutri cum ulla exprimi confessio potuerit, centum quinquaginta aureorum summa mulctati & in expensas damnati anno 1605. absoluti sunt, ut ex Advocatis qui *Observatio.* patrocinium præstiterunt, accepimus. Veruntamen cùm ea res multis periculis, ut antè quoque diximus, obnoxia sit, cavebit Advocatus ne consultori ex vinculis causam dicere volenti animum addat, sed positis ob oculos periculis longè maximis, scrupulum injicere debet ut ille deterritus, in re tam ardua, amplius deliberandum censeat, populare illud ac proverbiale dictum ipsi occinens: *Het is beter te wesen in der voghelen sang als in d'ysere clang.* Licet enim durum sit, in exilio vitam agere, durius tamen est vinculis compedibusque stringi, ac dubiam judicii

alcam.

aleam subire: Libertas certè res est inæstimabilis, teste Iure con. & carcer mala mansio dicitur ac morti æquiparatur secundum Baldum [a].

a *l.1. §. denique Tit. quæ fuit prima causa benef. amitt.*

De beneficio Remissionis criminum. *Cap. 42.*

SUperiori capite Advocati munus & officium, in tractandis causis capitalibus breviter descripsimus: Quoniã aũt eodem capite obiter mentio facta est de homicidis, & quę sint partes Advocati, si quando in judicio contra impetitionem Procuratoris generalis defendendi sunt, videndum est, quid Advocato faciendum sit, si homicida literas Remissionis petendas sibi atque impetrandas duxerit, quod sæpè in hac nostra Provincia, propter homicidiorum (proh dolor) frequentiam contingere, nemo est qui ignorat. Itaque si Advocati in iis Remissionis literis impetrandis consilium requiratur, ante omnia providendum illi erit, ut si supplicem libellum scripturus sit, nihil præter rei factique veritatem narret, sed operam dabit, ut preces veritate nitantur. Nam si libello supplici aliquid delicti palliandi, extenuandi, elevandique gratia complexus fuerit, qui eum exhibuit, aut veritatem factique circumstantias, crimen homicidii aggravantes exprimendas, suppresserit, fructu effectuque beneficii Remissionis impetrans carebit. Diplomata siquidem Principum falsis causis nixa non subsistunt, c. super literis De rescriptis. DD. in l. prę scriptio, C. Si contra jus vel utilitatem pub. c. super lit. c. super ea. De re judicata. Quapropter Imperatoris Caroli 5 Placito 21 Octobr. anno 1541, publicato, Ordinumq; promulgatione renovato & confirmato artic. 18. & 19. istiusmodi literæ Remissionis, subreptitiæ declarari jubentur,

tur, non tantùm si falsò narratum sit, impetrantem provocatū, ac inculpatę tutelę moderamine usum, hominem peremisse; sed & si libello supplici homicidam bonæ famæ, aut interemptum malum improbæque vitę conversationisque hominem fuisse, narratum sit, quod artic. 19 disertis verbis declaratur. Proinde providi Advocati erit prospicere, ne quid hac parte in concipiendis precibus peccetur; Et tanto quidem magis, quòd artic. 12 prędictæ Constitutionis reus homicidii literis Remissionis in judicio exhibitis & intimatione seu interinatione, ut loquitur Leoninus, cons. 91. petita: ad carceres ire cogatur, ibidem permansurus, donec aliter à Curia dispositum fuerit. Quod quàm sit periculosum & anceps, quisque apud se cogitare poterit. Nos certè hujus rei exemplum vidimus, in quodam hujus Provinciæ territorii Leovardiensis rustico locuplete, qui quòd facti circumstantias, aliter narrasset, quàm rei veritas postulabat, literis Remissionis in judicio exhibitis, & facta contentione, ut Actis Curiæ intimarentur, à Procuratore generali homicidium voluntarium, proditoriumque fuisse publicè allegante, de obreptione subreptioneque accusatus, & in carcerem impactus, in summo vitæ discrimine versabatur, nec supplicium ultimum evadere potuisset, nisi ad causam jam desperatam vocati nos remedio quodam extraordinario, permisso tamen, nimirum secundis remissionis gratiæque literis dum carcere continebatur, ac lis inter captivum ac procuratorem generalem pēderet impetratis, quod fieri posse ex antiqua cognovimus sententia 16 Martii anno 1540. pronunciata Advocatis notanda, cum periculo longè maximo, subtraxissemus, uti ex actis Curiæ liquere potest. Neque verò sufficit, benefi- *Observa* cium Remissionis, benè legitimeque, precibus veritate ni-

tentibus impetratum esse, nisi iis quoque servatis solemnibus petatur atque obtineatur prædictarum literarum intimatio (*interinement* galli vocant) quæ prædicti Imperatoris constitutione præscripta & expressa sunt. Et primùm quidem qui literas prędictas impetravit, intra sex menses eas Curię offerre debet, alioqui earum effectu cariturus: Deinde ipsemet statuto die juridico in auditorio comparere easque exhibere debet, atque simul postulare ut intimentur, actisque juxta Curiæ stylum inscribantur: Eoque facto rectà ad carceres se conferre ibique permanere tenetur, donec Curia secus disposuerit. Quod quidem ita strictè observari voluit Carolus Imp. ut judici expressis verbis interdixerit, ne antè carceris mancipationes, & non lectis examinatisque attestationibus à judice loci transmissis, impetrantem è carcere dimittat. Quæ quidem omnia juxta Placiti tenorem usque adeò requiruntur de necessitate, ut licet Procurator generalis consensum suum adhibuerit, judex tamen non excussis Informationibus, captivum dimittere nequeat. Ad hæc quoque exigitur ut ad diem præstitutum, vocatis iis quorum interest, intimatio prædicta postuletur, quibus constitutione prędicta facultas datur ut literas sive Remissionis beneficium ex professo si velint oppugnēt, non solùm ut quod sua interest consequantur, sed etiam ut iis rejectis, capitali supplicio reus subjugetur. Ex quibus omnibus liquidò patet solertis industriique Advocati officium in eo versari, ut prospiciat ne quid ex prędictis solemnibus prętermissum deprehendatur. Id enim si accideret conscientiæ morsum semper circumferret surdo verbere cædentem. Nam cùm Placita Principum legis vigorem habeant, à nemine, nedum Advocato, ignorari debent, & consequenter si juris ignora-
tione

tione lapsus Advocatus periculum clienti creasse convictus fuerit, nominis sui jacturam faciet, imò ad instar medici imperitè secantis, mortisque occasionem præbentis, lege Aquilia teneretur. Sed & illud quoque prædictum Placitum continet, ad solatium eorum, qui literas impetraverunt, ut si quid libello supplici omissum erit, quod narrãdum exprimendumque fuerat, porrectis precibus secundas sibi literas indulgeri petere possint: ita tamen ut iis quoque inserant, antè literas à se impetratas fuisse, quibus factum non satis narratum erat: Quod quidem usque adeò necesse est ut fiat, ut eo omisso secundæ non minus quàm priores, subreptitiæ futuræ sint, quæ statim quoque cancellari jubentur, antequam ulla desuper habeatur deliberatio. Ne autem secundis literis à Principe impetrandis captivum gravari contingat, cùm absque magnis impendiis id fieri non soleat, remedium est ut Advocatus porrectis Curiæ precibus, omissionem sibi condonari, facta compositione, petat: quod fieri posse & factum olim fuisse ex antiquis sententiarum hujus supremę Curiæ commentariis, cognovi, quæ anno 1546 vicesimo Maii & decimo Iunii latæ sunt inter Procuratorem generalem Actorem & Regnerum Lieuma, item Feddonem Sibolts reos, quibus certa pecuniæ mulcta indicta, literæ remissionis intimatæ fuerunt. Præterea illud quoque inter solemnia connumeratur, ut reus Diploma Principis exhibiturus, intimationemque postulaturus, in Auditorio flexis genibus apertóque capite id faciat, cui nisi lectis literis surgere permissum non est. Qua lectione presentibus Curiæ delegato ac Procuratore generali frequenti Advocatorum hominumq; corona peracta intimationeq; petita, ad carcerẽ reducitur, ibi permansurus, donec auditis iis quorum in-

1546. 20. Maii. & 10. Iunii.

Observatio.

tereſt, ac prędicto Procuratore generali, Curia prædictas literas definitiva ſententia intimandas declaraverit. Atque hæc quidem in remiſsionibus homicidiorum impetrandis intimandiſque obtinent, placito Imperatoris comprehenſa, atque Enchiridio Statutorum inſerta, ac ob id mordicus, & ad unguem obſervanda ſunt. Ad alia verò crimina quod attinet, quorum remiſsiones petuntur ac impetrantur à Principe, prędictas quoque ſolemnitates ad intimationem earum obtinendam, obſervandas eſſe arbitramur; niſi principalium literarum ſeu Diplomatis tenor expreſſam earum relaxationem contineat. Atque ea quidem quæ antè relata ſunt, locum ſibi vendicant, ſi ſententia condemnatoria non præceſſerit. Nam ſi ſententiam paſſus Reus, à principe reſtitutus ſit, fortè alia exiguntur ſolemnia. Qui caſus, cùm nobis in praxi verſantibus oblatus non ſit, nihil ſpecificè de iis declarare poſſumus, contenti iis, quæ antè dicta ſunt atque relata: Interim tamen negare non poſſumus, vidiſſe nos in antiquis Curiæ ſupremæ commentariis, ſententiam condemnatoriam quandā famoſam, & reſtitutionem à Principe factam, qua quidam non infimi nominis ſententia damnatus, ac omnibus honoribus exutus, honori famæque reſtitutus fuit. Sed illud apud Plinium illum ſecundum, Oratorem & advocatum conſummatiſsimum, in Epiſtola ad Imperatorem Trajanum ſcripta, in diſputationem vocatum videmus, an Archippus philoſophus, ob crimen falſi in metallū à proconſule damnatus, & Diplomate non reſtitutus, ſola epiſtola Domitiani Imperatoris ad L. Appium Maximum data, qua Archippum & virum bonum, & profeſsione majoribus reſpondentem, Maximo commendaverat, & plenam ei humanitatem præſtari volebat, reſtitutus cenſeri deberet:

Et

Et re apud Imp. optimum in utramque partem disputata, censuit ac rescripsit, credendum esse, etiam statui ipsius Archippi interventu Domitiani Imperatoris, subventum fuisse. Cui congruere videtur textus l. 1. C. de sententiã passis & restitutis. Nam ibi Iulianus quidam Licinianus, Antonino Imperatori oblatus, solis verbis adversus sententiam Deportationis, Provinciæ non solùm, sed & honoribus, & ordini cæterisque restitutus narratur. Quoniam autem sententiam pasi & restituti interest quàm maximè, memoriam ejus non perire, circumspecti erit Advocati officium, curare ut ea omnia in commentarios publicos referantur ac conserventur, ut cùm res postulabit in prõptu esse ac haberi queant. Quod autem anteà diximus vocandos esse eos quorũ interest, quando intimatio beneficii Principis in judicio postulabitur, iisque permitti oppositionibus legitimis petitionem Actoris impugnare, usque adeò verum est, ut ex antiqua sententia 27 Octobris anni 1548. inter Ioannem Obbonis Actorem & Corneliam Valerii illius conjugem Ream prolata, cognoverimus, Imperatoriarum literarum, quibus relegationis revocationem (quam Galli vocant *rappel du Ban*) indulserat, intimationem sententia hujus Curiæ definitiva Actori prædicto denegatam, & Procuratori generali injunctum fuisse Imperatoris jus adversus eum exequi, qui & in expensas condemnatus fuit, ut ex prædicta sententia Curiæ commentariis inscripta & inserta apparet.

27 Octobris 1548. *Observatio.*

De Sumptibus litis. Cap. 43.

CVm non iis tantùm qui in foro versantur litibusque exercendis operam dant, sed & iis quoque qui sui con-

sequendi gratia jure experiuntur, notissimum sit magnis impendiis lites peragi, usque adeò quidem ut ea res proverbio locum fecerit, quo taxantur strenui isti litigatores, nimirum juvenem litigatorem senem mendicum fore. Erit Advocati quoque munus, ut antè diximus, consultores à litigando absterrere. Quòd si verò aurem accommodare nolint, aut suum, nisi mota lite, consequi nequeāt, proximum erit ut prospiciat Advocatus ne in litis exordio sumptus expensásque petere negligat, non ignarus non petitas à judice non adjudicari[a]. Quod mihi aliquando nimium festinanti contigisse recordor & fateor. Sed cùm rarissimè hac parte peccetur ab Advocatis, non existimamus opus esse hoc præceptum curiosiùs inculcare. Illud autem hoc loco monendi sunt Advocati, si contingat eos clientum suorum nomine, cum expensarum, usurarum, fructuumque adjudicatione sententiam obtinere, ut eas declaraturi modum non excedant, sed intra limites honestatis Ordinatione Curiæ præscriptos permaneant. Qua parte plurimum à plerisque Advocatis peccari quotidie deprehendimus, qui nulla æquitatis ac moderationis habita ratione, hoc agunt ac student ut quàm plurimum per fas nefasque clientum suorum victorum nomine judicis taxatione consequantur. Vidimus nos paucis abhinc annis unius litis sumptus, itinerum impēdiis computatis, ad centenos aureos extensos declaratósque, judicis moderatione taxationéque, ad 20 aut circiter aureos reductos fuisse. Quo quid potest absurdius ac etiam iniquius fingi? Certè negari non potest quin istiusmodi Advocati in conscientiam suam peccent, ac jurisjurandi religionem violent. Neque enim in istis expensarum litiúmque sumptibus exequendis minus bonam fidem servare debet, quàm in

[a] l. terminato C. de fructib. & litium expēsis.

in causa principali. Vt autem illi malo eatur obviam, dabit operam Advocatus qui victo patrocinium præstitit, ut istas expensarum, usurarum ac fructuum declarationes à victore in judicio exhibitas, diligenter solicitéque excutiat, ac competentes diminutiones refutationésq; intra tempus Ordinatione præfinitum adjiciat, ne clientē unica contumacia, si absit, facultate diminuendi seclusum, quod stylo Curię obtinet, earū defectu damnum non modicū accipere contingat, quippe cùm ipsam sortē sæpè excedant. Iam verò si per taxationem judicis ei rei sedentis, clientem suum qui victus est gravari viderit Advocatus, ad illius ptinet officiū ut ab ea, tanquam interlocutoria sententia, ad Curiam provocet, ut error læsióque reparari possit: quod fieri aliquando vidimus. Nec debet is qui taxationem fecit in malam partem accipere, si ab ea provocatio fiat, cùm olim solus præses nunc primus Consiliarius istis taxationibus vacet, ut mirum non sit si aliquando aberret à scopo: plus etenim oculi vident quàm oculus, juxta vetus dictum. Et meo quidem judicio publicè expediret, istam provinciam pluribus aut tribus saltem Consiliariis demandari. Quòd autem antè dixi, ea moderatione in declarandis litis sumptibus utendum esse Advocatis, ne quid præter veritatem fidemq; bonā fecisse convincantur, iterum dico ac repeto: rectè enim veteri proverbio dicitur δὶσ' καὶ τρὶς τὰ καλὰ. Quos velim veteres illos hujus supremæ Curiæ Advocatos celebres (quorum nemo nunc superest) imitari, quos ea conscientia ac moderatione in isthoc negotio versari conspeximus, ut taxatione Iudicis parum aut nihil de sūma ab iis petita deduceretur. Sed (proh dolor) longè ab integritate & synceritate illorum deflexīmus, & cum poëta concludere possumus, quod ætas parentum pejor avis,

tulit

tulit nos nequiores, mox daturos progeniem vitiosiorem. Nec mirum: Versamur enim in hac mundi senecta, in qua abundabit iniquitas, & refrigescet charitas multorum, teste Christo servatore nostro. Beatus ille qui usque in finem in pietate, ac timore Dei perseveraverit. Neque est quòd quisquam vulgi dictum, petendum videlicet iniquum ut æquum feramus, ad exorbitantis petitionis suæ excusationem prætendat: Cùm nemo ignoret omnem iniquitatem & alienorum bonorum concupiscentiam, lege divina prohiberi atque damnari. Quoniam autem sumptuum litis declarationibus reproducendis octiduum, & si usuras aut fructus contineant trium septimanarum spacium Ordinatione præfinitum est, curabit Advocatus ut unà cum legitimis diminutionibus, prædicto termino currente, apud acta exhibeantur, ne victor ordinationi insistens taxationem absque diminutionibus victo præjudiciabilem atque detrimentosam consequatur ac obtineat.

Math. 24.

De honorariis seu Salariis Advocatorum. Cap. 44.

QVàm grave sit Advocatorũ officium, quàm dura provincia quam sustinent, ex iis quæ superioribus capitibus adducta sunt & relata, non difficulter colligi potest. Nunc superest, ut de præmiis laborum, quæ honoraria vocat Vlpianus, paucis videamus. Neque enim quisquam est qui ignorat, eam rerum humanarum esse conditionem, ut rarò quisquam repertus sit, qui privatim vel publicè beneficiis aliquibus præstitis, non aliquod sibi premium deberi existimaverit: Quod & rationem habet: Nam æquitati naturali nihil tam conveniens est, quàm ut is, qui fida alicujus opera usus commodum sensit, remuneratione

gratiam

gratiam aliquam rependat. Quod quidem usque adeò æquum censuit ipse Christus servator noster, teste D. Paulo Apostolo [a], ut Euangelium etiam annunciantibus vitæ necessaria suppeditanda ordinaverit, & operarium cibo suo ac mercede dignum declaraverit [b]. Proinde cùm omnium hominum ac nationum consuetudine moreque receptum sit, tanquam axioma politicum, ut semper dignus habitus sit operarius mercede sua, nec minimam esse injustitiæ speciem, sed & summam ingratitudinē, opera proximi absque remuneratione uti: hinc fit ut Advocatis quoque qui patrocinium clientibus pręstiterunt, honorarium seu salarium solvendum esse leges statuant. Eleganter certè & magnificè de Advocatorum patrociniis senserunt veteres jurisconsulti, & precipuè Vlpianus ille juris coryphæus, his verbis usus [c]: *In honorariis Advocatorum ita versari judex debet, ut pro modo litis, proque Advocati facundia, & fori consuetudine, & judicii, in quo erat acturus, æstimationem adhibeat; dummodò licitum honorarium quantitas non egrediatur: ita enim rescripto Imperatoris nostri & patris ejus continetur:* quam idem Vlpianus paulò post ad centum usque aureos licitam definit, his verbis: *Licita autem quantitas intelligitur pro singulis causis usque ad centum aureos.* Quinimò & Divū Severum imperatorem eo favore prosecutum fuisse Advocatos refert idem Vlpianus [d], ut ab hęredibus Advocati, qui litem totam non peregerat, eo nomine mercedē acceptā repeti prohibuerit; adjecta ratione, quòd enim per illū non stetisset. Quam rationē secutus Guido Papæ q. 102. disputando resolvit, quòd nimirum Advocatus promissū salarium habere debeat sive per sententiam sive amicabilem concordiā lis sopita fuerit, allegans glossam notab. in l. fin. ff. Mandati, & in l. unica C. de Suffr. Spec. in Tit. de Salariis § sequitur versic. quid ergo. Verùm enimverò cùm ea res magnis difficultatibus non careret, crescente hominum

a 1. Epist. ad Corinth. cap. 9. ad Timoth. 5.
b Math. 10. Luca 10.
c l. 1. versic. in honorar. ff. de extraord. cognitionibus.
d d. l. 1. versic. Divum Severum.

malitia & avaritia, posterioribus seculis, & Principibus, & rerumpub. administratoribus consultius visum fuit, facta moderatione certam quantitatem modumque præscribere, quantum Advocato pro singulis scriptionibus vel partibus processus suprà expressis cliens solvere teneatur; Quam egredi, constitutione imperatoris Caroli 5. ad provincialium querelas publicata[a] prohibetur, & ejus quod indebitè exactum est, repetitio conceditur. Quod quidem ut apud omnes alias nationes fieri videmus, ita in patria nostra quoque ei rei modus statutus est. Nam illustrissimus Saxoniæ Dux Georgius quondam hæreditarius Frisiæ Gubernator, Ordinatione publicata qua breviter modum formámque procedendi complexus est, huic quoque rei prospexit, quæ postmodum pro rerum temporumque circumstantiis renovata & adaucta est, ut ex Ordinatione ultima Novembris 1602. promulgata liquidò apparet: Ita tamen ut asserere audeamus, nullibi tam exiguum Advocatis salarium constitutũ esse, quàm in Frisia patria nostra. Testati id sunt apud nos sæpè diversarum circumjacentium nationum incolæ, coram supremo hoc Senatu litigantes: Et res ipsa quoque loquitur, cùm ex multis Advocatis hujus Curiæ, paucissimi nostro ævo reperti sint, qui ex sola praxi forensi, lautas facultates liberis suis reliquerint. Vnde conjicere licet, quantopere à scopo humanitatis æquitatisque aberrent, qui hac parte advocatis hujus Curiæ parum æquos se præbent. Interim tamen hæc ita accipi nolumus, quasi nos advocatis fenestram aperire velimus, ut contempta Curiæ ordinatione, à clientibus quantũ velint, extorqueãt. Id enim bona cõscientia fieri nequit, sed ut omnibus iis qui advocatorum conditionem & beatam quasi sortem plenis buccis decantant, & tanquam albæ gallinæ

a anno 1554

gallinæ filiis invident & detrahunt, os obstruamus; qui nulla laborum, periculorum sumptuumque juris studio tot annis impensorum habita ratione, splendidam (ut plurimum re domi angusta) illorum miseriam tantopere admirantur & prędicant. Antequam autem hoc caput absolvamus, præmonitos Advocatos cupimus, ne frænos cupiditati laxantes, Curiæ ordinationem nuper renovatam & adauctam non modicè, ullo modo transgrediantur, ne illicitum exigentes & accipientes lucrum, sese peccato involvant, & honoris atque existimationis jacturam insuper faciant, semper istius sententiæ Ascræi poëtæ memores, *μὴ κακὰ κερδαίνειν κακὰ κέρδεα ἰσ᾽ ἄτησιν*. i. ne malè lucreris mala lucta æqualia damnis. qui cogitare debent non militibus armatæ militiæ tantùm, sed omnibus iis quoque qui stipendia pro functionibus percipiunt, dictum esse à D. Ioanne Baptista; Estote contenti stipendiis vestris, & neminem concutiatis. Ad hos enim verba prædicta quoque pertinere D. Ambrosius asserit sermone 7. Quòd si in causis arduis peragendis, multum laboris studiique ac temporis impensum adhibitumque contendentes majus constituto ac consueto salarium competere sibi arbitrabuntur, quod sæpè contingere nemo ignorat, ne clientes injuriam sibi fieri credant: Consultò facient advocati, si Curiæ moderationi rem totam permiserint, quod & ordinatione prædicta exigitur. Id enim si fecerint advocati, quod aliquos non ita pridem fecisse compertum habemus, & Curiæ & clientibus suis conscientiam fidemque probabunt, & calumniandi occasionem, malevolis amputabunt. Illud autem prædicto loco apud Vlpianum [a], in quæstionem vocari videmus, an advocatus de honorario sibi solvendo, cavere posit, & quatenus illi permissum censeri debeat, cum cli-

Hesiod. in lib. opera & dies.

Observatio.

a l. 1. vers. si cui cautum & seq.

ente eo, ac etiam palmarii nomine pacisci atque cavere. Et certo quidem certius est, omnia istiusmodi pacta cautionesque legibus civilibus esse suspectas, quæ istiusmodi illiciti lucri captationes illiberales & nobili Advocatorum professione indignas censent. Nam pactum de quota litis, usque adeò exosum habet & reprobat Imper. Constantinus [a], ut & deprędationem appellet, & Advocatum in hujusmodi teritate permanentem professione sua penitus arcendum decernat [b]. Ampliùs addunt Impp. Valentinianus & Valens, nullum cum litigatore contractum, nullamque pactionem iniri permittentes, tantopere istiusmodi litigatorum excoriationes execrantes, ut Advocatos turpi tali compendio, lucro pecuniáq; captos, veluti abjectos atque degeneres, inter vilissimos numerandos esse constituant [c]. Gratianus certè Imperator eam in Advocatos integritatem fidémque bonam desiderat, ut, si à judice moniti cuicunque parti patrocinium denegaverint, foro carere debeant, omni spe restitutionis ad agendum exclusi [d]. Sed meritò quærat aliquis, an nullatenus Advocato permissum sit cum cliente suo de salario pacisci, & an Impp. prohibitio nullam prorsus limitationem exceptionémque recipiat [f]? Prohibitio certè generalis est, & universalis negativę particula cōcepta, nullā videlicet pactionem, nullumq; contractum permitti: Quæ verba Impp. glossa ad verba (contractum ineat) ad alios juris gentium contractus quoque, quales sunt emere, vendere, locare, conducere similesque trahere velle videtur, hac subjecta ratione, quòd omnia cliens daturus sit, propter timorem litis, sicut infirmus propter timorem mortis, qui & ipse de salario suo pacisci quoque non potest. Quibus tamen non obstantibus, salvo melius sentientium judicio, rem totam distinctione temperari

a l. si quis advocatorū C. de postulando.

b l. litem. C. de procurat. l. si qui C. de postulando.

c l. quisquis versic. preterea C. de postulando

d l. providendum C. de postulando versic. si quis.

e versic. preterea.

f l. medic. ff De variis et extraord. cognit. not. in l. per Impres oonem. C. quod metus causa.

perari posse arbitramur[a], Ulpianum secuti, qui prohibitionem prædictam ad duos tantùm casus restringere videtur, quorũ prior est si suspensa lite societatẽ futuri emolumenti cautio pollicetur, quod Imp. Constantinus certæ partis emolumenta vocat, practici quotam litis, quod pactum nullo modo toleratur, sed pœnis competentibus coercetur[b]. Posterior si lite pendente cum cliente, quem in propriam recepit fidem (iis namque verbis utuntur[c] Impp.) pactionem ineat Advocatus, induceret enim Advocatum ad calumniosè agendum, teste Bart. Istis siquidem duobus casibus pactionem prohibitam esse extra controversiã est, & ratio quidem posterioris prohibitionis esse videtur, quod post nudata secreta causæ litigatori tutum non sit Advocatum offendere aut dimittere, aliique litem peragendam demandare. Quæ ratio cùm in pacto lite necdum intentata atque re adhuc integra esset, dicendum videtur istiusmodi pactiones reprobatas prohibitasque non esse, cùm clienti integrum sit, si cum Advocato litem suscepturo de salario convenire non possit, eo relicto alii causam agendam exequendamque committere. Illud autem dubitationem non habere existimamus, licere nimirum Advocato cum cliente hoc modo pacisci, si victor existas 20 solves (exempli gratia) si causa cecederis nihil omnino, quod nos aliquando fecisse recordamur, clientibus talem conditionem ac pactionem spontè offerentibus. Tametsi & alias cautiones, excepta ea quæ de quota litis dicitur licitas permissasque esse dici posse videatur, juxta ea quæ tradunt interpretes ad Tit. C. de suffragio. Guido Papa q. 102. Quæ tamen limitationem atq; restrictionẽ eam recipiunt, nisi licitam centum aureorum quantitatem pactio excesserit. Id enim nullo casu sibi permissum esse quisquam

a l. 1. versic. sed hos ita versic. seq. ff. d. tit.

b l. litem C. de procuratorib. l si remunerandi. § finali, ff Mandati. d. l. si qui advocatorum.

c l. quisquis

d l. sumpti ff. de pact.

a d. l. 1. versic. cui cautum. & seq.

arbitrabitur [a], cùm ea summa vel avarissimo cuique in foro Curiaque hac causas agenti sufficere debeat. Pro colophone illud adjiciendum existimamus, meliùs facturos Advocatos, si ab hujusmodi pactionibus Ordinatione Imperatoris Caroli 5 anno 1554. artic. 95. vetitis, quas Plinius Epistola ad Rufum foedissimas, vocat omnino abstinuerint. Quod dictus Plinius Secundus sui temporis celeberrimus Advocatus Epistola ad Valerianum scripta [b], se fecisse gloriatur, & non modò pactione, dono, munere, verum etiam xeniis semper abstinuisse testatur: quod nos de nobis prędicare non possumus, fatemur syncerè quod res est, & si quid hac parte peccatum censeatur, patriæ consuetudini adscribendum erit, qua clientes Advocatis suis offerre & donare escaria parvi pretii consueverunt. Nos certè non possumus non laudare Plinii istius integritatem & abstinentiam vero philosopho dignam, quam omnibus Advocatis commendatissimam esse cupimus. Vulgus siquidem hominum literatis infestum, odio litium, quæ certè multa secum incommoda trahunt, insectatur Advocatos etiam officium facientes, & debito salario contentos: Qui utique cogitare debent civilem se sapientiam rem sanctissimam, pretioque nummario non æstimandam tractare, Vlpiano teste [c]. Cujus professionis dignitatem excellentiamque præ oculis habentes, utique operam dare summisque viribus adniti debent, ne ullam ei labem, ac ignominiam adspergant. Quod futurum est, si istius veteris proverbii ab Vlpiano relati memores οὔτε πάντα, οὔτε πάντοτε, οὔτε παρὰ πάντων, L. solent ff. De offic. Procons. nihil sordidè, nihil avarè, nihil turpiter, in petendo salario fecerint, sed Ordinatione vel moderatione Curiæ contenti reipsa declaraverint, magis sacrosanctæ Iustitiæ administrationem

b lib. 5. Epistolarū.

c l. 2. versic. proinde ff. De variis & extraord. cog.

tionem executionēq; quàm lucri divitiarumque suarum incrementum, sibi cordi esse. Quo ipso coram Deo & hominibus testabuntur, se veros, non simulatos esse philosophos & quidem Christianos, qui cōtemptis spretisque hujus mundi opibus fluxis ac perituris, primùm regnum Dei, & illius justitiam quærunt, non ignari cætera omnia sibi adjectum iri, teste Christo [a], ut tādem emenso hujus vitæ curriculo, eaque sobriè, justè piéque trāsacta, beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & salvatoris nostri Iesu Christi, expectare possint, qui apud patrem humani generis Advocatus, pro nostris omnium peccatis, Apostolo teste, vera est propitiatio [b].

a Luce 12.

b Epistola Ioannis 1. Cap. 2.

Epilogus seu Peroratio.

HAEc sunt, Gilberte fili, quæ de officio Advocati, & hujus supremæ Curiæ stylo optimo certè zælo meditati sumus: quæ tametsi demisse & non affectato dicendi charactere conscripta sint, (neque enim ad dictionem illam Lipsianam insolentem & elaboratam adspirare cuivis contingit, speramus tamen rem ipsam, bonis omnibus gratam, tibi verò Tyronibusque, quibus scripta sunt, non inutilem fore. Nos enim non alia hæc intentione literis mandavimus, quàm ut tibi, omnibusque aliis, praxim forensem hujus supremę Curiæ aggressuris, viam ostenderemus, qua ad eam ritè legitiméque exercendam pervenire possitis. Scripserunt alii de officio Advocati, utpote Ioannes Baptista Caccialupi, & Lancelotus Politus, quos nos legimus: sed ita succinctè & breviter, ut illorum opera, parum nos adjutos profiteamur. Tractant enim quæstiones quasdam, ad rem non pertinentes, & quæ dubia non

sunt

ſunt in diſceptationem voçant; quales ſunt: An advocati officiũ de jure divino licitũ ſit: An ſit laudabile et vitę humanæ neceſſariũ (quod tamen Imperatores Leo & Anthemius [a], diſertis verbis adſtruunt & prædicant:) An pro patrocinio & conſilio ſine labore præſtito, juſtè ſalarium accipiat Advocatus: An pauperibus gratis patrocinari tenaatur, & alias conſimiles. Quid enim attinet iſtiuſmodi quæſtionibus, ratione dubitandi carentibus, chartam replere. Nos cum tantum ſcopum nobis propoſitum habuimus, ut paucis & craſſa (quod dici ſolet) Minerva deſcribamus, quid Advocatus in tractandis litibus, cauſiſque forenſibus, & facere & vitare debeat. Ordinem judiciarium, ac Curiæ ſtylum ſecuti. Reliquum eſt, ut tu, qui eam nobis ſuadentibus favente Minerva ingreſſus es, & ſtrenuè jam in ea progrederis, ita te componas geraſque, ut omnibus bonis fidem facias, nihil te præter boni viri, ac Chriſtiani Advocati officium unquam facturum. Loquor autem de integritate animi, & voluntate propoſitóque rectè agendi: Nam ſi vel praxis ignoratione, vel inconſideratè, in aliqua parte officii peccatum quid erit, nihil lædit exiſtimationem, licet culpam non effugiat, qui hallucinatur in eo, quod ad profeſsionem ſuam ſpectat. Tuum erit, Giſberte fili, hæc ipſa, ut monita paterna, præceptionéſque Curiæ, cui jurejurando obſtrictus es, amplecti, diligenter obſervare, & re ipſa oſtendere, tibi, qui magnis ſumptibus, laboribuſque ac vitæ periculis, (quibus imper. Fredericus juris ſtudioſos obnoxios eſſe teſtatur [b]) in Gallico carcere crudeliſsimè injuſtiſſimo ac diuturno exantlatis, Doctoralem Lauream in Pontimuſſana Academia (in qua celeberrimum illum Petrum Gregorium docentem audiviſti) cum laude adeptus es, ut accepimus, nihil prius neque

[a] *l. Advocati C. de Advocatis diverſ. judiciorum. & l. laudabile. Tit. ſeq.*

[b] *Auth. habita C. ne filius pro patre.*

neque potius esse, quàm in hac Advocationis palæstra ita decertare, ut non solùm nomen bonum famamque apud Frisios tuos, aliosque, qui opera tua usuri sunt, consequaris; sed etiam vel maximè, ut decurso hujus vitæ curriculo, regni cælestis ac beatæ immortalitatis particeps fias, sine qua omnes omnium hominum actiones, vanæ ac infrugiferæ censeri debent. Ad quam tibi aditum parabis, si in solo Christo spe posita, extra quem nulla cuiquam salus speranda est [a], memor fueris sententiæ istius celeberrimæ, Quid prodest homini si universum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur [b]. Quam qui cordis sui penetralib. infixã habet, nihil injustè, nihil sordidè, nihil subdolè, fraudulenterq; facturus est, non litem redempturus, aut de quota illius cum cliente pacturus, etiãsi cunctos homines fallere ac latere posset, qui semper Deum præsentem credens, utique cavebit, ne quid vel opere, vel verbo, committat, quod oculos futuri judicis offendere queat. Quemadmodum autem semper & ubique fidem bonã, industriam, atque modestiam in exercenda praxi tibi cõmendavi, ita quoque quàm possum maximè, te hortor atque obtestor, ut avaritiam, deterrimam & execrandam pestem, ordini nostro proverbialiter, quod enim lingua causidici damni fera sit, nisi funibus argenteis circumligetur vulgò adscriptam, quam longissimè, Christo præcipiente, à te pellas ac cane pejus & angue (ut habet proverbium) fugias. Illa siquidem neminem non tentat, & præsertim iis, qui captandis ex arte lucris, nimis addicti sunt, insidias semper struit. Velim itaque, Gisberte fili, si ditescendi cupiditate abripi te senseris, ut cogites, quàm hæc mundana & externa bona sint fragilia, lubrica & vana, quæ teste Plinio secundo post te alium atque alium dominum sortientur &

a *Actorũ cap. 4.*

b *Math. cap. 16.*

Luca 12 cap.

quantis periculis, tum corporalibus, tum ſpiritualibus obnoxia ſit hæc vita noſtra, quæ animum noſtrum è recto ſtatu pellunt ac evertunt. Laqueis undique cincti ſumus, & quaſi affectionum clavis perforamur. Quod ipſum pulchrè deſcribit D. Ambroſius Epiſcopus Mediolanenſ. [a] his verbis: Laqueus in auro, viſcum eſt in argento, nexus in prædio, clavus in amore, dum aurum petimus ſtrangulamur, dum argentum quærimus, in viſco ejus hæremus, dum prædium invadimus, alligamur. Et paulò poſt: Clavus eſt libido, clavus triſtitia, clavus ſuperbia clavus iracundia, clavi ſunt omnes paſsiones, quę velut veru quodam animam noſtram penetrant, & infigunt corpori, viſceribuſque ejus annectunt. Fugiamus ergo hęc mala, & exaltemus animam noſtram ad illam imaginem Dei & ſimilitudinem, quæ fuga peccatorum, & virtutibus acquiritur. Anima noſtra alta petat, ſupra nubes volet, renovatis ſplendeſcat exuviis, cælo volatus noſtros inferat, ubi laqueos incidere non poſsit. Avis enim teſte eodem Ambroſio, quæ deſcendit ex alto, vel quę in altum extollere ſe non poteſt, frequẽter aut laqueis capitur, aut viſco fallitur, aut quibuſcunq; irretitur inſidiis. Vt autẽ prędicta mala declinare, effugere, atq; evadere poſsis, author tibi ſum, atque hortor quantũ poſsum, ut literas ſacras tibi meo exẽplo, familiares reddas, & quod ſuadet D. Hieronymus, de manibus tuis nunquam deponas. Latet enim in illis, teſte Ioanne Pico Mirandulano Concordiæ Comite [b], cæleſtis quędã vis viva & efficax, quæ legentis animum, ſi modò eas purè humiliterq; tractaverit mirabili quadã poteſtate transformat, has & harum præcepta cęleſtia penetralibus mẽtis tuæ imprimas, ac tabulis cordis tui inſcribas. Quarum vim & utilitatem deſcribens D. Paulus Apoſtolus [c] Timotheum hortatur, ut in illarum

lectione

[a] in Tractatu de Bono mortis cap. 5.

[b] in Epiſtola ad Ioannem Frãciſcũ ex fratre nepotem

[c] Epiſt. 2. Cap. 3.

lectione perseveret, hac subjecta ratione, quòd ad salutem ipsum instruere valeant; & concludens sermonem inquit, Omnis scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docẽdum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus. Cujus Apostoli authoritatem secutus, eas volve & revolve, & nocturna verses manu, versesque diurna, eas domi legas, eas foris ac in itinere, quod magnum illum Hopperum facere consuevisse accepimus, tecum circumferas, ut prædictorum commodorum compos fias. Illud te admonitum velim Gisberte fili, ut hæc duo nunquam obliviscaris, & filium Dei pro te esse mortuum, & te quoque etiamsi diu vixeris, brevi moriturum: Hisce quidem quasi geminis stimulis, altero quidem timoris, amoris altero, urge equum tuum, per breve ostadium momentaneæ vitæ, ad præmia fœlicitatis æternæ, quando nullum alium finem præfinire nobis aut debemus, aut possumus, quàm ut perpetua utriusque hominis pace, infinito bono fruamur. Cujus quidẽ tum demũ participes reddemur si persuasum nobis habẽtes id, quod de Christianis prædicat Athenagoras Atheniensis philosophus [a], nos & universum mundum totius vitę hic transactę, rationem redditurum conditori Deo, modestam, humanam & tenuem vitam eligamus, nullum tam grave malũ nos hic passuros rati etiamsi animã nobis aliquis eripiat, ut cum pręmiis illis cõferri queat, quæ illic ab judice magno pro vita placida, humana, & justa percipiemus. Ad quæ consequenda velis equisque, ut habet adagium, contendere, adspirare & anhelare debemus. Hoc negocium nostrum, hoc ocium, hic labor, hæc quies esse debet, in his vigiliam, in his etiam somnum reponamus. Denique unam hanc petamus à domino, hanc re-

a in Apologia pro Christianis ad Imp.

quiramus, ut inhabitemus in domo domini cum consensu, omnibus diebus vitę nostrę. Longiùs me provexit dulcedo quędam tecum loquendi, & quę dicta sunt inculcandi ac infigendi. Proinde iterum atque iterum te moneo, Gisberte fili, hortor atque pro jure meo tibi pręcipio, ut in praxi exercenda summa fide, pari constantia, nec verecundia minore verseris, & non tam famam quàm conscientiam tuam verearis, ac apud te non minus honestas, quàm necessitas apud alios valeat. In auditorio nihil incondito turbidóque clamore agas, nemini convicium vel verbis, vel scripti facias, sed unicuique, juxta D. Pauli Apostoli [a] pręceptum, quod suum est tribuas, cui honorem honorem, cui timorem timorem. In eo enim versatur munus ac officium jurisconsulti ac Advocati, cui toto velim animo vaces, ac spartam quam nactus es ornes. In primis verò pupillorum, viduarum, peregrinorum pauperumq; causas justas prompto & alacri animo, absque salarii spe, si inopes sint, defendendas suscipias. Ita enim futurum est, ut Dei opt. max. favorem, gratiam ac misericordiam sis consecuturus: Qui nihil acceptius sibi fieri posse apud prophetā [b] testatur his verbis, Facite judicium & justitiam, & liberate vi oppressum de manu calumniatoris, & advenam, & pupillum, & viduam nolite contristare, neque opprimatis iniquè. Id si feceris, Gisberte fili, uti te facturum spero, & confido, eveniet tibi quod per Esaiam prophetam [c] reliqua misericordię opera ibi numerata facienti Deus promittit: Erumpet quasi mane lumen tuum, & sanitas tua citiùs orietur, & anteibit faciē tuam justitia, & gloria domini colliget te. Tunc invocabis & dominus exaudiet te, clamabis & dicet ecce adsum. Porrò cùm hasce de officio Advocati & supremę Curię Frisię stylo meditationes, nulli alii quàm tibi inscri-

[a] *Epist. ad Romanos cap. 13.*

[b] *Hierem. cap. 22.*

[c] *cap. 58.*

inſcripſerim, & prçter morem ac conſuetudinem, patronum nullum delegerim, tibi incumbit ut eas, velut primũ ingenii mei fœtum, in his tantùm quæ veritate nituntur, adverſus invidos ac iniquos cenſores, foveas, tuearis, atq; defendas. Quod eo quidem faciliùs præſtabis quòd ego Plinii illius Secundi morem in publicandis ſcriptis ſecutus, eas in publicum emiſſurus, doctiſsimorum quorundam juriſconſ. praxim callentium amicorum meorum judicio ante examinaverim, & ipſemet quoque ſæpè ſub limam revocaverim. Quòd ſi non omnibus eas placere intellexeris, nec te, nec me turbare debet, cùm vix unquã quiſquam repertus ſit, qui omnibus lucubrationes ſuas probare potuerit. Quis enim ignorat varia eſſe hominum judicia, varias cogitationes? Adniſus tantùm ſum tyronibus inſervire, ut illi vitatis ſcopulis quibuſdam in hoc freto practico occurrentibus abſque diſcrimine recto curſu portum ſubire queant. Fateor equidem eſſe quædam in his meditationibus meis, quæ & pleniùs, & accuratiùs tractari poſsint, ſed ut vetus habet dictum, non omnia poſſumus omnes, bona certè voluntas mea quæ in magnis vel ſola probatur, de tyronibus hujus ſupremæ Curiç Advocatis benemerendi, etiam viribus deſtituta, apud çquos rerum æſtimatores, laude ſua caritura non eſt. Mihi ſuffecerit, Gisberte fili, ſi ad pietatem, & in cauſis agendis integritatem, hiſce meditationibus meis, tibi nunc etiam ſponte currenti, calcar additum percepero. Quid enim queſo magis in voto mihi eſſe poteſt, quàm ut tu, qui primogenitus filius es, & ad virilem çtatem jam perveniſti, reliquis liberis meis, ſi quid humanitus mihi, annum ſexageſimum ſecundum agenti acciderit, fideli conſilio & ope adſis, & apud Friſios tuos, nec non exteros, operam tuam

requisituros honestum tibi nomen pares. Quod ipsum si consecutus fueris, (consequeris autem, si monita præceptáque, hisce meditationibus meis comprehensa, diligenter observaveris, factisq; expresseris virtutis enim laus omnis in actione consistit. Cicerone teste) utrique nostrũ, optimè consultum erit: Nam & tu bonæ conscientiæ testimonio fultus hilarem jucundámque hic vitam duces, ac corpore spoliatus cum Christo sine fine victurus, & ego reliquum vitæ meæ tempus quod superest, piis meditationibus transmittens (causis enim agendis abstineo) de viatico ad longum illud iter conficiendum necessario, paulatim & seriò mihi prospiciam, & gradibus ad meliora cõscendam. Vitæ namque summa brevis (ut Poetę verbis utar) spes me vetat inchoare longas. Quid enim aliud sperare vel debeo vel possum homo senex, quàm ut & spretis contemptisq; omnib. hujus seculi curis & illecebris, pravis affectibus, divitiis, omnibusque turbidis animi motibus cohibitis, nec non pietatis charitatisque operibus pręstitis, divinam gratiam ac misericordiam mihi comparem, ut ea tectus atque munitus, à morte secunda illęsus permaneam, quod mihi Dei & beatæ Virginis filius Iesus Christus humani generis servator concedere dignetur, Amen.

FINIS.

ELENCHUS CAPITUM
hujus Tractationis.

FINIS.